

Kl. 11.00 – 15.56

1 § Särskilt anordnad debatt om våld och mobbning i skolan, ungdomsvåld samt integration

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbning i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

Anf. 1 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Jag hoppas att mobbningsoffren ska stå i centrum för den här debatten. Det är dem som vi i den här salen med skolplikten varje dag tvingar till skolan. Det är dem som vi i vuxenvärlden inte har kunnat ge det skydd de har rätt till. De tvingas till dagar fyllda av slag och kränkningar, av utfrysning och förnedring, följda av nätter med magont och mardrömmar inför nya dagar av slag och förnedring, utfrysning och kränkningar.

Vi har en ny skolminister, som jag hälsar varmt välkommen i sitt nya, viktiga värv. Den förra inledde en mobbningsdebatt här i riksdagen med att tala om hur synd det var om mobbarna, förövarna. Det är det kanske. Men det är mer synd om offren – låt oss vara tydliga på den punkten!

Nu har vi en minister som säger bättre saker än den gamla. Men det duger inte som ambitionsnivå. Vi måste ha en minister som också gör bättre saker än den gamla. Min andra förhoppning, förutom att mobbningsoffren ska stå i centrum, är att det här blir en debatt med konkreta besked, där mobbningsoffren och alla vi som känner med dem får ett tydligt intryck av att nu kommer befogenheterna som rektorer och lärare behöver för att skydda offren bättre. Nu kommer de att bli en realitet.

Nu har den nye ministern sex minuter på sig att berätta om vilka konkreta åtgärder han är redo att vidta. Använd dem väl, Thomas Östros!

Anf. 2 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Det finns ingenting som gör mig så upprörd som när barn kränks och utsätts för trakasserier, mobbning, i vår skola. Alla barn har rätt att känna trygghet i skolan. Trygghet är själva förutsättningen för att kunna växa med kunskap i skolan. Det är någonting som alla barn vet. Det är någonting som alla vi föräldrar vet. Det är också någonting som märks när man frågar föräldrar: Vad tycker ni är viktigast i skolan? Trygghet kommer mycket högt upp, eftersom trygghet är förutsättningen för att växa med kunskap.

Det är ett alldeles självklart krav. Det är också ett krav som naturligtvis ska innebära att det finns studiero i skolan. Inget barn ska behöva sitta och fundera på det som hände på rasten innan och vara rädd för att

gå ut på rasten efter lektionen. Det blir inte mycket ork och koncentration kvar om man utsätts för sådant.

Mobbing är ett stort samhällsproblem. Det har funnits mycket länge. Det finns i dag. Det som är positivt i dag är att det finns en debatt om det och strålkastarljus på det. Det är ett gemensamt ansvar för oss alla, barn och vuxna, i vårt samhälle att lösa detta.

Jag skulle vilja börja med några av de grundläggande mål som jag tycker ska vägleda detta arbete.

Det ska vara studiero i skolan. Det kräver att det finns resurser i vår skola så att vi kan ha tillräckligt med välutbildade lärare, specialpedagoger, fritidspedagoger och annan personal i skolan, vuxna som ser, hör och verkar tillsammans med våra barn för att skapa trygghet i skolan.

Jag är också alldeles övertygad om att när eleverna får inflytande över skolans arbete så stärks den miljö av gemenskap, samhörighet och ansvarstagande som behövs i vår skola.

Vuxna får aldrig abdikera från sitt ansvar. Alla har ett stort ansvar att visa var gränserna går i behandlingen av varandra. Skolan har ett mycket tydligt uppdrag, uttalat i läroplanerna, att aktivt förebygga och vidta åtgärder mot mobbing i skolan.

Min bedömning är att det kommer att behövas ett mer handfast stöd för att stödja skolorna i att utarbeta handlingsplaner mot mobbing, i att både arbeta förbyggande och vara mycket tydlig när mobbing inträffar. Därför kommer regeringen att ge Skolverket i uppdrag dels att samla in, värdera och bedöma de handlingsplaner som nu finns i de flesta av våra skolor, dels att ge konkreta råd till våra skolor om hur man ska förstärka det arbetet.

För att också utveckla detta vidare behövs mer av forskning och kunskap kring hur mobbingen ser ut, så att Skolverket tillsammans med skolorna sedan ska kunna använda sig av denna kunskap, bli starkare i det förebyggande arbetet och kunna agera när det händer.

Om mobbing ändå förekommer krävs det snabba och tydliga insatser, i första hand för att skydda dem som är utsatta. De ska naturligtvis involvera elever, lärare, personal och föräldrar. Det är klart att den situationen kan uppstå, när alla handlingsmöjligheter är uttömda, att en elev också flyttas för att miljön, lärandet och tryggheten ska kunna upprätthållas. Min bedömning är att den möjligheten finns i skollagen. Men vi har nu en skollagskommitté som ser över skollagen också utifrån detta perspektiv. Jag har som ny skolminister inhämtat att de jobbar hårt med detta, och jag ser fram emot deras resultat.

Lärarnas roll är oerhört viktig i vår skola! Vi måste också ha en känsla av respekt för lärarnas professionalitet och kompetens och ge dem det stöd de behöver för att tillsammans med eleverna skapa lugn och studiero i vår skola. I den nya lärarutbildning som nu börjar, som vi har arbetat med under denna mandatperiod, får lärarna med sig grundläggande kunskaper kring hur man ska arbeta mot mobbing och lösa de konkreta problem som kan uppstå i vår skola.

I en bra skola utvecklar man också tydliga regler och normer för hur man beter sig mot varandra. Det gör man tillsammans med eleverna. Det är så man får det att genomsyra skolan: ett demokratiskt förhållningssätt, grundläggande mänskliga rättigheter, att man respekterar varandra.

I går besökte jag en skola i Hammarö kommun i Värmland där små barn, redan i ettan och tvåan, pratar om just detta: att ha respekt för varandra, att hjälpa varandra och att inte vara dumma mot varandra.

Utbildningsdepartementet driver nu en kampanj där vi vill informera och involvera våra elever och lärare i vår skola. Tillsammans, heter den. Ta gärna del av detta arbete. Snart hälften av landets grundskolor deltar i projektet att lära sig hur vi ska hantera mobbing, att öka medvetenheten om mobbingens konsekvenser och hur vi ska se till att respektera varandra i framtiden. Det är ett konkret folkrörelsearbete för att involvera eleverna.

Men till sist handlar det också om skolans resurser, vuxna i skolan som är tillsammans med eleverna, som finns i barnens vardag, som förmedlar goda normer och värderingar, som samtalar med våra barn. När vi nu ökar insatserna till skolan, 5 miljarder kronor, 15 000 nya lärare, specialpedagoger och fritidspedagoger, är kanske det en av de allra viktigaste insatser vi kan göra för att skapa en bra skola för alla våra barn.

Anf. 3 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Låt oss utgå från verkligheten. Jag började tala om mobbningsoffren. Jag vill påminna om att i verkligheten är mobbningsoffren ofta dubbla offer. Om man tittar på vad som händer i praktiken med mobbningsoffer – det finns de som har gjort det, Skolverket bl.a. – visar det sig att de mycket ofta får långa sjukskrivningsperioder. Ofta tvingas de byta skola. De kommer efter. Det är inte alls ovanligt att offren i allvarliga mobbningsfall får men för livet. Det är därför som det är så viktigt att göra allt för att skydda mobbningsoffren bättre.

Det är i det perspektivet som vi har sagt att man som en yttersta åtgärd ska kunna flytta förövaren, mobbaren. Om någon måste flytta är det rimligare att det är förövaren än offret som flyttar. Dagens verklighet sänder fullständigt fel signaler.

Denna ståndpunkt har väckt mycket debatt. De som officiellt har att tolka gällande lag tolkar den inte som den nya skolministern gjorde. När jag talade om detta i den förra debatten sade Thomas Östros företrädare ”jag ryser”. Inte inför mobbarnas framfart utan inför Folkpartiets förslag att man i de yttersta fallen skulle kunna flytta mobbaren till en annan skola.

Nu hörde vi här att detta diskuteras i en statlig utredning som heter Skollagskommittén. I ett avseende har Thomas Östros börjat bra, nämligen att han säger bra saker. En del av det han sade här var också mycket bra. Men i ett annat avseende har han börjat dåligt, därför att samma dag som Ingegerd Wärnersson avgick beslöt regeringen att förlänga tiden för Skollagskommittén med ytterligare ett halvår. Det här viktiga arbetet som Thomas Östros hade inhämtat pågår är tydligen inte så viktigt att det behöver komma fram nu i vår, som det var planerat, utan man ska få ytterligare ett förlorat halvår i kampen mot det svåra skolvåldet.

Denna lagtolkning och till att börja med lagstiftning – det är det som behövs, en tydligare lagstiftning med större befogenheter åt rektorer och lärare – är avgörande, därför att den rådande osäkerheten medför just den abdikation från vuxenvärlden som skolministern talade om. De vuxna i skolans värld vet inte riktigt vilka instrument de enligt gällande lag har

till sitt förfogande. Det är förödande. Där behövs det en mycket större tydlighet.

Jag skulle på temat tydlighet också vilja säga ett par ord om resurser. De här i kammaren som följer politiken vet att Folkpartiet gick till val på öronmärkta statsbidrag till skolan. Vi kräver högre lärarlöner. Vi är för större resurser till skolan.

Ändå riskerar man att bli otydlig om man skyller det svåra skolväldet på resursbrist. Det måste stå fullständigt klart att man inte får sparka en liggande kamrat så att hon eller han måste åka till akuten även om elevassistenten är sjuk den dagen, även om skolpsykologen är på kurs. Alltså, vi får inte så till den grad acceptera att resurserna är den enda förklaringen att vi ursäktar ursäktliga beteenden. Man får inte misshandla varandra i svensk skola bara därför att det just då inte är någon vuxen i närheten.

Självklart ska skolan ha större resurser, men förklara inte bort mobbningen i världens vuxentätaste skola bara med resursbrist. Det här är också en normfråga. Det har funnits en flathet i vuxenvärldens hantering av det grova skolväldet. Låt det vara slut på det! Låt signalerna från den här debatten vara alldeles entydiga: Det offentliga samhället står på offrens sida. Vuxenvärlden mobiliseras nu på offrens sida. Reglerna ska vara tydliga. Signalerna ska vara tydliga. Resurserna behövs. Men brist på resurser får inte bli en ursäkt för flathet gentemot misshandel av svagare kamrater.

Det förebyggande mobbningsarbetet är *mycket* viktigt. Värderingarna måste finnas tydligt i botten. I svensk skola, som vi tvingar alla barn till med skolplikten, ska respekt för varandra råda. Det är fullständigt oacceptabelt att något barn som vi har tvingat till skolan ska behöva utsättas för kränkningar, utfrysning eller våld. Efter den här debatten hoppas jag att det står alldeles klart.

(Applåder)

Anf. 4 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! Låt mig säga att jag delar Lars Leijonborgs engagemang när det gäller de utsatta barnen. Där finns det ingen skillnad mellan oss.

Låt mig också säga att jag lägger väldigt stor vikt vid resurserna i skolan. Jag tror att det faktiskt är nödvändigt att vi får fler lärare, fler av annan personal i vår skola. Det är i samverkan mellan lärare, elever och föräldrar som vi kan skapa den miljö i skolan som vi alla vill ha, en trygg och fin skola där barnen känner att de kommer att utvecklas.

Folkpartiet säger sig vilja öka resurserna. Vi vet att så är det inte med alla de partner ni tänker ha med er i en framtida regering. Det är bra om det ges tydliga besked på den punkten.

Den andra frågan som är väldigt viktig är det förebyggande arbetet men också att agera om det inträffar mobbing på skolan. Det får inte förväxlas med att vi ska flytta in domstolar i våra skolor. Strafftänkandet kan inte vara det som leder den pedagogiska idén i vår skola. Trygghet till utveckling för våra barn och en skola som agerar, men för inte in domstolen i skolan!

Anf. 5 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Vi är helt överens om resursfrågan, därför skulle jag vilja fråga skolministern en annan sak. Nu har Skollagskommitténs arbete förlängts med ett halvår. Jag beklagar det väldigt mycket. Det hade varit bra om förslagen hade funnits före valet. Framför allt är det bråttom. Kan skolministern tänka sig att bryta ut de förslag som har med skyddet av mobbningsoffer att göra så att vi vinner ett halvår på det sättet? Jag tycker att det vore synd om också den frågan blev ett halvår försenad.

Jag håller helt med skolministern om att vi inte ska ha in domstolar i skolorna. Men också för förövarnas skull är det väldigt viktigt att samhällets reaktion blir tydlig. Det visar sig att det finns ett samband mellan att mobba i skolan och annan ungdomskriminalitet. Också för förövarna är det viktigt att vi är tydliga. Är skolministern beredd att se till att vi snabbt får fram en sådan lagstiftning?

Anf. 6 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! Vi behöver stärka skollagen för att stärka elevers rättssäkerhet och trygghet. Men den ska inte stärkas för att införa nya typer av straffsystem. Det är bra att Lars Leijonborg är tydlig också på den punkten. Då kanske vi börjar närma oss varandra.

Jag vill att utredningen – där alla partier är representerade – får arbeta med frågan under seriösa former och i en diskussion där vi känner respekt för varandra och söker efter kloka lösningar. Så skulle jag vilja att skolfrågan som helhet behandlas fr.o.m. nu.

Jag är rädd för en diskussion som handlar om att alla problem skolan möter ska lösas med utsortering, dvs. att vi ska flytta våra barn – det handlar om barn – så fort det uppstår ett problem. Det kan inträffa att den nödlösningen måste tas till. Men den får inte vara huvudredskapet. Inte heller när det gäller elever som inte når kunskapsmålen kan en flyttning från klassen vara en lösning.

Se till att den sociala miljön fungerar i vår skola – sammanhållningen och respekten för varandra. Då behövs de vuxna, lärarna, samtalet och diskussionen med eleverna.

Jag skulle önska att vi kunde nå den gemensamma ståndpunkten i hela Sveriges riksdag.

Anf. 7 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Skolministern ska vara medveten om att alla nu lyssnar oerhört noga på vad Thomas Östros säger. Finns det några konkreta besked i de vackra orden? Jag tycker inte riktigt att inläggen hittills lever upp till detta. Tvärtom! Om man tänker efter är det än så länge bara ord.

T.ex. har vi detta att förslagen inte får innebära att sortera ut elever. Vår utgångspunkt i vår kritik är att dagens skola är en utslagningsmaskin. Inte minst många mobbningsoffer tappar fotfästet i tillvaron. Självmondsfrekvensen bland mobbningsoffren är skrämmande. Skolan får inte vara en utslagningsmaskin. Det är just därför skolan ropar efter befogenheter att hantera de riktigt svåra konfliktfallen. Tyvärr har Thomas Östros i dag inte lämnat något besked om de befogenheterna.

Anf. 8 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! I morse ville min nioåring diskutera ”snacket” som vi skulle ha i dag. Mobbing engagerar barn. Vi pratade om debatten. Jag passade på att fråga Stefan om han hade något tips på hur mobbing ska stoppas. Han sade att han tyckte att de snälla kunde få ett pris. Han påstod att han hade läst om det i tidningen Bamse.

Jag tänker inte föreslå det i dag. Offren måste stå i centrum. Men Stefan har en viktig poäng, nämligen att också barn som är snälla och ställer upp för sina kompisar behöver uppmärksamhet och uppmuntran. Det borde alla vuxna tänka på.

Frågan i dag är framför allt om regering och riksdag har gjort tillräckligt på sina nivåer för att förebygga och ingripa mot mobbing. Vi har, precis som alla som arbetar i skolorna, skyldighet att verka för att varje elev kan känna sig trygg och respekterad.

Verkligheten visar att det finns mycket mer att göra. Ungefär 100 000 barn beräknas vara utsatta för mobbing. De kränks mer eller mindre regelbundet i eller på väg till skolan. 4 % upplevde sig mobbade år 2000. Tre år tidigare var siffran 2 %. Tendensen verkar vara att mobbing ökar i omfattning och blir allt grövre.

Vardagen i många skolor är tuff i dag. Läger man till mobbningsproblemen, övrigt våld och kriminalitet är läget bekymmersamt. Många barn och ungdomar tvingas bokstavligen leva i rena vilda västern där snart sagt vad som helst kan hända. Det är otryggt.

Vi har nyligen fått svart på vitt att den svenska skolan är en av världens stökigaste. I den miljön får mobbing näring.

Den socialdemokratiska regeringen har inte tagit problemen på tillräckligt stort allvar. Att skolminister Ingegerd Wärnersson har diskuterat värdegrunden i ett år och har startat en kampanj är jättefint, men det räcker inte. Våld och mobbing går inte att prata bort. Det krävs verktyg och ett vuxet ledarskap som är klart och tydligt om vad elever och lärare ska göra och inte göra för att få en acceptabel arbetsmiljö. Ska vi nå dit krävs nya tag i politiken.

Jag tänkte ta upp två saker. Den första är att vi måste slå fast att svensk lag gäller i skolan. Övergrepp är ett brott och ska polisanmälas. Vi kan inte ha andra regler i skolan än utanför.

Det här kan låta som att slå in öppna dörrar. Men det är inte så. Många lärare och övriga vuxna i skolan avstår från att anmäla brott. Varför går det att spekulera om, men det behövs bättre kunskaper om vad lagen säger och vad polisen är till för och inte till för. Där kan vi hjälpa till. Vi måste förtydliga skolans skyldighet på den punkten. Enligt socialtjänstlagen måste skolan anmäla om ett barn misshandlas hemma. Samma sak borde rimligen gälla om barn misshandlas i skolan. Är den blivande skolministern möjligen beredd att se till att det blir så?

Att ringa till polisen är förstås en yttersta åtgärd. Skolans och föräldrars ansvar är att se till att det aldrig behövs. Många skolor har planer för hur arbetet mot mobbing ska bedrivas. En del lyckas. På andra håll känner inte många till vilka planer som finns. Därför får de aldrig verkan. Alla program är inte heller så genomtänkta som de borde vara.

Den andra saken är att vi moderater här vill ha en förändring. Det är dags att göra upp med föreställningen om att planer och god vilja räcker för att bekämpa mobbing. Så är det inte. Mobbing kan växa överallt

där människor möts och verkar. Det krävs kunskaper om mekanismerna bakom mobbning och hur de bekämpas för att lyckas. Därför är det dags att gå ett steg längre än vad vi gjorde när vi skrev in i läroplanen vad skolorna ska göra när det gäller mobbning. Det är hög tid att städa undan alla hyllvärmare och ställa kvalitetskrav på insatserna. Skolorna ska naturligtvis arbeta med forskningsbaserade, systematiska åtgärdsprogram som ger resultat. Sådana finns.

Låt oss ge Skolverket i uppdrag att utvärdera och kvalitetsmärka mobbningsprogram och göra de som finns och fungerar väl kända.

Socialdemokratiska regeringar har haft chans att ta tag i problemen i åtta år. Omkring 100 000 barn mobbas årligen. Problemen ökar. Svaret har hittills blivit en kampanj. Var finns långsiktigheten, fastheten och systematiken?

Vi moderater anser att elever, föräldrar och allmänhet ska kunna kräva hög kvalitet på skolornas insatser i alla avseenden. Det finns miljö-certifierade företag. Jag tycker att vi ska se till att vi också får antimobb-ningscertifierade skolor, där arbetet bedrivs målmedvetet och ständigt utvärderas. För att nå dit krävs ett tydligt uppdrag. Thomas Östros har meddelat att man nu ska göra något, men då gällde det mer forskning och mekanismerna bakom mobbning. Lägg då till att det också krävs forskning om vad som fungerar och vilka resultat som uppnås, så kanske vi kan bli överens. Det krävs att åtta års prat byts mot konkreta insatser i en rad avseenden. För att få det krävs en regering som vill ta konkreta initiativ för att få stopp på mobbning. Det återstår att se om Thomas Östros kommer att se till att den sittande regeringen klarar av det.

(Applåder)

I detta anförande instämde Per Bill, Catharina Elmsäter-Svärd, Petra Gardos, Margareta Cederfelt, Carl-Erik Skårman, Carl G Nilsson, Stefan Hagfeldt, Jan Backman, Ewa Thalén Finné, Inga Berggren, Carl-Axel Johansson, Maud Ekendahl, Hans Hjortzberg-Nordlund, Bo Lundgren, Ingvar Eriksson, Cecilia Magnusson, Anita Sidén, Elizabeth Nyström, Berit Adolfsson, Lars Elinderson, Per-Samuel Nisser, Jan-Evert Rådhröm, Johan Lagerfelt, Patrik Norinder, Lennart Bolander, Ola Sundell, Olle Lindström, Anders Sjölund, Elisabeth Fleetwood, Anna Kinberg och Anders G Högmark (alla m).

Anf. 9 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! Låt mig börja med att notera att jag tror att det finns en bred gemensam grund i diskussionen mellan mig och Beatrice Ask när det gäller synen på våld och mobbning i skolan. Jag är övertygad om att hon också är starkt engagerad i frågan, som gammal skolminister.

Jag delar Beatrice Asks uppfattning att skolan är en del av samhället. Vi kan inte acceptera företeelser i skolan som icke accepteras i övriga delar av samhället. Det krävs mycket tydliga normer och värderingar och ett mycket tydligt budskap om rätten till trygghet i skolan. Det handlar om våra barn.

Jag noterar också, vilket är intressant, att Beatrice Ask är ganska nära den idé jag nu har fört fram om att ge Skolverket ett tydligare uppdrag att ge mera handfasta råd och hjälp till skolor med att ta fram och värdera de handlingsplaner som alla skolor måste ha, både för att förebygga våld

och trakasserier och för att ingripa om det förekommer. Det är någonting jag har upplevt ett starkt behov av ute i skolorna. Det kommer vi att ge Skolverket i uppdrag.

Anf. 10 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Jag är övertygad om att Thomas Östros och jag har en hel del gemensamma uppfattningar i den här frågan. Det borde alla vuxna ha. Sedan återstår det att se vad man gör av dem.

Ja, vi är överens om att samma regler ska gälla i skolan som i samhället i övrigt. Problemet är – t.o.m. statsministern har varit inne på detta och uttryckt det så – att det känns som om det finns en tafatthet inför den här typen av övergrepp i skolan. Det är lite grann så. Det krävs tydligare direktiv. Det var det jag var inne på i mitt anförande.

Det är roligt att Thomas Östros tycker att jag ligger nära det förslag han funderar på. Jag kan säga att vi moderater har drivit de här frågorna konkret både i utbildningsutskottet och på annat håll under ganska lång tid utan att få det gehör som Thomas Östros ger uttryck för.

Det blir spännande att se om den nye skolministern kommer att ändra kurs för Socialdemokraterna, för då kan vi säkert göra gemensam sak och få någonting vettigt gjort för att stoppa mobbningen. Vi var överens om att skriva in det i läroplanen, men tyvärr har åtta år förflutit utan att det har förverkligats. Nu kan Thomas Östros och jag och många till se till att det blir någonting konkret utrett – det vore bra.

Anf. 11 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! Efter att vi i läroplanen gjorde det väldigt tydligt att varje skola ska ha en handlingsplan för hur man ska agera mot våld och trakasserier i skolan, både förebyggande genom att involvera eleverna och att agera när det sker, har det blivit stor aktivitet ute på skolorna. Men det är klart att vi behöver samla in den kunskapen, bedöma vilka modeller och metoder som fungerar och sprida det vidare. Jag menar att det bör ingå i det kvalitetsarbete som vi alltid bedriver med våra skolor för att utveckla skolornas arbetssätt. Då får Skolverket en väldigt viktig roll. Här är jag beredd att ta ett initiativ för att ge Skolverket den uppgiften.

Däremot tror jag inte, Beatrice Ask, att vi i riksdagen ska gå in på exakt hur arbetet ska gå till, i vilket sammanhang socialtjänst, skola och andra aktörer på kommunal nivå ska agera. Det måste man lösa på kommunal nivå. Men budskapet härifrån ska vara glasklart: Det måste finnas en viss strategi för hur man ska hantera det och för att se till att skapa bättre klimat i våra skolor.

Anf. 12 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Det är väl ingen som drömmer om att jag skulle vilja detaljreglera skolan från riksdagen – det vore mig främmande. Däremot kan det krävas skärpningar när det gäller lagstiftning och regelverk för att tydliggöra det ansvar skolan har. Jag tycker att det är en diskrepans att man enligt socialtjänstlagen måste agera när barn misshandlas men att man inte behöver göra något om det sker i skolan. Så kan vi inte ha det i fortsättningen. Vi vet att många barn far illa i skolan, och där tycker jag att man kan agera också från riksdagens sida.

Jag ser fram mot det spännande initiativ som kommer. Jag hoppas att det kan stoppas in senast i utvecklingsplanen eller i anslutning till den så att vi får hantera det under våren. Ni har ju haft åtta år på er att försöka utvärdera vad som sker och se om man kan följa upp, och ingenting har hänt. Det är det som har gjort att tusentals ungdomar och barn har drabbats under den här tiden, medan vi och skolorna har pratat. Jag vet att många skolor har bra program och gör mycket, men det beror på enskilda entusiaster. Nu gäller det att se till att det sker överallt och med målmedvetenhet.

(Applåder)

Anf. 13 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! Dagens debatter spänner över flera olika områden, men handlar ändå om samma sak: om människosyn och grundläggande värderingar. Ställningstagandet – att mobbning och våld är samhällsproblem som aldrig får accepteras och att vi alla måste göra vad som står i vår makt för att förhindra det – tror jag står klart för alla här.

Men, fru talman, det finns inga våldsgener. Det vi ser i landets skolor är ett resultat av årtal av nedskärningar och ökande klassklyftor. Vi ser otrygghet, rädsla och maktlöshet som kulminerar i mobbning, trakasserier och våld. Att söka förklaringar är inte alls att ursäkta, och att inse att situationen i skolan och samhällsklimatet bildar fond, bakgrund, till den senaste tidens händelser är inte alls att fränta någon ansvar för de enskilda handlingar man utför. Det är snarare att börja i rätt ända. Och svaret på våld och mobbning i skolan är inte bara kamratstödjande arbete och ökat föräldraansvar, även om det är viktigt. Det måste också handla om resurser, makt och demokrati.

Ibland påstås att skolan inte behöver mer resurser. Det stämmer inte. Det säger sig självt att om det blir färre som arbetar i skolan får det konsekvenser. Därför är det bra att Vänsterpartiet i förhandlingarna med regeringen har fått igenom särskilda pengar till skolan. De tusentals personer som kommer att kunna anställas i skolor runtom i landet de kommande åren betalas med Schymanpengar – även om en del visst har fått för sig att det var Wärnersson som kom med idén. Men på många håll i landet skär man fortfarande ned på skolan, och Vänsterpartiet kommer därför att fortsätta att kämpa för mer pengar till kommunerna och till skolan – det ger förutsättningar också för ett effektivt arbete mot mobbning och våld.

Våld växer, fru talman, ur vanmakt. Demokrati befästs inte främst genom temadagar eller vackra formuleringar i skolplaner utan genom att faktiskt utövas. Längre har skoldemokrati på alltför många skolor snarare handlat om att lära sig en teknik än att få reell makt över sin egen vardag i skolan. Och det är ofta den maktlöse som söker någon att ha makt över. Därför är en mer demokratisk skola också en skola med mindre våld och färre destruktiva konflikter.

Fru talman! En dimension av mobbningen är sexuella trakasserier. Den största delen av trakasserierna sker mot tjejer från jämnåriga killar i skolan, men ibland också från lärare. Många unga tjejers vardag är fylld av rädsla, undergivenhet och fruktan för övergrepp. Därför har Vänsterpartiet drivit och fått igenom att pengar ska satsas på utbildning i feministiskt självförsvar för tjejer i skolan fr.o.m. i år.

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbning i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

Det handlar om att få sätta ord på vad man upplevt och upplever, att se det strukturella i mäns trakasserier av kvinnor, att inse att man aldrig själv bär ansvaret för ett övergrepp och att få kunskap om vilka rättigheter man faktiskt har. Vår förhoppning är att tjejer på landets alla skolor nu kräver utbildning i feministiskt självförsvar.

Fru talman! Det har i den här debatten och i mediedebatten talats om att man måste ta krafttag för att komma till rätta med mobbningen, om tydlighet, och det är förstås lätt att instämma. Men såväl skollagen som arbetsmiljölagen och läroplanerna innehåller tydliga skrivningar om arbetet mot mobbing. Det främsta bekymret är egentligen i så fall inte alls att det saknas välvilliga formuleringar eller lagstöd i kampen mot mobbing utan att de inte alltid, kanske inte ens särskilt ofta, omsätts i praktiken. Skälen till detta kan förstås variera, men det är ändå oacceptabelt.

Därför kräver Vänsterpartiet att Skolverket ska få möjligheter till sanktioner mot de kommuner och skolor som inte aktivt motarbetar mobbing, men också att dessa skolor och kommuner får bättre stöd och hjälp för att förbättra arbetet.

Fru talman! Ett antal förslag om ökad repression och bestraffning av mobbare har funnits i mediedebatten och kan tänkas återkomma i denna debatt. Det talas om att öka möjligheterna att flytta på den som mobbar, om jour-skolor för värstingar och om polisanmälningar av det mesta. Det är åtgärder som kan framstå som kraftfulla och rejäla. Det är bara det att det finns ganska lite som tyder på att det verkligen fungerar och hjälper.

Jag tror inte att hårdare tag, fler kränkningar av den personliga integriteten, strängare regler och tätare kontakt mellan skolan och polisen motiverar fler unga människor att trivas i skolan. Inte ens en vakt i varje korridor och metalldetektorer vid ingångarna på varenda skola i hela landet kan skapa trygghet.

Fru talman! Som jag nämnde inledningsvis är våld och mobbing inga isolerade företeelser som kan ses som problem bara i skolan. De kan därför inte heller lösas av skolan ensam. För föräldrar som inte tar sig tid för sina barn kan en arbetstidsförkortning vara en bättre hjälp än hur många skriftliga omdömen och betygssteg som helst. För den elev som är på gränsen är lösningen knappast ett samtal till polisen utan kanske en öppen fritidsgård, och för den elev som ser farsan bli nekad ett jobb för hundrade gången på grund av sitt utländska efternamn är det svårt att visa respekt för andra. Som Björn Afzelius har uttryckt det: Vill du bli respekterad av din avbild får du visa din avbild respekt.

(Applåder)

Anf. 14 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Det var bra att Kalle Larsson nämnde familjens betydelse och att föräldrar ska ha tid med sina barn. Leve familjen! Det var också bra att Kalle Larsson förde in ett könsperspektiv. Det är sanningen att det är tjejerna som drabbas värst av stöket i skolan.

Men det finns en egendomlighet i Kalle Larssons resonemang. Sverige har världens vuxentätaste skola. Men när barn från över 30 länder tillfrågas om arbetsron tycker Sveriges elever att det är stökigast i skolan. Hur kan det komma sig?

Det verkar som att resurser inte är enda lösningen. Det handlar också om befogenheter. Sanningen är den att den skollag som Kalle Larsson talar om inte ger rektorer och lärare de befogenheter de efterlyser. Då är frågan: Är Kalle Larsson redo att ge rektorer och lärare de befogenheter-na?

Anf. 15 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag är lite överraskad över att få beröm av Lars Leijonborg, men det är trevligt om vi kan vara överens om att könsperspektivet är nödvändigt på politikens alla områden och i hela samhällslivet. Det är också utmärkt om vi kan tala om att vuxna har ansvar, om man nu kan dra en så skarp gräns mellan vuxna och barn som Lars Leijonborg tycks vilja göra.

När det gäller de ökade befogenheterna tror jag att jag måste be Lars Leijonborg att konkretisera sig lite. Det är lätt att tala om hårdare tag och tydligare regler, men detta är inte OS i plattityder. Det är faktiskt en konkret debatt om en konkret verklighet. Därför måste jag be Lars Leijonborg att specificera vilka förändringar och ökade befogenheter han efterlyser.

Anf. 16 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Det har bara under de senaste månaderna hänt att flera rektorer har känt att situationen i skolan har varit så ohållbar att de dels har stängt hela verksamheten, dels stängt av elever. För detta har de i vissa fall fått kritik från Skolverket, för Skolverket anser att det inte är förenligt med gällande lag att stänga av en elev eller låta en elev byta skola.

Den förra skolministern kom till lagtolkningen att man fick låta en elev byta skola om det var bäst för mobbaren. Om man kunde visa att mobbaren vann på att byta skola fick man genomföra åtgärden, men även den tolkningen är oklar.

Detta är min konkreta fråga: Är Vänsterpartiet i Skollagskommittén redo att förtydliga skrivningarna när det gäller att rektor får bestämma att mobbaren ska flyttas i svåra mobbningsfall?

Anf. 17 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Det är mera konkret. Lars Leijonborg vill flytta på den som mobbar. I vilket läge? Det blir förstas nästa fråga. Det finns i dag en möjlighet att göra det, om det är bäst för att lösa problemet. Om både den som utsätts för mobbning och den som utsätter någon för mobbning får bättre möjligheter att komma ur den situationen kan man göra det. Det är alldeles klart att det är så i dag.

Om man i allmänna ordalag, som Lars Leijonborg nu gör, talar om att man måste utöka befogenheterna ytterligare måste man konkretisera sig på den punkten.

Är lösningen att bestraffa den som mobbar med att flytta honom eller henne till en annan skola? Nej, det tror vi inte. Är lösningen att utöka rektorns befogenheter på något annat sätt, så att han kan avstänga eller avskilja elever från undervisningen? Nej, det tror vi inte. Vi tror att man måste lösa konkreta problem konkret i skolans vardag, och de måste lösas på ett sådant sätt att den sociala miljön blir bättre.

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbning i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

Anf. 18 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att Kalle Larsson inte vill låta mobbare flyttas ens i extremlägen. Såvitt jag förstår är *status quo* det recept som Vänstern har när det gäller mobbningsproblemen. Då kommer vi att stå kvar där vi är.

Det kanske inte är så konstigt. Jag har inte hört så mycket okunskap på länge från talarstolen. När man med traditionell vänsterretorik påstår att mobbare är mobbare därför att de är förtryckta eller därför att pappan är arbetslös är det trams.

All kunskap om mobbing och mobbingssituationer visar att det faktiskt är rätt sällan mobbaren är en förtryckt och svag person som blir aggressiv. Tvärtom finns det mycket som tyder på att de som utsätter andra för mobbing får en kick av det. De är tämligen aggressiva och starka, och de ger sig på andra.

Det är därför det krävs ganska ordentlig kunskap för att man ska kunna hantera detta och föra barnen och ungdomarna rätt igen.

Det är alldeles uppenbart att det krävs mer kunskap på detta område från Vänstern, men har Kalle Larsson något konkret initiativ för att se till att färre ungdomar drabbas av de problem som vi vet att ungdomar drabbas av i dag?

Anf. 19 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tror att vi får se över högtalaranläggningen i Sveriges riksdag, eftersom Beatrice Ask uppenbarligen inte hörde att jag sade att det redan i dag finns möjligheter att i extrema fall flytta på den som mobbar, om det är det bästa sättet att lösa problemet med mobbing. Men det är inte det man först och främst ska ta till. Det tror jag att vi är överens om, men jag börjar bli osäker med tanke på hur flera av de borgerliga partierna anger detta som generallösningen när det gäller mobbing.

Beatrice Ask säger också att det är trams att se till den sociala situationen. Det är trams att bry sig om hur människor mår. Det är uppenbarligen också trams att titta på vilka relationer människor har med varandra. Kanske är det trots allt våldsgenen som Beatrice Ask har hittat.

På frågan om det föreslås några konkreta åtgärder har jag redan anggett sanktionsmöjligheter och stöd till kommuner och skolor, utbildning i feministiskt självförsvar och ökade resurser till landets skolor. På flera av dessa punkter går Moderata samlingspartiet emot den politik som faktiskt skulle kunna hjälpa till i bekämpningen av mobbing på våra skolor.

Anf. 20 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Jag kan inte begripa varför den enda lösningen ska vara att slå tillbaka när man utsätts för övergrepp. Jag förstår framför allt inte varför man på bred front ska lära ut det till barn i våra skolor. Jag har inget emot försvar, men jag tycker att det är en konstig inställning.

Kalle Larsson säger att det redan i dag finns möjligheter att flytta mobbare. Det är möjligt att det gör det, men det sker inte. Vi får läsa om fall efter fall där den utsatte efter årtal av hemskheter tvingas gå ut bakvägen och söka sig en ny skola eller göra något annat, därför att ingen-ting händer. Då är det lätt att stå i talarstolen och säga att det går om man vill. Uppenbarligen vill man inte.

Vad vill Kalle Larsson göra för att ändra på det, om det nu är så fel med det vi säger, nämligen att vi måste tydliggöra reglerna och ge skolorna ökade skyldigheter att agera för att skydda dem som är drabbade och se till att de andra förs rätt?

Anf. 21 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Det som debatten i stor utsträckning handlar om är att man från högerpartier vill byta arena. I stället för att tala om att man vill åstadkomma förändring vill man tala om bestraffning och hårdare och tydligare regler.

Skillnaden i synsätten är uppenbar. Den är gammal och klassisk. Det är bara det att vi i samhällen där man tar till hårdare regler och bestraffning har sett att det inte alls leder till att sociala problem minskar utan precis tvärtom. De ökar i stället.

När det gäller situationen nu i landets skolor och konkreta förslag tänker jag inte återupprepa alla de förslag som jag redan har gett. Jag kan ändå ta det sista ögonblicket i repliken till att säga att det trots allt finns något som vi är överens om.

Det är att vi måste se till att alla skolor i hela landet använder de mobbningsplaner som de måste ha. Vi måste se till att Skolverket trots allt får chansen att tydligare tala om hur det faktiskt ska gå till när man arbetar mot mobbning.

Detta är vi överens om. Mycket annat kommer vi fortsätta att vara ense om.

Anf. 22 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Det är verkligen inte första gången som riksdagen debatterar och resonerar om mobbning. Men deklarationer från denna talarstol, fastän aldrig så angelägna, måste följas av, menar jag, ett skolväsendets restaurering. Det är knappast skolan som är i kris. Det är skolpolitiken som är i kris.

Vi kan resonera om betyg eller inte betyg tills vi är blåa eller röda i synen. Men om inte vi ute i våra kommuner ser till att arbetsmiljön är av den kvalitet att kunskaper kan läras ut och kunskaper kan läras in hjälper ingen betygsdebatt hur viktig den än är.

Det är vuxenvärldens plikt att se till att inget barn, ingen ungdom, behöver eller nödgas växa upp i ett gränslöst land, i en gränslös miljö. Knappast något är mer förödande för en individ än att behöva leva i ett kravlöshetens rike.

Vi kan plocka fram statistik på mobbning – och den är förskräckande. Vi kan se frukterna av en uppväxt där udda är jämt och där sant och osant bestäms från dag till dag eller kanske inte ens existerar. Vi kan rada uppgifter i långa banor om hur barn under 15 år rånar, nyttjar droger och fastnar i gäng. Men det måste vara vuxenvärldens oavvisliga uppgift att ta ansvar och sluta att vara iakttagare från åskådarläktare.

Tre områden måste enligt min uppfattning sättas i fokus. Det är arbetsmiljön i skolan, precis som jag sade, ledarskapet i skolan, och föräldraansvaret. Jag tror inte att vi alls kommer till rätta med avigsidorna i den omfattning som vi skulle kunna om vi inte reellt går i ansvarskoalition med barnens föräldrar.

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbning i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

När eleven börjar skolan borde någon form av kontrakt undertecknas, en handling som redovisar såväl rättigheter som skyldigheter, som garanterar kontinuerlig information om vilka ämnesområden och vilka nya avsnitt som tas upp. Det ska förstås också informeras om glädjeämnen och problem. Det är orimligt att det får finnas en okunskapens mur mellan föräldrar och lärare.

Lika väl som föräldrar ska följa sitt barn till fyraårskontroll ska föräldrar enligt mitt sätt att se hålla sig informerade och hållas informerade om sitt barns skolsituation. Det är ett sätt att auktorisera lärarrollen.

Föräldrarna är samhällets bästa brottsförebyggande resurs, slog Vårdskommissionen fast med professor Leif G. W. Persson i spetsen. Jag vill påstå: Föräldrarna är samhällets största mobbningsförebyggande resurs.

I läroplanen står: "Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande."

Ska vi kunna möta en tradition med värderingar som går stick i stäv med de värderingar som läroplanen stryker under måste vi själva vara trygga i vår egen identitet, i de värden som demokratin bygger på. Och dessa värden måste förankras i varenda individ, i varenda familj.

Så länge socialdemokrater, och andra med för den delen, knappt vågar ta ordet familj i sin mun eller tala om föräldraansvarets oersättlighet, så når vi inte så långt vi kan nå för att skapa trygghet och trivsel i skolan.

Fru talman! Jag ser att jag har någon minut kvar av talartiden. Jag vill då stryka under att språkbruket inte kan skiljas från mobbningsdebatten. Ordets makt över tanken är odiskutabel. Vi får inte inbilla oss att det inte finns en relation mellan språkbruk och beteendemönster.

Låt oss i skolpolitiken lära från idrottsarenan. Där finns det rätt kort. Om drumlar kallar flickor vid könsord – det har resonerats om det här tidigare – ska de ha rätt kort. Det kan gott vara liktydigt med ett par timmars kvarsittning. Att enbart i sådana lägen tala om att det är fel tror jag inte håller.

(Applåder)

I detta anförande instämde Erling Wälivaara, Fanny Rizell, Ulla-Britt Hagström, Ragnwi Marcelind, Dan Kihlström, Ingemar Vänerlov, Kjell Eldensjö, Rosita Runegrund, Tuve Skånberg, Lars Gustafsson, Margareta Viklund, Johnny Gylling, Maria Larsson, Yvonne Andersson, Göran Hägglund, Mikael Oscarsson, Ingvar Svensson, Inger Strömbom och Inger Davidson (alla kd).

Anf. 23 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! Jag delar Alf Svenssons bedömning av skolan som en viktig värdeförmedlare i vårt samhälle, och det gäller också familjen. Glöm inte att familjen ser olika ut i dag, Alf Svensson. I familjebegreppet ska vi naturligtvis ta med alla familjer.

Värden i skolan, demokratin och respekt för varandra är viktiga uppgifter för skolan. Ibland kallas det i debatten för flum. Men jag ser att vi i kammaren har en bred samstämmighet att det är kärnuppgifter.

Det jag vill fråga Alf Svensson om gäller resurserna i skolan. Vi menar att det behövs nya öronmärkta resurser till skolan för att få fler lärare i skolan, fler fritidspedagoger och fler specialpedagoger.

Alf Svensson har sagt nej till öronmärkta resurser till skolan. Alf Svensson planerar också att samarbeta med ett parti som kraftigt vill skära ned den kommunala verksamheten, nämligen Moderaterna.

Hur ser Alf Svensson på resurserna i skolan, antalet vuxna i skolan och sambandet mellan det och att få en bra värderingsgrund i skolan och bra miljö för våra barn?

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbing i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

Anf. 24 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker nästan att det är lite komiskt att se hur man gång på gång tar sig ur respekten för vad man kan komma fram till om man ingår en ansvarskoalition med föräldrarna genom att tala om att familjer ser olika ut.

Jag kan inte tro att utbildningsministern föreställer sig att vi kristdemokrater lever i en annan värld. Vi vet hur verkligheten ser ut. Men vi vet också att de allra flesta föräldrar och familjer vill sina barn det bästa. Det är därför det är oklokt att inte skapa ansvarskoalitionen. Där är ni för dåliga.

Det blir lite komiskt när utbildningsministern här talar om resurser. Vi talar nu om skolan i dag. Ni måste ta ansvar för den alldeles för långa period som ni har ansvar för.

Jag kan försäkra Östros om att vi ska klara av att se till att det kommer resurser till skolan när vi får makten efter den 15 september, men ni får faktiskt ta ansvar för den resurstilldelning som har gällt nu i ett stort antal år.

Sedan är det ju så att kommunerna numera är huvudmän för skolan, och då kan det inte vara alldeles fel att betro kommunpolitikerna med att avgöra hur resurserna ska fördelas, för det varierar ju mellan kommun och skola.

Anf. 25 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! Familjen är viktig, och skolan är viktig. Där står vi på gemensam grund, och det är inte flum i skolan om man är också är väldigt tydlig i värderingar. Det tycker jag är positivt.

Ja, kommunerna har ansvar för skolan, men socialdemokratins bedömning har varit att vi behöver en mycket stark utveckling för våra skolor, nu och de kommande åren, om vi ska komma till rätta med de stora utmaningar som skolan har: Baskunskaperna, allas rätt att få med sig de grundläggande kunskaperna i grund- och gymnasieskola och tryggheten i skolan, och att det finns så många vuxna att de tillsammans med eleverna kan skapa den miljön. Då har vi valt att säga att det behövs öronmärkta resurser, och vi ökar med 5 miljarder – 15 000 anställda.

Alf Svensson säger nu klart och tydligt nej till öronmärkta resurser till skolan. Alf Svensson slingrar sig naturligtvis när det gäller samverkanspartierna, men Kristdemokraterna är ett litet parti i förhållande till Moderata samlingspartiet. Moderaterna vill dra ned på offentlig sektor.

Skolan är en central del av vår gemensamma sektor. Jag tror att Alf Svensson får mycket stora svårigheter med sin skolpolitik tillsammans med moderaterna.

Anf. 26 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Det här är ett gammalt känt knep: När man har det lite svårt med sin egen skolpolitik måste man tala om vad andra eventuellt i framtiden kan få för problem med sin. Jag kan berätta för Östros att vi faktiskt har föreslagit mer resurser till kommunerna än vad regeringen har gjort i sin budget, och det har vi gjort under flera budgetår.

Sedan har vi alltså ett större förtroende för kommunpolitiker och landstingspolitiker, och kanske rentav för medborgare över huvud taget, än den förmyndarregering som vi har haft i alldeles för många år. Var inte nervös för vår politik, utan var mer nervös för er egen, för det är den vi har anledning att recensera just nu. Vi kommer att komma överens med både folkpartister, centerpartister och moderater i de här frågorna, var förvissad om det.

Sedan säger man lite snabbt: Familjen är viktig; skolan är viktig. Det var alltså två satser som trumpetades ut här av utbildningsministern – och fattas bara! Men visa då i faktisk, praktisk handling att ni betror familjen när det gäller skolpolitik och när det gäller förskolan, för det har ni hittills inte gjort!

(Applåder)

Anf. 27 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Det är väl tänkbart att Alf Svensson gör sina försök att låta landsfaderlig i ambitionen att vilja ingå som statsminister i en kommande regering. Det blir en spännande debatt så småningom mellan de borgerliga partierna.

Alf Svensson talar mycket om vuxennormer, kristen etik, västerländsk humanism och andra mycket oklara och fullständigt odefinierade begrepp, men han talar väldigt lite om demokrati. Han talar väldigt lite om hur eleverna själva, de som skolan trots allt handlar om, ska involveras i att ta fram de gemensamma regler och normer som vi är överens om ska finnas. Därför måste min fråga vara: På vilket sätt tycker Alf Svensson och Kristdemokraterna att eleverna spelar en roll i att gemensamt också vara med och besluta och ta fram de regler som ska gälla i skolan?

Anf. 28 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Det blir något märkligt när Kalle Larsson reser sig och börjar tala om min eventuellt faderliga uppsyn eller mitt eventuellt faderliga språkbruk: Jag vet inte riktigt vad *det* har med den här debatten att göra.

Sedan säger han att Alf Svensson talar mycket om kristen etik och västerländsk humanism. Jag läste ur läroplanen. Känner inte Kalle Larsson till att det står så där? Om Kalle Larsson vill ändra på detta, så gör ett försök. Men det står så i läroplanen, och den tål väl att citeras när en skoldebatt går av stapeln i Sveriges riksdag?

Sedan är det väl alldeles självklart att eleverna ju är subjekten i skolan. Det var därför jag talade så mycket om skolmiljön. Det var därför jag

talade så mycket om att en förutsättning för att man ska komma till rätta med mobbning är att man vågar åtgärda på något sätt.

Jag har hört Kalle Larsson här tidigare i replikskiftena, och jag känner ju till er inställning exempelvis visavi familjen, där ni hojtar ut: Död åt familjen. Det är inget som gynnar eleverna, det kan Kalle Larsson vara övertygad om!

Anf. 29 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! En familjepolitisk debatt med Alf Svensson tar jag vilken dag som helst.

Vi har sagt: Död åt familjen. Det är tillspetsat och det är tydligt, därför att det handlar om att ifrågasätta det familjebegrepp vi i dag har och som Alf Svensson uppenbarligen trots allt är ovillig att diskutera. Det ser inte ut som det gjorde på 1800-talet längre! Det är en ny värld vi lever i i dag, och vi kräver därför mänskliga rättigheter för också dem som inte ingår i den traditionella familjebildningen, som kanske då möjligen är förenlig med kristen etik. Det är också därför vi ifrågasätter detta begrepp. Vi gör det, och vi lägger motioner om att förändra läroplanen på den här punkten, därför att vi är medvetna om att det som Alf Svensson hämtar inspiration från är gamla kristna idéer om att man ska ha en annan ordning i familjen än den som vi nu försöker åstadkomma.

Min fråga är fortfarande lite otydligt besvarad. Jag har frågat om Alf Svensson anser att eleverna ska ha rätten att vara med och fatta beslut och få makt över, inte bara ha åsikter om, de regler och normer som ska gälla i skolan. Först då kan det bli möjligt att de också genomförs i praktiken.

Anf. 30 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Det torde ändå vara alldeles uppenbart efter detta som Kalle Larsson nu har sagt att läroplanen inte har lyckats att till Kalle Larsson förmedla vad som däri står utifrån kristen etik och västerländsk humanism. Jag läste upp det tidigare och kan väl få rekommendera, i all vänlighet, att Kalle Larsson läser de begrepp som står där.

Att tro att vi kan ha en skola och ett samhälle utan etik – det är fullständigt vilset. Det finns inte ett sådant samhälle. Därför ska Kalle Larsson tala om vilken etik som ska gälla om han visar undan kristen etik och västerländsk humanism. Vakuum på det här området försökte man med en gång i skoldebatten, och det var därför det då också spårade ur så till den grad som det gjorde.

Jag vill också tacka för den eminenta upplysningen att samhället i dag inte ser ut som det gjorde på 1800-talet. Det var ju väl att det blev sagt i Sveriges riksdag!

Anf. 31 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Jag har länge velat säga: Skärpning i debatten! Det gäller mina kolleger både till höger och vänster i allmänhet, men också till herrarna i Folkpartiet och till nya skolminister Östros i synnerhet. Vad hjälper det om vi endast i medierna och i talarstolen går ut och kräver strängare straff, hårdare regler och att flytta mobbarna det första vi gör? Det hjälper inte de barn som mår dåligt i skolan. Det hjälper inte de barn som varje dag går till skolan med ont i magen och är rädda för vad som

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbning i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

ska hända under dagen. Det krävs ju samarbete och konkreta förslag för att vi ska stärka barnen, eleverna och lärarna i skolan och försöka hitta en gemensam skolpolitik.

Om vi vuxna smiter från ansvaret och vår skyldighet att säga vad som är rätt och fel, om inte vi låter elever i skolan få vara den de är, få ha de kläder de vill, se ut som de vill och tycka vad de vill, hur kan vi då begära att barn och elever ska göra det? Vi måste försöka hitta ett samarbete för att hjälpa och stötta alla i skolan. Nu hjälper det inte längre med att bara prata. Nu måste de konkreta åtgärderna till.

Ett exempel är att många föräldrar säkert sitter med sina tonåringar hemma i dag och våndas över gymnasievalet. Man funderar: Räcker verkligen betygen, och de här IG, vad ska vi göra åt dem? Kanske är det först nu som man inser att ens barn har mått dåligt i skolan, att det finns en kraft och en tid som måste sättas in – men hjälper det den sista termen i årskurs 9?

Fru talman! Jag är helt övertygad om att kunskap är den enda riktiga vägen till social utjämning. Det är genom kunskap som människan växer och får insikt. Också därmed kan man stävja mobbningen och förbättra situationen i skolan.

Alla elever måste få en ärlig chans och en bra start i skolan. Allt annat är bara undanflykter och ett svek mot Sveriges elever. Genom att satsa mer resurser och vara tydlig i debatten, se till att det kommer fler lärare och specialpedagoger och att det finns en trygghet i skolan ger vi alla en bra start och goda möjligheter.

Hela skolan måste reformeras. Det behövs en helt ny skolpolitik där man säger att kunskap är viktigt och tidiga insatser ska sättas in. Det är de första åren i skolan som är de absolut viktigaste.

En skola med trygga elever kräver ett tydligt ledarskap på alla plan. Det innebär att vi inte ska acceptera några kränkningar över huvud taget. Vi ska agera och reagera på det första glåpordet, inte när de första slagen utdelas. Det måste finnas tydliga lagar och regler. Det måste finnas handlingsplaner, så att skolan direkt kan gå in och agera. Lärare måste alltid rapportera händelser till både skolledning och föräldrar så att alla vet vilka sanktioner som ska sättas in.

Att flytta en elev är ett sista steg. Det finns så mycket annat som vi måste göra innan. Våra skolledare måste få förtroende och befogenheter att hantera situationerna. Vi ska ge dem verktygen. Vi ska ge dem resurserna och ansvaret. Men vi ska också utkräva ett ansvar sedan och säga: Ni har fått möjligheterna och resurserna. Det är på varje skola lokalt som ni kan lösa problemen.

Den nationella kampanjen som pågår kring mobbing är väldigt bra. Men det viktigaste är att komma ihåg att enskilda temadagar inte förändrar klimatet i en skola. Det krävs att man varenda lektion, varenda dag i skolan diskuterar respekten för varandra, att man diskuterar hur elever och lärare kan förbättra arbetsklimatet i skolan. Det är det lokala engagemanget som är absolut viktigast. Finns inte det spelar det nästan ingen roll vilka lagar och regler som vi sätter upp här i Sveriges riksdag.

Fru talman! Resurserna är viktiga. Både den tidigare och den nuvarande skolministern har i debatter och i medierna många gånger uttalat sig om hur viktigt det är att skolan får fler lärare och specialpedagoger,

att alla får en bra start och att det kommer resurser till skolan. Men vad är det egentligen som har hänt? Hur ser resultatet ut?

T.o.m. socialdemokraternas egen partisekreterare Lars Stjernkvist säger att regeringens skolpolitik har misslyckats. Och han har rätt. Han har, precis som vi andra, vetat om att Wärnerssonpengarna inte räcker långt i kvalitetsarbetet. Vi kan inte ställa höga krav om det inte finns resurser och redskap lokalt för att lösa de problem som finns och utveckla alla möjligheter.

Centerpartiet vill satsa på skolan. Vi vill satsa resurser. Vi vill satsa på tidiga insatser, för vi vill ge alla barn en ärlig och rättvis chans från start. Vi gör det genom mer resurser men också genom reformer för att se till att skolpolitiken ska förändras.

Anf. 32 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! Jag instämmer i stora stycken i det som Sofia Jonsson nu har sagt. Vi hade ett mycket tätt samarbete i skolfrågorna under den förra mandatperioden. Det finns en stark värdegemenskap i skolfrågorna som jag hoppas kan återuppväckas.

Vi har valt att öronmärka pengar till skolan för att vara säkra på att det nu blir fler lärare och specialpedagoger. Det gäller också andra viktiga grupper i skolan. Centern har sagt nej. Går det att komma närmare varandra också där, att ställa upp på en öronmärkning för att vara säker?

Det blir mer och mer en diskussion i borgerligheten om en utsortande skola. Det tror jag kommer att förbistra klimatet i svensk skola. Små barn ska inte få gå vidare, om de inte har klarat provet. Ställer Sofia Jonsson upp på den utvecklingen eller ställer hon upp för den sammanhållna grundskolan?

Anf. 33 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Visst kan vi komma närmare varandra. Skolministern är hjärtligt välkommen. Den politik som regeringen för i dag, som Thomas Östros för i regeringen, går ut på att återigen centralisera. Man säger: Vi ska bestämma i detalj hur människor ska leva sin vardag, hur man ska utveckla skolan.

Det är en stor ideologisk skillnad mellan oss i Centerpartiet och regeringen. Vi säger att människor har en egen kraft. Det är de som har kunskapen och möjligheterna som ska få resurserna direkt. De ska inte gå någon omväg genom Skolverket. Ge pengarna till dem som har kunskapen och redskapen, till kommunerna och skolorna. Det är vår tanke.

Det andra handlar om att vi vill förändra skolan och säga att kunskap är en rättighet för alla. Vi vill slopa den nioåriga skolplikten och säga att det inte är tiden utan kunskapen som är viktig. Då gäller det också att man sätter in tidiga insatser de första åren i skolan, t.o.m. i förskolan, så att alla får en ärlig chans. Det får inte bli en utslagningsskola.

Anf. 34 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Fru talman! Detta med tidiga insatser är en nyckelfråga. Därför blir resursfrågan väldigt viktig. Fr.o.m. nästa år har vi en allmän förskola där alla våra fyra- och femåringar bjuds in. Det blir en bättre start på skoltiden för många. Vi måste ha tydligare och bättre insatser för de barn som i dag inte får med sig kunskaperna. Men frågan gäller om vi ska börja

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbing i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

sortera barnen när de är i nio- tioårsåldern. Vilka konsekvenser får det för klimatet i skolan? Vad händer med studiemotivationen när man följer de förslag som nu kommer upp inom borgerligheten? Också den är tätt förknippad med klimatet i skolan.

Är det verkligen så att Sofia Jonsson säger nej även i framtiden till att öronmärka särskilda satsningar till skolan? Finns det inte en möjlighet att fortsätta resonera om det?

Anf. 35 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Skolminister Östros pratar om att sortera barn och elever. Det är precis vad som händer i dagens skola. Där finns inte tillräckligt med resurser, lärare och redskap lokalt. Barn har olika förutsättningar när de börjar skolan. Det finns inte tillräckliga möjligheter att hjälpa de barn som behöver det extra stödet, kanske en specialpedagog till hjälp. Det är i dag som sorteringen sker. Det vill vi ändra på. Vi vill se till att de barnen ska få de möjligheterna, den rätten till kunskap som alla har. Det är den politiken vi vill ha.

Vi vill inte centralisera politiken över huvud taget. Vi vill decentralisera och se till att de som har kunskaperna och redskapen ska få bestämma. De ska få möjligheterna lokalt.

Anf. 36 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Det var ett utmärkt anförande och utmärkta repliker. Det sägs ofta att man behöver arbetsro för att kunna ge kunskap. Men en tydlig kunskapsinriktning ger också arbetsro, precis som Sofia Jonsson utvecklar. Det är när vi sorterar ut och inte ger extra stöd till barn som behöver det som de blir frustrerade och ibland övergår till destruktiva beteenden.

I förbigående i början sade Sofia Jonsson att Folkpartiet vill ta till flyttning av elever som första åtgärd. Mot slutet sade hon att hon tycker att man kan ta till flyttning av elever som en sista åtgärd. Tror Sofia Jonsson mig när jag säger att Folkpartiets uppfattning är att man ska ta till flyttning av en elev som sista åtgärd i kampen mot mobbing?

Anf. 37 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Om Lars Leijonborg säger det så tror jag på det. Men jag har varit orolig i den tidigare debatten. Där har man varit rätt aggressiv och sagt: Nu är det strängare straff som gäller på en gång. Vi ska flytta eleverna. Skolminister Östros har sagt att det ska införas något slags jourklasser dit mobbarna ska flyttas på en gång. Den tanken är jag emot.

Visst ska man kunna flytta en elev om det inte finns andra möjligheter. Det kan man också göra i dag. Men det är insatserna innan som är det absolut viktigaste.

Anf. 38 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Det är mycket bra. Vi är fullständigt överens. Det är viktigt att vi för skoldebatten i så seriösa termer som någonsin är möjligt. Då vill jag även korrigera en sak i den här repliken. Vi har aldrig använt begreppet "straff" när vi talar om åtgärder och de befogenheter som rektorer och lärare har.

Visst finns det ett straffmoment i att en lärare, om en elev sitter och pratar i mobiltelefon på lektionen och trots tillsägelse fortsätter att göra det, får ta mobiltelefonen och behålla den till dagens slut. Det kan man ju kalla för ett straff, men jag tror att det är viktigt med den typen av sanktioner för att man ska kunna upprätthålla arbetsron. Det är ju det som Skollagskommittén jobbar med, och jag hoppas verkligen att vi kan bli överens om att de verktygen behöver bli fler.

Anf. 39 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Det låter bra. Jag är också helt övertygad om att vi kommer att få ett väldigt bra samarbete och också nå bra resultat inom skolpolitiken efter valet i höst.

Anf. 40 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! På grund av de knepiga debattreglerna har jag inte kunnat begära replik tidigare, så det här ska ses som en replik till Lars Leijonborg.

Mobbning är en resursfråga. Mobbing är också en tidsfråga, i dubbel bemärkelse. Förr kallades mobbing för pennialism. Då fanns det auktoritära tänkandet både i skolan och i samhället. Det osynliggjorde men rättfärdigade också övergrepp. I dag har vi en mycket större medvetenhet om problemet, och vi söker aktivt vägar för att komma till rätta med det. Vi har bara inte lyckats så bra hittills.

Det är också en tidsfråga för att det förebyggande arbetet tar tid. Att lösa akuta problem tar tid och att fostra unga människor i kärleksfullhet och inlevelse tar en väldigt massa tid i anspråk. Tiden är vår tids största bristvara. Miljöpartiet arbetar oförtrutet vidare på att förmå andra partier och krafter att sänka normalarbetstiden för att föräldrar och barn ska kunna mötas och ha tid att ge åt varandra. Unga människor längtar efter att få bryta sina värderingar och forma dem tillsammans med vuxna. Men om de vuxnas liv bara är jobb och jobb överger vi de unga. Det är en av de viktigaste orsakerna till att barn spårar ur och förtrycker varandra. De har för lite vuxenkontakter och ser sina föräldrar för sällan.

Lär av de lyckade franska arbetstidsförkortningarna! De kostar egentligen inte pengar, men de ger glädje och kostnadsbesparingar.

Mobbning är en samhällsfråga. Det är ett problem som *berör* hela samhället men också någonting som *utövas* i hela samhället. Senast hade vi en skolminister som orättvist mobbades ut i kylan. Alldeles för många arbetsplatser för vuxna tillåts ha ett klimat där osynliggörande, undanhållande av information, förlöjligande och dubbelbestraffningar härskar. T.o.m. lärarkollegier kan kännetecknas av utfrysning och intriger.

Samhällsklimatet återfinns i skolan. Glöm inte det! Droger och kemikalier i och utanför kroppen, dålig mat, trasiga familjer, torftiga miljöer och stress i samhället bäddar för att den mentala folkhälsan ska visa sig som bl.a. mobbing och låga irritationströsklar i skolan.

Mobbning är en personlig fråga men inte en privat. Flata och rädda människor utan civilkurage har i alla tider givit efter för dem med stort hävdelsebehov, maktanspråk och lite empati. Det råkar inga antimobbningsplaner och lagar på. Det handlar om vars och ens personliga uppgörelse med sig själv. Vilken sorts människa vill jag vara – en medmänniska eller en motmänniska? Jag måste få påminna om de bevingade orden

att världens ondska inte beror på de onda människornas tilltag utan på de goda människornas tystnad.

Mobbing är verkligen en skolfråga – också. Mycket utspelar sig inom skolans ram, och skolans ansvar och dess möjligheter att lyckas är stora både när det gäller att förebygga och att lösa problemen. Forskning och modeller finns. Kraven på att förebygga, rapportera, lösa och kvalitetssäkra finns också, tack vare Miljöpartiets tidiga arbete med de här frågorna.

Kunskapen när det gäller att se och våga ingripa, som jag nyss nämnde, är extra viktig för lärare och skolpersonal. Det är viktigt att de förstår mekanismen. De kan behöva kvalificerad handledning för att komma framåt, men det behövs också en hängiven och stark ledning i varje skola. Det behövs fler kolleger, specialpedagoger, fritidsledare och kamratstödjare, mer hemspråksundervisning och en förstärkt tillsyn. Det stavas skattemedel. Fem miljarder är på väg, delvis tack vare oss.

Lärare, som är en av samhällets viktigaste befattningshavare, skulle behöva få vart sjunde år inbyggt i sin tjänstgöring för fortbildning eller annat arbete, som ett friår att hämta kraft ur.

Mobbing är slutligen en normfråga – det säger inte bara Folkpartiet. Men de menar att det inte ska få kosta mera skattepengar. Man ska bara sätta ned foten, flytta bråkstackarna, sätta betyg tidigare och hjälpa de duktiga. Då blir det nog bra, tror de. Er skolpolitik riskerar att bli en mobbningspolitik. Det är förenklade, gammalmodiga analyser som leder till förenklade och verkningslösa åtgärder. Normerna ska växa fram, Lars Leijonborg. De ska komma inifrån, inte tvingas på utifrån.

Något av det bästa som har hänt med svensk skola på länge är arbetet med värdegrunden. I dialog med eleverna ska medvetenheten om mobbing skapas.

Ordet elevinflytande lyser så sorgligt med sin frånvaro i all liberal skolretorik. Normerna kan inte tryckas på de unga av resultatnriktade och stressade vuxna som beväpnats med s.k. befogenheter som maktmedel. Lös problemen, Leijonborg, flytta dem inte!

Jag vill sammanfattningsvis säga, fru talman, att normer utan resurser kallas "prat". Vi gröna har mycket aktivt bidragit till de fem miljarder som nu ska lätta på trycket ute i skolorna och leda till medvetenheten och till en förbättrad lärarutbildning.

(Applåder)

I detta anförande instämde Per Lager, Kia Andreasson, Helena Hillar Rosenqvist och Gunnar Goude (alla mp).

Anf. 41 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! De här fem miljarderna har ju kallats för Wärnerssonpengarna. Vi hörde tidigare att de borde heta Schymanpengarna. I det här inlägget framgick det att de egentligen borde heta Nilsson-Hedströmpengarna. Om det räcker att man röstar för dem kan de också heta Leijonborgpengarna. Till skillnad från er andra drev vi detta i valrörelsen. Vi ville att det som då hette Perssonpengar skulle öronmärkas till bl.a. skolan, vilket vi då fick mycket kritik för av socialdemokraterna, så vi stöder och har kämpat för resurstillskott till skolan.

Det sägs här att Folkpartiet vill hjälpa de duktiga. Det stämmer säkert, men framför allt vill vi hjälpa de svaga eleverna, som är i störst behov av särskilt stöd.

Sedan är det viktigt hur man använder språket. I förbigående sade Lotta Nilsson Hedström att också Ingegerd Wärnersson har mobbats. Jag tycker att det är en felaktig användning av ordet. Att en ledande politiker utsätts för en hård debatt är inte mobbning.

Anf. 42 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jag får se vad jag hinner med av det här.

Det jag vänder mig emot är naturligtvis er skattepolitik. Det handlar om när Lars Leijonborg sitter i en morgonsoffa med mig och säger att skolan eller mobbningen är en normfråga och inte en resursfråga. Det som gör det så otillräckligt är detta att man blundar för att resurser kommer att fortsätta att krävas och att man bara fokuserar på några normer som ska komma från ovan med lagändringar.

Vi vill att man ska fortsätta att fokusera på skolan. Vi har inte bara röstat för det här. Det har naturligtvis varit en samfällid gemensam ideologi hos de tre partierna som har gjort upp om budgeten. Vi står bakom Wärnerssonpengarna med full kraft.

Vi tycker att Wärnersson som person har fått en väldigt orättvis behandling, inte minst av Folkpartiet och också av medierna. Jag tycker att det var mobbning; jag tycker att det är rätt ord.

Anf. 43 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Normer ska inte komma uppifrån; de ska komma inifrån och stödjas av ett normsystem i lagar och regler som gör det lättare för lärare och rektorer att agera och verkligen ställa upp till skydd för mobbningsoffren.

Det är det engagemanget som jag möjligen tycker saknades lite i Lotta Nilsson-Hedströms anförande här – den verkliga insikten om hur djupt mobbningen drabbar åtskilliga elever i Sverige i dag. De som har ansvaret lokalt i skolorna för att åtgärda detta säger mycket ofta själva att en del av problemet är att befogenheter har tagits ifrån dem. Vi vill återge dem de befogenheterna. Var Miljöpartiet står har jag inte förstått.

Anf. 44 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Nej, det märks att Lars Leijonborg inte har förstått det, och det är lite upprörande. Lars Leijonborg sade alldeles nyss i ett annat replikskifte att han ville ha en seriös debatt. Engagemanget har vi, varenda en, här inne. Att säga någonting annat är inte anständigt. Vi är allihop väldigt bekymrade för mobbningen. Engagemanget är mycket stort både i riksdagen, ute i kommunerna och i skolorna. Det kan vi ta fasta på.

Men vi är inte ense om hur vi ser på resursfrågan. Ska vi sänka skatter eller inte? Ska vi se till att man vågar öronmärka, och göra en extra satsning på skolan? Det är här kärnpunkten ligger, Lars Leijonborg.

Det som man säger ute i skolorna – det vet jag efter 15 år själv i skolan – är att man är stressad. Det är för lite kolleger och för lite folk. Man känner att ens yrke är nedvärderat. Barnen mår dåligt av väldigt många andra skäl, som inte har direkt med skolan att göra.

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbning i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

Det är den helhetssynen som vi måste ha, och då är befogenheterna den lilla biten. De kommer sist. Det mesta finns på plats i regelverket.

Anf. 45 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Statens mest grundläggande uppgift är att skydda människor mot våld. Men staten har misslyckats. De senaste åren har rapport efter rapport beskrivit hur våldet har blivit grövre, hur vapen har blivit vanligare och hur unga människor drabbas hårdare. Under det sista kvartalet i fjol anmäldes 15 527 misshandelsfall i Sverige. Det är inte 15 527 misshandelsfall, utan 15 527 människor som har drabbats. De har skadats fysiskt och psykiskt och deras liv kan ha förändrats i grunden. De kommer alltid att bära med sig det som har drabbat dem. Det var ett kvartal med över 15 000 människor i Sverige.

Ändå flyr regeringen sitt ansvar. Det blir inga nya vägar att möta våldet, och färre poliser trots vallöften 1998. I går presenterade regeringen en handlingsplan mot drogmisbruk utan handling och utan planer. Vi hörde en debatt om våldet i skolan med en ny skolminister med vackrare ord men med lika lite, dvs. inget, innehåll. Det är inte orden som motverkar våldet i skolan och som motverkar mobbningen, utan det är åtgärder av många olika slag.

Det är regeringens ansvar att se till att skydda människor mot våld. Det är därför vi har begärt denna debatt – därför att regeringen är så passiv och kraftlös.

Fru talman! Jag visar här upp vårt program mot ungdomsvåld. Det ska bli intressant att höra om Thomas Bodström bara använder ord eller om det finns något innehåll i hans anförande.

Anf. 46 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Även om denna debatt handlar om ungdomsvåld så vill jag uttrycka det som vi alla känner här – bestörtningen och den djupa sorgen över det som har drabbat Fadime.

I det sammanhanget vill jag också passa på att säga att vi förde en interpellationsdebatt om detta i går, som alltså var bestämd för några dagar sedan. Samtliga riksdagspartier deltog i den. Det var en bra och nyanseerad debatt. Jag vill bara påminna om hur glada vi ska vara att vi inte har något främlingsfientligt parti i den här riksdagen – och så ska det förbli.

Fru talman! Det är inte länge sedan som ett slagsmål i skolan ledde till ett samtal med rektorn. Samma sak leder i dag till en polisanmälan. Det är bra. Det är en tydlig markering från samhället om allvaret med våld. Det är bra därför att samverkan mellan skola, socialtjänst och polis blir bättre. Men det innebär naturligtvis också att antalet polisanmälningar blir betydligt fler. Det behöver man inte vara särskilt kunnig i matematik för att förstå.

Detta kan naturligtvis missbrukas. Jerzy Sarnecki, som säger att det inte är någon faktisk ökning, säger att detta kan leda till politisk populism och främlingsfientlighet. Därför är det oerhört viktigt att man inte kommer med svepande formuleringar. När inte forskarna vet bättre bör också politikerna, som inte arbetar med detta varje dag, iakttä åtminstone ett minimum av ödmjukhet.

En sak är viktig, och det är att även den minsta graden av våld mot en människa är en oerhörd kränkning. Det är samhällets ansvar att reagera.

Det är därför regeringen sedan den 1 juli förra året, när den nya brottsofferpropositionen kom, har slagit fast att vi måste öka kunskapen hos varje polis och hos varje åklagare och domare inom rättsväsendet för att verkligen förstå brottsoffrens situation. Detta gäller inte minst unga brottsoffer. I det sammanhanget är det oerhört viktigt att man får en snabbare handläggning. Förutom alla de projekt som finns ute i landet mellan polis och åklagare har vi nu utredningar och enklare förändringar av regelverket och eventuellt införande av jourdomstolar. Vi har också sedan den 1 januari i år en brottsoffergaranti för unga människor om en snabb handläggning.

Fru talman! Det är självfallet också viktigt att vi reagerar snabbt när unga begår brott. Vi har sedan några år tillbaka en särskild lag om det – lagen om unga lagöverträdare – som vi ytterligare förbättrade förra året. För dem som begår brott och är under 15 år gäller det också att samhället snabbt reagerar. Det är en social fråga.

Jag vill passa på att uttrycka den tacksamhet som finns över alla de lärare, alla de socialarbetare och alla de poliser som ändå på ett så oerhört bra sätt lyckas få de allra flesta som hamnar på glid att komma tillbaka. I samarbete med familjerna får de tillbaka de här ungdomarna till ett bra liv. Det är en oerhört liten del av våra ungdomar som begår brott – det är 1 % av våra ungdomar som begår nästan 50 % av brotten. Men inte ens dessa har vi råd att förlora. Också för dem måste vi arbeta efter principen att vi ska vara tydliga och skarpa. Men vi ska inte stöta bort dem. Förlorar vi dem i den här åldern så har vi förlorat dem för alltid.

Jag tycker inte att de traditionella påföljderna – fängelse och böter – är bra för ungdomar. Detta har jag uttryckt många gånger tidigare. När det gäller fängelse så tror jag inte att jag behöver utveckla det mer. Men jag tycker inte heller att böter är någon bra reaktion. Det är nämligen ytterst få 15-, 16- och 17-åringar som har möjlighet att betala. Man får alltså inte den snabba och tydliga reaktion som man önskar.

Det är de andra påföljderna som vi nu arbetar med att utveckla. Det finns ungdomstjänst, som jag tycker borde användas mycket mer. Där visar man direkt att vi inte accepterar detta. Ungdomarna får en möjlighet att arbeta av och sona det brott som de har begått. Vi ska utveckla vården och socialtjänstlagen. Vi ska också fortsätta att sträva efter att barn och ungdomar när de begår de riktigt allvarliga brotten döms till sluten ungdomsvård och inte till fängelse. Det är därför regeringen nu har givit i uppdrag till BRÅ, till SiS och till Socialstyrelsen att arbeta vidare med just dessa påföljder.

Men vi måste också gå vidare på andra områden än bara påföljderna. Det brottsförebyggande arbetet måste också fortsätta. På bara några år har det vuxit från att finnas i ett trettiotal till i mer än 200 av landets kommuner. Det görs ett jättearbete med det brottsförebyggande arbetet. Det är just dessa saker som vi talar om i EU. Det gäller ett modernt och preventivt brottsförebyggande arbete där man gör just på det här sättet. Där är Sverige ett föregångsland i EU och ska också så förbli.

Det är viktigt att få förståelse för brottsoffren. Därför kommer vi att lägga fram förslag om medling. Det är viktigt att vi fortsätter den satsning på polisen som vi nu har gjort. Det är den största satsningen någonsin. Den har inneburit att antalet poliser ökade med nästan en om dagen under 2001. Aldrig någonsin har antalet poliser ökat så mycket. Den

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbing i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

satsningen har redan givit resultat, och den kommer att fortsätta även i framtiden.

Slutligen får vi inte glömma bort att brott beror på sociala orättvisor. Vi måste fortsätta att stödja familjerna – de som har det svårast och är svagast. Det är det allra bästa brottsförebyggande arbetet.

Anf. 47 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Göran Persson kan aldrig ha blivit rånad. Skulle han bli det skulle det hända grejer. Så säger 17-årige Daniel som bor i en av Stockholms förorter. På ett halvår blev han rånad två gånger. En tredje gång lyckades han fly. Vid det första rånet blev han misshandlad, och varje gång hotades han med kniv. Han hoppade av andra året i gymnasiet. Han fullföljde inte sin utbildning. Hans liv är rejält påverkat.

I en niondeklass i dag har i genomsnitt sex elever utsatts för rånförsök. Det innebär sex ungdomar – och säkert fler – med mardrömmar i varje skolklass. Det handlar om tusentals ungdomar vars rädsla och oro gör det svårare att lyckas i skolan. Det handlar om tusentals ungdomar vars livsdrömmar riskerar att inte bli verklighet.

Ministrarna i regeringen Persson kommer och går, men sveket när det gäller skyddet mot våld består. En anledning är att de har en felaktig grundsyn. I Socialdemokraternas kriminalpolitiska program slår de fast att brott kan förebyggas och tryggheten ökas genom att de som riskerar att utsättas för brott ändrar sitt beteende. Budskapet till svenska folket är alltså följande: Vi klarar inte att erbjuda dig ett rimligt skydd mot övergrepp, så det är bäst att du håller dig hemma. Men du måste ändå betala världens högsta skatter utan att få valuta för skattepengarna när det gäller en av de mest grundläggande uppgifterna.

Vilket företag skulle kunna bete sig på samma sätt, dvs. att om och om igen ta betalt för någonting som inte fungerar till ett ständigt högre pris?

Fru talman! Som alltid är det de människor som har de sämsta förutsättningarna som drabbas hårdast när politiken sviker. Det gäller de människor som inte har möjlighet att flytta från ett våldsamt bostadsområde, som inte har tillräckligt mycket pengar kvar efter skatt för att anlita Securitas och som inte kan kosta på sig att åka taxi hem på kvällen. Det är dessa människor som betalar det högsta priset genom den ständiga oron för sig själva och säkert än mer för sina barn för att Socialdemokraterna har rustat ned rättsstaten.

För en borgerliga regering kommer en av de viktigaste uppgifter att bli en offensiv mot våldet. En av statens mest grundläggande uppgifter är att skydda människor mot våld. Ska den uppgiften klaras krävs både politisk vilja och tillräckliga resurser. Det handlar om att bygga ett samhälle som präglas av respekt för varje människas okränkbarhet och rätt att forma sitt liv efter eget huvud. Det grundläggande är att skapa förutsättningar för trygga föräldrar med kontroll över sin vardag, dvs. föräldrar som är starka och kan ge sina barn den kärlek och omtanke som ger trygghet – för trygga barn begår sällan brott eller förfaller till våld.

Skolans roll är viktig. Det handlar om att skolan ska vara en god arbetsmiljö som likt samhället präglas av respekt. Det handlar om att bekämpa och förebygga mobbing. Det handlar om att se varje elev och att omedelbart ta ansvar om något går snett.

Det krävs rejäla insatser mot drogmissbruket. Det räcker inte med ord, det krävs handling. Den omfattande kritiken mot regeringens aviserade förslag som kom i går visar ju att även här är orden möjligen vackra, men knappt ens det, men det finns inget bakom. Även om vi skulle vilja undvika det måste vi, för barnens skull, tillåta drogtestar från 12 års ålder om det finns misstanke om missbruk.

Kampen mot dopning måste skärpas väsentligt. Anabola steroider ökar våldsbenägenheten. Det krävs oerhört starka insatser i det avseendet.

För att förebygga och beivra våld och andra brott behövs väsentligt fler poliser. Polisen måste öka, särskilt i de områden där brottsligheten är som störst och där polisen behövs som mest. Det är beklagligt att Socialdemokraterna sedan de började regera 1994 har skurit ned antalet poliser från 19 000 till lite drygt 16 000. Om syndaren nu vaknar och gör någonting, så kommer det att dröja alldeles för länge. Nu gör man alldeles för lite för att klara den här uppgiften. Ni har svikit genom att rusta ned rättsstaten och skära ned antalet poliser.

Det krävs kraftfulla åtgärder för att värna kvinnofriden. Man ska inte behöva var rädd när man går hem på kvällen. Övervakningen av besöksförbud måste förbättras. Elektronisk fotboja ska kunna användas omgående, och vid behov ska livvaktsskydd finnas.

Rättsstaten måste reagera med mycket större kraft mot dem som kränker andra människors frihet redan första gången det händer. Påföljden vård inom socialtjänsten bör avskaffas, och ett särskilt ungdomsstraff som inte syftar till fängelse utan till vård i särskilda kriminalvårdshem med tillräckliga resurser för att återanpassa ungdomarna bör ersätta.

För att motverka det allt grövre våldet bör uppsåtsbegreppet ses över. Den som bär med sig ett farligt vapen inser ju rimligen att det kan komma till användning. Om man då använder detta ska man i princip dömas för uppsåtligt brott.

Fru talman! Om våldsutvecklingen ska kunna vändas krävs en regering som klart och tydligt slår fast att det inte är de som följer lagen som ska behöva ändra sina liv, utan det är de som bryter mot lagen som ska ändra sina.

Jag skulle avslutningsvis vilja ställa en fråga till Thomas Bodström. De flesta inser att vård inom socialtjänsten inte fungerar. Kan vi bli överens om att slopa vård inom socialtjänsten och i stället införa ett särskilt ungdomsstraff?

Anf. 48 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det var verkligen att slå in en öppen dörr eftersom det straff som efterlystes redan finns, nämligen slutet ungdomsvård. Det finns också vård enligt socialtjänstlagen, och den ska finnas kvar.

I det här sammanhanget vill jag passa på att säga att 1994 var studenterna på polisutbildningen anställda av polisen. Det är de inte i dag. Bo Lundgren kan möjligen lura en och annan, men jag förstår inte hur han kan tro att han kan lura mig. Jag arbetar med dessa saker varje dag. Antalet utbildade poliser 1994 var 16 758. I dag har vi närmare 16 400, och inom något år är vi tillbaka till den tidigare siffran. Framför allt har vi inom ytterligare några år långt över 17 000. Det är tack vare att vi nu har

gått från en till tre polisutbildningar. Det är alltså den största satsningen någonsin.

Men även när vi låg på den lägsta nivån var vi fullt jämförbara med andra nordiska länder. Vi hade fler än Finland och Norge. Det är från den utgångspunkten vi gör den här satsningen.

Anf. 49 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Om det är så att man under några år – jag tror t.o.m. att det var tre år, i varje fall två – inte har någon intagning till polishögskolan tar man på sig ett mycket stort ansvar för att det inte finns tillräckligt många poliser. Därom behöver ingen tvista. Socialdemokraterna har svikit en av dessa grundläggande uppgifter.

Det intressanta är om man är beredd att vidta nya åtgärder. De som finns nu räcker ju inte. Den möjlighet till sluten vård som finns räcker inte. Det måste vara en skarp och klar reaktion, och då krävs det både resurser att kunna återföra och återanpassa samtidigt som man inser att det är en reaktion som faktiskt sker. Det finns exempel på unga människor som har begått en misshandel och fått vård inom socialtjänsten, sedan en misshandel till och vård inom socialtjänsten och sedan ytterligare en misshandel och vård inom socialtjänsten. Enligt en studie i Gävle återfaller 85 %. Varför kan inte Thomas Bodström medge att detta har misslyckats? Det hjälper inte unga brottslingar, och det hjälper framför allt inte brottsoffren. Är Thomas Bodström beredd att ta bort vård inom socialtjänsten? Är han beredd att förbättra möjligheterna till en sanktion som innebär större möjligheter att återanpassa ungdomar?

Anf. 50 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Vård enligt socialtjänsten lyckas i många fall. Jag har sett det själv eftersom jag har arbetat i domstol under flera år. Men det finns fall där det inte fungerar och där man måste ta till strängare åtgärder. Det är där som bl.a. sluten ungdomsvård kommer in. Det må så vara att Bo Lundgren tycker att det ska vara strängare straff. Jag är inte förvånad över det.

Jag vet inte om Bo Lundgren känner till att maximistraffet är fyra år om man inte tillämpar en tvårtredjedelsprincip för barn under 18 år. Om Bo Lundgren tycker att det ska vara ännu strängare straff så delar i alla fall inte jag den uppfattningen. Men jag tror faktiskt att det är en missuppfattning från Bo Lundgrens sida.

Anf. 51 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! När det gäller frågan om straffsatser och straffmätning finns det ytterligare ett problem som jag inte hade tid att beröra. Fredrik Reinfeldt, ordförande i riksdagens justitieutskott, har med undersökningar från BRÅ kunnat visa att man t.ex. vid grov misshandel inte använder maximistraffet utan landar på ungefär halva straffskalan. Det kan ju inte vara rimligt att man har den typen av straffmätning. Det är ju inte det som riksdagen har sagt när man har gjort en straffskala.

Men det intressanta för mig när det gäller unga människor är i grunden inte att straffa utan att återföra, och då måste man se till att man har något som ungdomar inte skrattar åt. Undersökningen i Gävle visar att

85 % av de ungdomar som för tio år sedan dömdes till vård enligt socialtjänsten återfaller.

Lagman Karl-Axel Bladh vid tingsrätten i Gävle säger: Vård inom socialtjänsten är ingen av mina favoritpåföljder, men jag har ofta inget annat alternativ.

Dels krävs det fler poliser, dels krävs det satsningar mot drogmissbruk, och där har ni totalt misslyckats, dels krävs det att man är beredd att tala om straff, inte för straffets egen skull utan för att det kan hjälpa ungdomar att återanpassas och framför allt skydda dem som annars skulle ha fallit offer för våld i framtiden. Där har ni svikit. Orden saknar innehåll.

(Applåder)

Anf. 52 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Debatten i dag handlar mycket om ungdomar och ungdomsvåld, mobbningen i skolan, ungdomsvåldet i övrigt och integrationsfrågor. Dessa frågor är oerhört viktiga. Men det är frågor som är så viktiga att man borde vara försiktig med att använda den här frågan till politisk retorik.

När man tittar på statistiken framgår det att våldsbrotten ökar. Man drar ut enskilda individers utsatthet, och vi är alla överens om att det är fruktansvärda händelser för människor som blir utsatta för brott. Men om man inte vågar titta djupare än så finns det risk för att man genomför en politik som aldrig kommer att få någon effekt.

Fru talman! Om man tittar på den senaste statistiken framgår det att våldsbrotten, framför allt när det gäller de unga, fortsätter att öka, vilket var anledningen till att Moderaterna begärde den här debatten. Då ska man kanske komma ihåg vad Moderaterna sade tidigare här i skoldebatten om mobbning, nämligen att det är viktigt att varje enskilt våldsfall och varje mobbningsfall där våld förekommer anmäls till polisen. Och där har det skett en mycket stor förändring i samhället.

Man kan titta på Stockholm. 1981–1992 var det 33 % av de fall där en skolelev utsatts för lindrigt våld men inte behövt uppsöka läkare som anmäldes. Åren 1993–1997 hade andelen anmälda fall ökat till 49 %. Och även om det inte finns någon tydlig statistik senare så vet vi att ökningen har fortsatt.

Med andra ord: När just de åtgärder som Moderaterna begär att man ska vidta i skolan vidtas så ger de också den effekten i statistiken att antalet våldsbrott fortsätter att öka.

Fru talman! Jag tror tvärtom att vi inte bara ska se negativt på denna ökning i statistiken när denna debatt kommer till stånd. Vi måste också se att vi mer och mer får ett samhälle där vi inte accepterar att våld ska användas på något sätt. Ju mer vi lyckas att från samhället markera det, och ju mer vi lyckas skapa ett samhälle där detta blir tydligt och alla vidtar åtgärder, desto mer kommer vi att få en statistik som visar att vi lever i ett våldsammare samhälle.

Fru talman! När man tittar just på ungdomsvåldet så gäller det att också titta på alternativa datakällor och hur mycket det faktiska våldet egentligen ökar. Då ska man kanske titta på de intervjuundersökningar från SCB av människors levnadsförhållanden och däribland utsatthet för våld. Där får människor, bl.a. ungdomar, möjlighet att anonymt tala om

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbning i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

både om de har begått brott och om de har varit utsatta för våld. Då är det intressant att notera att när det gäller det grova ungdomsvåldet under hela 90-talet så ligger 16–20-åringars självrapporterade utsatthet för våld som resulterat i kroppsskada stabilt kring 7 %. Andelen som har uppgett att de har utsatts för så allvarligt våld att de uppsökte någon form av sjukhusvård ligger mer eller mindre stabilt på 2 %. Om vi samtidigt tittar på statistiken när det gäller antalet anmälda brott ser vi också en mycket klar ökning.

Fru talman! När man nu politiserar debatten på detta sätt och föreslår att man ska ändra på system, vidta kraftfulla åtgärder, införa ungdomsfängelse och mer och mer stöta ut denna grupp riskerar vi i stället att faktiskt ännu mer misslyckas med den modell som vi ändå har, där vi hela tiden lyfter fram dessa frågor i ljuset och kan arbeta med dem.

I stället måste vi förstå att det är ett samhällsproblem som kräver reformer för att förbättra livssituationen för utsatta grupper. Men i stället riskerar man att lägga skulden på den ondskefulla individen. Och gentemot den har staten inga skyldigheter, men däremot gentemot hans offer. Då blir resultatet att staten ska satsa på lag och ordning i stället för att ödsla pengar på välfärdsprogram. Det är precis den modellen som man har valt i många länder där man absolut inte har lyckats bryta brottsrenden.

Fru talman! Det krävs tidiga insatser. Det krävs tidiga insatser ute i kommunen, inom socialtjänsten och inom skolan för att se dessa barns utsatta situation. Och jag är helt överens med Bo Lundgren om det som han sade i sitt tal att trygga barn inte begår några brott. Med andra ord handlar det om att satsa på tidiga insatser för att skapa trygga barn. När otrygga barn agerar på ett sätt som skadar och utsätter andra för risker kan lösningen inte vara att låsa in dem på ungdomsfängelser, utan lösningen måste vara helt inriktad på att man ser till att de får en trygghet och att de kan komma tillbaka till samhället.

Anf. 53 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Det finns inget förslag, i alla fall inte från vår sida, om ungdomsfängelse. Så det kan vi lämna därhän i debatten.

Detta är en fråga som måste politiseras, eftersom vi de facto har ett ansvar. Jag tycker att det finns väldigt mycket att göra när det gäller att skapa trygga föräldraskap och trygga barn. Men det handlar om att låta individerna och föräldrarna få ett utrymme. Det handlar om att politikererna inte ska bestämma över sådana nära saker som hur barnomsorgen ska organiseras. Det finns ingen diskussion om hur barnomsorgen ska stödjas med resurser och motsvarande. Men den stora frågan är om det ska styras av politiker eller individer.

I artiklarna om nyfattigdomen i Aftonbladet och Dagens Nyheter talar människor om att varken tid eller pengar räcker, att det inte finns tid till kärlek mellan man och hustru eller till barnen. Det är ju där problemet ligger. Se till att skapa förutsättningar för starka individer, starka föräldrar. Det är det väsentliga. Men det är ni emot. Ni vill ju ta ifrån individerna detta och överlämna detta till politikerna. Det är där det går snett i fråga om otryggheten.

Anf. 54 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Nej, tvärtom Bo Lundgren – en politik som ger alla liknande möjligheter. När man tittar på dagis och många av de insatser som görs av socialtjänsten och av skolan ser man att det är just i fråga om dessa barn som det inte finns de goda föräldraresurser som Bo Lundgren talar om.

Om samhället och politiken skulle ta ett steg tillbaka och säga till t.ex. missbrukare som har barn att de själva får avgöra hur de ska göra med barnomsorg, om de ska ha ett barnomsorgskonto eller om de ska göra andra val, då tror jag inte att dessa val kommer att gynna barnen.

Vi vet att anledningen till att många av dessa barn har klarat sig bra i samhället och ändå haft en relativt trygg uppväxt är att det har funnits dagispersonal och vuxna i skolan. Utan dessa möjligheter hade det varit ännu värre. Därför är det viktiga en politik där man satsar på att ge alla förutsättningar.

Anf. 55 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Med föräldrar som missbrukar eller är kriminellt belastade har vi en annan situation. Vad jag talar om är grundprincipen. Självklart har vi gemensamt ett ansvar.

Jag kommer aldrig att glömma när jag för något år sedan var i Örebro och fick en redovisning av bakgrunden för en 16-åring som just hade dömts till nio månader för grovt rån. Vid tio år var första noteringen. Vid 14 år upptäckte polisen att han inte kunde läsa – tala om utanförskap! Riskfaktorerna fanns, men ingenting hände.

Visst har vi alltså ett ansvar tvärsigenom i skolan och för den delen också i barnomsorgen. Men i normalfallet: Låt föräldrarna få en chans att bli starka och trygga och att ha kontroll över vardagen, för då har de möjlighet att på ett helt annat sätt ge barnen omtanke, kärlek och trygghet och då får vi en i grunden bättre situation.

När det sedan gäller dem som verkligen begår brott måste vi reagera; det är vad jag säger. Det får inte vara så att unga människor skrattar åt detta med vård inom socialtjänsten. Det är inte fråga om att i stället ha ett ungdomsfängelse, att lära dem brott för resten av livet, utan det handlar om att ta ett ansvar för den människan och om att låta den människan ta ett ansvar för sin situation – i en bättre form än den som finns i dag.

Anf. 56 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att Bo Lundgren ska vara lite försiktig med att säga att unga människor skrattar åt påföljden överlämnande till socialtjänsten.

Jag har själv jobbat inom missbruksvården, jag har själv haft fosterbarn och jag har själv jobbat som kontaktfamilj och har mött många av dem som överlämnats till vård inom socialtjänsten där man har vidtagit åtgärder. Det är ingenting att skratta åt, utan det handlar om att kunna utveckla även de insatserna inom socialtjänsten.

Alternativet kan inte vara att se till att vi har så hårda straff att man slutar att på något sätt uttrycka att man inte bryr sig om vad samhället gör, för då behöver vi gå väldigt långt. Nej, det handlar om ett samhälle där vi både tar ansvar för offren och har mod och kraft att ta ansvar och

att ta hand om de individer som begår brott och där vi inte betraktar dem som ondskefulla.

Anf. 57 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Med en känsla av överklighet hör vi om våldet bland barn och unga – ett barn som dödar ett annat barn, några 14-åriga killar som våldtar en jämnårig tjej, ett gäng ungdomar som rånar sina skolkamrater, elever som körs till sjukhus efter det att mobbing urartat till miss-handel.

Ja, frågorna hopar sig: Varför händer detta nu? Varför, och vad är det tecken på? På vilket sätt har vi misslyckats? Vad skulle priset vara för en kursändring?

Det här är frågor som vi ofta ställer till varandra och som ofta klingar tomt. Det tycker jag att de gjort också i debatten här i dag, i alla fall hitills.

Thomas Bodström försökte svara och sade: Det görs ett jättearbete inom forskningen. Ändå vet inte forskarna vad som händer därför att de säger att man måste vara försiktig med statistik. Det måste också politikererna vara.

Vi menar att vuxenvärldens avskärmning från barnen har pågått i flera år. Det är ett resultat av det som vi i dag kan se. Våra barn lider brist på vuxenkontakt och ropar efter att någon ska höra, att någon ska se och att någon ska reagera.

Enligt BRIS har mer än hälften av alla barn dåliga kontakter med vuxna. En fjärdedel av alla barn har ingen närstående vuxen alls att tala med. Under år 2000 var det 36 500 barn som vände sig till barnpsykiatrin för att få hjälp där. Självklart har någonting gått snett. Det måste bli en förändring; det är vi i vuxenvärlden som bär ansvaret.

När ett barn inte längre kan lita på de vuxna i omgivningen blir det andra barn och ungdomar som blir alltmer betydande och inflytelserika i deras liv. Kompisgruppen blir centrum i tillvaron. Det blir där som värderingar förmedlas, normer skapas och gränser sätts – utan de vuxnas kontroll eller överinseende.

När det inte finns några vuxna som sätter gränser, som ser felstegen och som förmedlar värderingar till barnen skapas ett samhälle i samhället där barnen skapar sina egna spelregler. Vad är det för olagligt med att ta ecstasy eller GHB? Gör inte alla det? Det här är lite grann av ungdomars syn på vad som är rätt och fel. När det kombineras med en ökad tillgång på narkotika bidrar det till att barn och unga fortsätter att hamna på glid. Det här större utbudet av droger och nya konsumtionsmönster liksom en mer tillåtande hållning till narkotika hos ungdomar är också oerhört alarmerande och påverkar vad som i dag sker i vårt samhälle.

Nyfikna ungdomar prövar illegala droger. Allt oftare sker det i nöjesmiljöer och på ungdomsdiskotek. Under de senaste tio åren har antalet ungdomar som prövar droger mer än tredubblats. Forskare och statistik får säga vad de vill, men detta är alarmerande. Tycker inte Thomas Bodström det?

Samtidigt kan man se att antalet grova våldsbrott har fördubblats under 1990-talet. Respekten för ordningsmakten har däremot minskat och är i vissa fall obefintlig. Till stor del beror detta på att påföljden kommer för sent. För dem som inte är straffmyndiga finns det nästan inga insatser

eller åtgärder alls. Thomas Bodström sade i sitt inlägg att nu ska det till snabba åtgärder och pekade på bl.a. samhällstjänsten. Han sade att de unga ska sona sina brott.

Det är precis vad vi har försökt att genomföra genom familjerådslag och medling. Vi har haft en projekttid. Det har visat sig att detta faktiskt gett goda resultat. Men så fort projekttiden är över finns det inga pengar, resurser, för kommunerna och socialtjänsten att fortsätta att bedriva den här verksamheten.

Det mest grundläggande är ändå att om barn i mycket unga år inte får den här inneboende känslan för vad som är rätt och fel blir det mycket svårt att ersätta det senare i livet. För att få den här processen att fungera behövs det faktiskt vardagstid tillsammans med vuxna därför att det är i de vardagliga situationerna som man löser konflikter och tränar samlevnad på ett naturligt sätt.

Kristdemokraterna har föreslagit en förändrad brottsförebyggande strategi i syfte att systematiskt, långsiktigt och med stor tydlighet arbeta med de här insatserna med information till alla vuxna och föräldrar som jobbar med barn om hur viktigt detta är.

Därför vill jag fråga justitieministern: Vad tänker Thomas Bodström göra för att de här snabba åtgärderna ska bli *snabba åtgärder*? Det är ju Thomas Bodström som tillsammans med regeringen har ansvaret för rättspolitiken som denna ser ut i dag. Vad är det som händer? Barn går och väntar alltför länge på att få behandling, vård och hjälp.

Det är precis som Bo Lundgren sade i fråga om undersökningen i Gävle. Man får faktiskt t.o.m. komma till ungdomshem. Men inte heller det hjälper därför att det kommit för sent. Vi måste komma in mycket tidigare och arbeta förebyggande för att kunna trygga framtiden för den uppväxande generationen.

Anf. 58 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag delar uppfattningen om flera av de saker som framförts, och det brukar jag göra när det gäller Ragnwi Marcelind.

Jag delar helt uppfattningen om att det behövs fler vuxna för att öka den sociala kontrollen över våra barn som hamnar snett. Regeringen gör nu den aktuella satsningen på skolan och på polisen, just för att det ska vara fler vuxna som arbetar nära våra barn.

När det gäller droger lade regeringen i går fram en ny proposition. Jag vill erinra om att samhället har möjligheter att reagera oerhört fort. Det räcker faktiskt med ett telefonsamtal från socialnämndens ordförande för att ett barn ska omhändertas, och ett barn ska omhändertas om det finns risk för ett fortgående missbruk av narkotika. Där har man också praxisen att även något enstaka drogmissbruk är så alarmerande att det kan leda till åtgärder enligt LVU. Det är bra, men detta ska användas bättre. Där har vi dock ett av problemen – det fungerar på olika sätt i kommunerna.

Anf. 59 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Jag vill informera Thomas Bodström om att det fungerar väldigt olika i kommunerna. Det finns i dag inte resurser som kan sättas in för att man ska kunna vidta nödvändiga åtgärder så tidigt att de skulle kunna få effekt på sikt.

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbing i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

Thomas Boström sade att det bara behövdes ett samtal från socialnämndens ordförande för att ett barn ska omhändertas. Då har Thomas Bodström väldigt liten erfarenhet av det kommunala sociala arbetet. Det är en oerhört lång process innan det går så långt att socialtjänsten över huvud taget dokumenterar det som har hänt. Innan man har dokumenterat kan man inte vidta några åtgärder.

Jag är ledsen, Thomas Bodström, men det behövs i grunden en annan attityd till vikten av att det finns vuxna kring barnen som har tid, som ser dem och som kan förmedla normer och värderingar under hela barnets uppväxttid. Där måste vi hjälpas åt. Det är ett stort paket av åtgärder som måste till om detta ska fungera. Det räcker inte bara med straff och olika program om det inte finns resurser att genomföra dem i realiteten.

Anf. 60 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Då är det väl bra att man satsar på fler vuxna bland våra barn.

Jag håller med om att det inte fungerar riktigt bra i alla kommuner. Det finns problem även inom kriminalvården när vården ska övergå i behandlingsprogram. Då finns det kommuner som inte tar sitt ansvar. I vissa kommuner väntar man så länge att det blir en straffrättslig fråga i stället för en vårdfråga.

Jag arbetar gärna tillsammans med Ragnwi Marcelind för att förändra den saken. Vi har en lagstiftning, men den fungerar inte alltid i praktiken ute i kommunerna. Jag välkomnar gärna ett samarbete.

Anf. 61 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Tack för det, Thomas Bodström. Jag ställer gärna upp på att vi ska samarbeta för en attitydförändring. Det är det som är själva kärnan. Det hjälper inte med en massa fina program. Göran Persson har stått här i talarstolen och sagt i varenda regeringsförklaring att barnen ska sättas främst. Men jag har inte sett något resultat av detta. Nu är det dags att sätta muskler på våra handlingsprogram och se till att de får effekter i vardagen.

Det handlar inte bara om att vi ska använda fina ord och debattera, utan det handlar om hur man agerar ute i kommunerna, vilka resurser som anslås och vilken attityd vi har till de människor som redan i dag väljer att avsätta lite mer tid för sina barn. De har insett att barnen är det viktigaste vi har. De är vår framtid. Investerar vi inte i våra barn, då finns det ingen trygg framtid för någon enda människa. Jag hoppas att det är det samarbetet som vi ska ha, Thomas Bodström.

Anf. 62 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Fler ungdomar behöver trygghet i den vardagliga omgivningen, i hemmet, i skolan och på fritiden. De behöver trygghet som ger ökad självkänsla och som ger dem större möjligheter att stå emot grupptryck och droger. De ska ha rätt att vara sig själva.

Behovet av fler positiva förebilder är stort. Jag är säker på att många med mig gladdes när vår idrottsstjärna Per Elofsson på idrottsgalan i förra veckan med några få ord tackade sina föräldrar för deras stöd.

Det behövs stöd på livets väg. Det känns tryggare att veta att det finns någon om och ifall det behövs, även om man som ung tror att man kan

förändra hela världen. Det kan vara föräldrar, syskon och andra vuxna. Det kan gälla föreningar inom musik, idrott osv.

Centerpartiet vill kraftigt markera att den oro som våra ungdomar känner måste tas på allvar. De ungdomar som har blivit brottsoffer måste få stöd och skydd. Barn och ungdomar med psykisk ohälsa, vart vänder de sig? Jag besökte Klippans kommun för någon vecka sedan. Där fanns det inte tid förrän i september vid barn- och ungdomspsykiatriska kliniken. Det är inte att ge stöd till utsatta barn och ungdomar.

Situationen för många ungdomar är bekymmersam. Det är bråttom med att ta tag i den. Det räcker inte bara med vackra ord, planer och projekt, utan det måste till praktisk handling.

Enligt Socialstyrelsen är det ungdomarna som har blivit de stora förlorarna genom besparingarna. Skolor har centraliserats. Fritidsgårdar har stängts. Arbetsmarknaden har varit pressad. Antalet samtal till BRIS, Barnens rätt i samhället, har ökat kraftigt.

Centerns ungdomsförbund startade en kampanj i höstas mot ungdomsvåldet. Det var ett bra initiativ, men det behöver göras mycket mera. Våldet blir alltmer brutalt, samtidigt som det ökar. Våldet utövas på ett fegt sätt. Man ger sig på yngre, och man använder kniv och andra vapen.

Första kontakten med rättsvårdande myndigheter måste vara tydlig. Vad är rätt, och vad är fel? Vilka konsekvenser får handlandet? Vad innebär de lagar som Sveriges riksdag har stiftat? Det är väldigt viktigt att motivera. Det finns olika grupper i vårt samhälle med olika kulturer. Vi måste leva upp till intentionerna att alla ska förstå de lagar vi har. Det arbetas här och var, men det är inte tillräckligt.

De som döms måste uppfatta bestraffningen som en uppoffring. De som döms till samhällstjänst eller till vård inom socialtjänsten måste få klart för sig vad som gäller, och detta måste följas upp. De individuella planerna – om det nu finns sådana – måste följas upp. Man måste ge en signal tillbaka till domstolen. Domstolen i sin tur måste ha en snabbare ärendehantering. Men så är inte fallet i dag.

Jag har fått många signaler från olika kommuner där man har kontaktat domstolen, men ingenting händer. Som justitieministern sade har vi en lagstiftning, men den fungerar inte i praktiken. Därför är det jätteviktigt med uppföljning och utvärdering för att missförhållanden ska kunna rättas till.

Det behövs en samverkan mellan myndigheterna, mellan det sociala, polis, åklagare, domstol och ibland även skola. Sverige är bäst på det brottsförebyggande arbetet. Därmed kan man inte säga att vi är bra. Vi behöver bli mycket bättre. Det hänger på de nyckelpersoner som det på många håll råder en sådan stor brist på. Det gäller t.ex. närpolisen som är en viktig resurs. Den kan på ett tidigt stadium ta sig an problemen, starta en dialog och bygga upp ett förtroende. Det är på det sättet som man måste agera.

Man måste naturligtvis agera tillsammans med föräldrarna. I Klippans kommun har man haft det otroligt arbetsamt och svårt att få fram resurser. Där har man verkligen på ett samlat sätt tagit tag i problemen och lyft fram dem, trots bristen på resurser. Det borde vara ett projekt som lyftes fram för att visa att man kan åstadkomma resultat även med begränsade resurser. Jag tycker att det är ett alldeles utomordentligt pro-

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbing i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

jekt. Tyvärr handlar det mest om pojkar. Men man lär dem att lösa konflikter genom att föra samtal osv.

Sedan kommer jag in på detta med tidsaspekt och snabbhet. Inom sex veckor ska åtal väckas. Det fungerar inte i dag på flera ställen. Det finns en lagstiftning, men det finns brister i den. Det kan finnas brister i socialtjänstens arbete med utredningar därför att det saknas socialsekreterare. Det är otroligt viktigt att det finns socialtjänstarbetare och personal som har tid att utöva sitt arbete, men det har man inte i dag.

Anf. 63 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! I mångt och mycket håller jag med om precis det som Gunnel Wallin har sagt om vikten av både snabbhet och att få lagarna att fungera i praktiken.

Men jag vill också ställa en fråga utifrån en del olika kommuner som jag har besökt, för det här handlar ju också om hur kommunpolitiker i sin tur prioriterar ute i kommunerna, om man prioriterar att satsa pengar och resurser på just dessa barn som man ser har ett starkt behov. När dessa behov sedan ställs i relation till många andra behov, blir de tyvärr ofta nedprioriterade.

Min fråga till Gunnel Wallin blir om hon, precis som jag, är beredd att försöka trycka på våra kommunpolitiker i ännu högre grad för att man ska inse hur oerhört viktigt det är att göra de här insatserna och ta det kommunala ansvaret, att man vågar göra de tuffa prioriteringar som det handlar om i det kommunalpolitiska arbetet. Det hoppas jag verkligen att Gunnel är beredd att göra.

Anf. 64 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är naturligt att det är kommunerna själva som ska ta initiativen. Men det är viktigt att lyfta upp praktiska exempel. Många kommuner är hårt tyngda, t.ex. Klippans kommun, som hade 50 barn placerade, ungefär hälften av dem därför att det var en risk för barnen i en kommun med 15 000–16 000 invånare. Det är tungt, men trots detta lyckades man hitta en lösning, att få folket med sig, att få föräldrarna och ungdomarna med sig. Det handlar om ledarskap, men det handlar också om att lyfta fram de goda exemplen.

Det kostar jättemycket om man ska vänta tills barnen och ungdomarna placeras i ungdomshem eller i sluten ungdomsvård, och det är mycket svårare för dem att komma tillbaka. Man måste tidigt gå in förebyggande. Det andra alternativet ska man ta till i nödsituationer.

Anf. 65 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det är viktigt att sprida de goda exemplen. Men jag tycker också att vi som riksdagsledamöter givetvis har ett ansvar att stifta lagarna. Också som politiker i de politiska partierna har vi ett ansvar, tycker jag, att föra ut vikten av att de här prioriteringarna faktiskt görs. Kan man då ha med sig goda exempel på hur man kan göra, så är det ju bra.

Det finns också en risk när man talar om det kommunala ansvaret och om statens ansvar. Vi ser ganska ofta konflikten om vem det är som har ansvaret. Vi ser konsekvenserna om man inte har gjort de tidiga insatserna. Vi ser konsekvenserna om socialtjänsten inte fungerar eller om man

inte fattat rätt beslut i kommunerna. Vi får betala kostnaderna när ungdomarna sedan hamnar hos Statens institutionsstyrelse eller i kriminalvården. Det är här vi politiker måste ta ett stort ansvar och se till att vi får en sammanhållen politik, därför att det lönar sig på sikt. Det kan man inte överlåta enbart till kommunpolitiker.

Anf. 66 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Vi måste naturligtvis först städa upp framför egen dörr.

När det gäller våra beslut här i riksdagen behöver vi verkligen utvärdera och följa upp om vi lever upp till lagarnas intentioner. Det tycker jag inte att vi gör. Jag har vid flera tillfällen efterlyst en bättre uppföljning. Ta t.ex. detta med ungdomar som döms till samhällstjänst eller vård i socialtjänsten, som vi är jättedåliga på att följa upp. Vi måste alltså börja med att rannsaka oss själva.

När det gäller samverkan måste vi naturligtvis bjuda på det här, och att samverka är inte lätt. Det fordrar goda ledare. Men vi måste naturligtvis gå före och visa vägen till samverkan inom alla områden. Det är jätteviktigt.

Anf. 67 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Gunnel Wallin, jag håller med om att Klippans kommun gör ett jättearbete. Det är kanske också dags att lyfta fram andra kommuner som gör ett bra arbete och inte bara, som tidigare har gjorts, det som fungerar dåligt. Borlänge är ett exempel på en kommun som har haft det jobbigt, men som gör enorma satsningar för att komma till rätta med sina problem.

Det är också riktigt att vi måste understödja kommunerna och att vi måste få fram de bästa påföljderna. Det är just av denna anledning som Statens institutionsstyrelse, BRÅ och Socialstyrelsen just nu arbetar med att utvärdera de påföljder som är så viktiga för att vi ska komma till rätta med ungdomsbrottligheten. Det var just i anledning av stödet till brottsoffer som vi den 1 juli 2001 ändrade i socialtjänstlagen. Här ska Socialstyrelsen särskilt fokusera på barn.

Anf. 68 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Javisst, det sätts i gång och görs massor av utredningar, men det gäller att ta vara på resultaten. Det gäller att matcha resultaten av alla uppföljningar och utvärderingar mot ungdomarna. Man behöver också tid att arbeta, för alla utredningar tar ju mycket tid och kraft.

Vi vet att det är få människor som arbetar i utredningarna, och de som gör det behövs därute. Det var också därför som jag lyfte upp detta med kompetensen inom myndigheterna, både inom de rättsvårdande myndigheterna och inom den sociala sektorn. Ska vi kunna behålla en hög kompetens där, måste vi satsa på arbetsmiljö, löner och även karriärmöjligheter. Det tror jag är en viktig del för att kunna gå vidare med de här frågorna.

Anf. 69 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det är klart att en utredning ska leda fram till ett lagförslag. Det jag nu nämnde var utredningar om påföljderna. Jag har också

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbing i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

tidigare nämnt det som har gett resultat i form av lagändring, nämligen brottsofferpropositionen den 1 juli förra året, brottsoffergarantin den 1 januari i år, och vi kommer inom kort att lägga fram en proposition om medling. Det här befinner sig i olika skeden. Det är enbart den demokratiska processen som gör att de här sakerna inte kan åtgärdas omedelbart. Men jag tror att vi är alldeles överens om att det måste få ta den tid det tar.

Anf. 70 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Jag är glad att man tar upp detta med medling och gör den till en möjlighet. Vi hade gärna velat att försöket hade fått fortsätta när arbetet var i gång och när det fanns krafter som var utbildade för det, men så blev det ju inte. Nej, vi fick inte majoritet för det.

Nu kommer propositionen om medling, och medling tror jag är en av åtgärderna. Men vi måste noga följa vad medlingen får för resultat, för jag ser med viss oro på de påföljder som är just nu.

Anf. 71 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Innan jag går ut genom porten ser jag mig försiktigt omkring. Är jag ensam? När jag fortsätter mot busshållplatsen tar jag oftast omvägen för att undvika skogsdungen där det känns obehagligt mörkt. Sedan jag blev rånad har mitt liv kommit att styras av en rädsla och oro som jag inte trodde kunde slå rot i mig. Gärningsmannen går fortfarande fri. Utredningen lades ned. Försäkringsbolaget har betalt nya glasögon eftersom glasögonen gick sönder när jag föll. Men det här handlar inte om pengar, det handlar om att bli kränkt.

Så berättar en ung man som utsattes för ett rån på väg hem en sen kväll i höstas, och han är ju, som vi vet, långtifrån ensam.

Våldet och brottsligheten är ett stort problem. Det är bl.a. därför som vi har denna mycket engagerande debatt här i Sveriges riksdag i dag.

Olaga hot är efter misshandel det vanligaste våldsbrottet enligt statistiken. Anmälningarna har ökat mycket kraftigt de senaste 25 åren. Det handlar om ensamstående kvinnor som hotas i lägenheter och yngre män som hotas när de är ute och deltar i nöjeslivet. Också rån och övergrepp i rättssak ökar.

Vi får inte ge upp inför ungdomsvåldet. Vi har ett ansvar såväl som politiker som föräldrar och medmänniskor att vända den här destruktiva våldstendensen hos ungdomar.

När det gäller ungdomar får det inte råda någon tvekan om att tydliga värderingar och snabba reaktioner från vuxenvärlden är nödvändiga.

Efter ett ungdomsmord i Vårby satte polisen in större resurser för att stävja ungdomsvåldet. Det var bra, och det gav bra resultat. Men tyvärr gör man det alldeles för sent. Från Folkpartiet liberalernas sida menar vi att den allra viktigaste uppgiften är att förebygga brott. Då slipper offret lida och gärningsmannen att få sitt liv förstört.

Först och främst måste våld i skolan stoppas, därför att skolan är ingen laglös zon. Precis samma lagar gäller i klassrummet som i samhället utanför. Stölder är inte acceptabla. Skadegörelser är inte ursäktliga. Det är inte okej att kalla flickor för horor.

Det här måste inpräntas i alla elever. Hur många elever vet egentligen vilka lagar det är som gäller i dag i Sverige? Hur många jurister, vill jag

nu fråga justitieministern, är ute i skolorna och informerar om detta? Jag vet att det görs försök från polisen, men polisen tvingas på grund av bristande resurser att lågprioritera den här informationen. Vi har också en stor kader av jurister som skulle kunna göra insatser. Därför vill jag fråga om justitieministern har varit ute och talat om det här när justitieministern var advokat.

Men låt oss inte stanna vid problemen i skolan. Låt oss också se den positiva roll som skolan spelar för barn som hamnar snett. Skolans roll är att förmedla baskunskaper. Vi brukar tala om att det handlar om att läsa, skriva och räkna. Men jag vill också peka på den mycket väsentliga baskunskapen att kunna tala. Jag hörde för en tid sedan en ung man som var dömd för våldsbrott förklara hur han i sin frustration över att inte kunna uttrycka sin vrede med ord kände sig tvungen att visa den med våld. När man inte har ett språk ökar risken för att man ska ta till våld mot andra människor.

Skolans resultat måste bli bättre. Inte bara talet utan också läsningen måste få en större roll i skolan för att ge barn ett rikt språk och en förmåga att prata, att lösa sina konflikter genom samtal med andra. Det finns goda exempel på det här från Stockholm, där Folkpartiet styr över skolpolitiken.

Sambandet mellan kriminalitet och missbruk är ju känt sedan länge. Det är ett jätteproblem. Det är inte bara ett problem i Sverige. Det handlar om en trend över hela världen. Det handlar också, vilket oroar många av oss, om något slags drogromantik. Här måste samhället ställa upp och verkligen visa vad som gäller. För några år sedan hade man affischkampanjer i tunnelbanan som visade hur ungdomar såg ut efter att ha missbrukat narkotika under en tid. Jag tyckte att det var väldigt effektivt. Tandläkare kan åka ut till skolorna och visa hur tänderna ser ut efter drogmissbruk. Allt sådant, som på ett konkret sätt visar vad missbruk kan medföra för ungdomar, tror jag mycket på.

Från Folkpartiet har vi ju länge krävt ett nytt sätt att se på brottsbekämpningen. Vi menar att Sverige borde inspireras av den s.k. New York-modellen, att ta itu med vardagsbrotten. Men jag vet från mina besök på polisstationer att man inte hinner på grund av den enorma tidsbrist som polisen lider så svårt av.

Det har tidigare talats om att garantera snabb lagföring av unga lagöverträdare, och justitieministern har förklarat att det finns lagstiftning om detta. Det är jättebra. Lagstiftning är jättebra. Men det är inte bra om den inte också tillämpas, om det inte händer någonting. Det minskar också människors, inte minst ungdomars, respekt för lagarna om man inte ser att lagarna har någon som helst effekt.

Vi får också se på de meningsfulla insatser som ändå görs från många håll av djupt engagerade vuxna. Det är ungdomsledare, fotbollstränare, scoutledare och naturligtvis också föräldrar, nattvandrande föräldrar och så, som har ett väldigt starkt engagemang. Ungdomar som blir sedda och respekterade av vuxna behöver inte ta till våld för att hävda sig.

Fru talman! De här problemen har varit kända länge, och jag undrar varför regeringen har dröjt så länge med att komma med förslag till insatser.

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbing i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

Anf. 72 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag ska svara kort på frågan om jag som advokat var ute. Ja, jag deltog i utbildningen av kriminalvården. Jag deltog också i utbildningen på universitetet och hade t.o.m. detta inplanerat när jag övergick till att bli justitieminister. Jag har även som justitieminister som mål att vid varje resa ute i landet besöka en skola.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Folkpartiet. När jag hör det som sägs här kan jag bara konstatera att vi ligger oerhört nära varandra. Det är i stort sett nyanser som skiljer. Johan Pehrson, er partisekreterare, har i medierna och även här i riksdagen uttryckt att Moderaternas kriminalvårdsprogram visserligen har ett engagemang men att det har ett lite felaktigt åtgärdsprogram. Inspirationen till dessa förslag har man hämtat från medeltiden. Jag vill bara bekräfta att det fortfarande är den linjen som gäller. Eller har man en annan syn? Det är min första fråga.

Den andra frågan gäller att vi i dag hörde från Bo Lundgren att det är riksdagen som ska sätta praxis när domstolarna dömer. Då undrar jag: Är det även Folkpartiets inställning?

Anf. 73 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Johan Pehrson talar för sig själv, men jag vill säga att vi väl har en något annorlunda syn mellan moderater och folkpartister när det gäller inriktningen på kriminalpolitiken.

Det har tidigare här talats om detta med vård enligt socialtjänstlagen för ungdomar. Det kan jag säga att Folkpartiet är intresserat av. Vi tror att det kan vara *en* väg, men man måste pröva många vägar. Så det finns säkert nyanser mellan oss i kriminalpolitiken.

Anf. 74 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Våldet som syns i kriminalstatistiken avspeglar inte det faktiska våldet i samhället. Ytterst få av de våldshändelser som utspelas mellan ungdomar kommer till polisens kännedom, och mindre än hälften av de anmälda fallen leder till dom. År 1999 lagfördes 1 500 ungdomar mellan 15 och 17 år för brott mot liv och hälsa och 260 för rån.

Det här med statistik är oerhört krångligt, speciellt när det gäller ungdomsbrott och ungdomsvåld. Det är svårt att få fram rätt siffror. Med små förändringar i samhället sker det stora förändringar i statistiken. När ungdomar intervjuas själva kommer det fram helt andra siffror än i den officiella statistiken. Forskning från Kriminologiska institutionen och BRÅ visar att det bland 15-åringar var omkring 7 000 som uppgav att de slagit någon så att offret behövde någon form av sjukhusvård. 3 500 uppgav att de hade begått rån. Uppgifter från vissa enskilda sjukhus säger också att våldsskadorna har ökat. Men när ungdomar intervjuas framkommer det samtidigt att det inte är fråga om någon ökad utsatthet för våld. Det ligger på ungefär samma nivå i dessa undersökningar från år till år.

När det gäller det senaste decenniet finns det alltså ingen säkerhet i att påstå att våldet ökar, men Moderaterna vill alltid framställa det som att så är fallet. Förra året vid den här tiden hade vi en extra debatt på samma tema, det ökade ungdomsvåldet. Moderaterna hade väl samma förslag som nu. De andra partierna har också, vad jag förstår, samma

förslag. Man vill ha tidigare brottsförebyggande åtgärder. Det är precis vad Miljöpartiet också förordar.

Moderaterna avfärdar hela tiden utan nyanser kriminologer och undersökningar, inte bara i Sverige utan också i andra länder, och BRÅ:s återkommande rapporter. Man avfärdar denna kunskap. Man säger t.o.m. att experter negligerar fakta. Kritik mot experterna framförs hela tiden. Så var det även när vi hade budgetdebatten här i kammaren. Då sade Fredrik Reinfeldt: "Lika snabbt som rapporten om att det grova våldet bland yngre ökar kom ut, lika snabbt var de där igen för att berätta att så är det inte." Då menar man professorer och förståsigpåare inom kriminologin. Det är inte konstigt att Moderaterna inte utvecklas i sin politik när man hela tiden avfärdar kunskap.

Jag tolkar det som att Moderaterna har format sin kriminalpolitik för ungdomar. Sedan gäller det att trycka in en verklighet som passar till den politiken. Man har alltså sytt ihop den, och tråden är människors oro och rädsla. Det är inte bra. Visst ska vi ta oro och rädsla på allvar, men vi politiker måste grunda våra debatter på kunskapsbaserade uppgifter. Politiken leder annars till helt felaktiga åtgärder, och då använder vi skattemedel på ett felaktigt sätt som får stora konsekvenser.

Skulle inte Moderaterna någon enda gång kunna reflektera över orsakssamband med det omgivande samhället i stället för att endast syssla med de sorgliga följderna som vi får ta hand om inom rättsväsendet? Vi måste kunna förhindra uppkomsten av både brottsoffer och gärningsmän. Naturligtvis måste rättsväsendet ha effektiva metoder och utvecklas i omhändertagandet av unga brottslingar. Det har också skett förändringar. Det som finns utvärderas, och det planeras ytterligare förändringar. Det är ett arbete som fortgår hela tiden. Men till skillnad från Moderaterna vill Miljöpartiet att större resurser ska satsas på förebyggande åtgärder.

Det kommer också rapporter, fru talman, om att allt fler ungdomar är deprimerade. Oro, ångest, hopplöshet och uppgivenhet ökar och kryper ned i åldrarna. Vi har tre gånger mer utskrivning av antidepressiva läkemedel till åldrarna 15–18 år än för fyra år sedan. Även i åldersgruppen 10–14 år ökar användningen. Pressen på barnen att bli någon kan vara en utlösande faktor för depression och ångest som kan leda till självmedicinering av alkohol och narkotika. Tillgången på dessa medel är större än någonsin. EU-regler har underlättat tillgängligheten, och attityderna till droger är tillåtande. Bara i mitt hemlän Västra Götaland har anmälningarna om barn och ungdomar som far illa ökat med 20 %. Över hälften av anmälningarna relateras till kriminellt beteende och missbruk. Öppen vården i Göteborg klarar inte längre att ta hand om det ökande antalet unga missbrukare. Avgiftningsplatser behövs, och en öppen slutenvårdsavdelning diskuteras. Situationen med behandlingshem är otillräcklig då det gäller avgiftning.

Miljöpartiet vill alltså ha en helhetssyn på den här frågan. Detta går inte att lösa med hårdare tag utan med tidiga insatser på individnivå. Barn som uppvisar tidiga riskfaktorer – uppförandereaktioner, uppmärksamhetsreaktioner eller svårigheter i något avseende, kognitivt eller känslomässigt – löper en större risk och har en större benägenhet att hamna i kriminell utveckling. Det gäller särskilt barn som har svårigheter på flera områden samtidigt och då problemen är av mer varaktig natur.

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbing i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

För att förstå, förebygga och behandla är det nödvändigt att beakta både de biologiska, de utvecklingspsykologiska och de sociala aspekterna.

Miljöpartiet kräver i en partimotion en nationell handlingsplan. Här får vi stöd i BRÅ:s rapport 2001:15, där precis dessa teser stöds. Vi hoppas att vi kan få till stånd en sådan här nationell handlingsplan för hela samhällssektorn.

Anf. 75 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Kia Andreasson sade att statistik måste bygga på kunskapsbaserade uppgifter så att man använder skattemedlen på rätt sätt. Av en undersökning som presenterats framgår att var femte gymnasieelev i storstäderna utsatts för rån. Man är hotad, och man vågar inte vittna. Jag tycker att det säger att vi måste ta detta på mycket stort allvar. Ofta är det minderåriga som hotas, och denna rädsla kan faktiskt hota deras psykiska hälsa. Det är det ena jag skulle vilja fråga Kia Andreasson om.

Det andra gäller brottsförebyggande arbete i ett tidigt skede. Det kräver faktiskt en polis som medverkar, och poliser finns det ju inte överallt.

Anf. 76 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Personrånen i storstäder är ett stort problem. Det är ofta samma ungdomsgäng som rånar andra ungdomar. I Stockholm finns det en organisation för detta, har jag fått information om. De finns på Polishuset i Stockholm, är tre anställda och gör ett ofantligt bra arbete med just ungdomar som har blivit brottsoffer, som har blivit rånade, och ger dem stöd vid rättegångar. Det är tragiskt att vi ska behöva ha detta, men det är ändå ett sätt att stödja de unga brottsoffren. Jag tycker att det är ett mycket bra projekt.

När det gäller poliser har vi fått svar av justitieministern: Det blir fler poliser. Men poliser kan ju inte lösa detta med tidiga, förebyggande åtgärder, som jag har beskrivit, utan det handlar om andra åtgärder.

Anf. 77 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Det har getts information om att man t.ex. i Göteborg har ett brett förgrenat brottsförebyggande arbete. Trots detta relaterade Kia Andreasson till situationen där bland barn och ungdomar när det gäller missbruk. Då har man alltså misslyckats i sitt arbete. Detta säger ju emot sig självt.

När det sedan gäller detta med tidiga insatser och brottsförebyggande arbete är faktiskt närpolisen den drivande kuggen. Då är det viktigt att det finns poliser. Vi hörde tidigare en upplysning om en ny polis varje dag, men i många polisdistrikt finns det inte pengar att anställa fler poliser. Det är faktiskt bekymmersamt, för det behövs närpoliser ute i alla delar av vårt land som kan bedriva detta viktiga arbete.

Anf. 78 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! För att först ta det brottsförebyggande arbetet är det här projektet i Göteborg ganska nyligen sjösatt. Visst, det är alla tiders, och det fungerar bra. Men det jag pratar om är på en annan nivå. Det är inte det vanliga brottsförebyggande arbetet utan ett arbete inriktat på barn

med svårigheter på individnivå. Det handlar om psykosocialt stöd och psykiatrisk behandling som kan samordnas med skola och föräldrastöd till en helhet som vi inte har i dag, Gunnel Wallin. Det vi efterlyser är något nytt som måste göras, och det beskrivs väldigt ingående i den här BRÅ-rapporten. Jag tror att vi skulle kunna ha en gemensam åsikt om att stödja ett sådant projekt, och det ganska snart.

Vad var den andra frågan? Den missade jag.

Anf. 79 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Kia Andreasson talade om handlingsplan. Jag börjar nästan bli lite trött på det uttrycket. Det är mer handlingsplaner än handling i de flesta. Vi såg regeringen presentera en i går som fick bred kritik just för att man inte hade några konkreta åtgärder för att komma åt en sak som vi uppenbarligen är överens om, nämligen det drogmissbruk som går längre ned i åldrarna och som är en stor orsak till både kriminalitet och problem senare i livet.

Men det som är intressant, och det jag ville säga, är att det inte går att bara se på det förebyggande. Vi måste också se på det som just nu händer. De åtgärderna måste komplettera varandra. När det gäller förebyggande kan man inte bara fundera kring de ungdomar som har problem, hur vi ska göra med psykiatrisk vård och annat, utan det gäller att fundera kring hur vi undviker att de kommer i behov av detta. Då kommer jag tillbaka till det som skiljer vänsteralliansen och de borgerliga partierna åt i rätt stor utsträckning, nämligen synen på människan. Jag är övertygad om att det bästa vi kan göra är att stödja föräldrarna. Starka, trygga föräldrar som får möjligheter att ge sina barn kärlek och omtanke är det bästa förebyggandet.

Anf. 80 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tyckte att jag tydligt sade att rättsväsendet visst har ett ansvar. Jag sade också att vi har tagit det ansvaret. År 1999 infördes sluten ungdomsvård med längre tider för behandling. Vi har också gjort en översyn av hur socialtjänsten tar hand om ungdomarna och skärpt detta med att det inför domstolen måste presenteras program för vad som ska göras med dessa ungdomar. Detta utvärderas nu.

Det är klart att vi måste förändra och hela tiden göra det bättre i alla dessa sektorer. Men det är också viktigt att förebygga och att ha mer resurser, och det förstår jag att Moderaterna inte tycker. Ni ger ju inte resurser i budgeten på just detta område. Det finns också en skillnad i det att alla andra partier har talat sig varma för tidiga brottsförebyggande insatser, men vi hör aldrig Moderaterna säga något om det.

När det gäller droger handlar det inte bara om narkotika utan även om sprit. Moderaterna är väl inte heller någon kämpe för att hålla en restriktiv spritpolitik. I dag gäller det inte bara narkotika utan det är fråga om blandmissbruk.

Anf. 81 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Det jag resonerade om var förebyggande åtgärder, det allra mest grundläggande förebyggande av allt. Men den samlade väns- terns syn utgår hela tiden från att vi ska ha resurser och att vi politiskt ska besluta hur de resurserna används. Jag säger att det mest grundläggande

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbing i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

av allt är att se till att föräldrarna, familjerna, har sådana resurser bl.a. i form av ekonomiska resurser, vilket i sin tur påverkar de andra, att vi i grunden får färre barn som har med sig problem in i förskolan, in i skolan.

Sedan finns det ett ansvar där också. Det var just det jag beskrev i en tidigare replik. Det finns ett stort ansvar att hantera. Visst måste vi se till att skola och förskola fungerar på ett sådant sätt att det exempel som jag talade om från en mellansvensk stad inte upprepas.

Men det gäller samtidigt att vidta tillräckliga åtgärder i det korta perspektivet. Många unga människor betraktar tyvärr vården inom socialtjänsten som ett skämt. Då måste vi hitta någon annan väg. Men där är ni låsta. Ni är inte beredda att vidta de åtgärder som också på kort sikt behövs för att minska våld och annan brottslighet bland ungdomen.

Anf. 82 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! BRÅ har fått i uppgift att granska socialtjänsten och dess metoder. Jag tog själv del av en delutvärdering. Visst kan man förbättra.

Det är klart att vi ska stödja föräldrar. Men ofta har de föräldrar som det gäller själva psykosociala problem eller andra skäl som gör att de inte kan erbjuda sina barn en god omsorg. Moderaterna och kd pratar ofta i detta sammanhang om just familjerna, att familjerna ska ta hand om detta. Vi behöver inte ha resurser i samhället för övrigt utan det är ett familjeproblem.

Men just när det gäller kriminalitet kan man om man tar del av forskningen se att det ju är i familjen som problemet finns som har spritt sig till barnen. Jag säger inte att det alltid är så men ofta.

Anf. 83 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Integrationspolitiken menar jag och regeringen alltmer måste handla om en väldigt tydlig sak, nämligen mänskliga rättigheter. Vi måste tydligare se att det finns normer i vårt land som ofta är väldigt förtryckande, ofta väldigt uteslutande och ofta väldigt enögda. Vi måste se att det ofta är samma strukturer som måste bekämpas, oavsett om vi talar om diskriminering på grund av etnisk tillhörighet, av kön eller av sexuell läggning.

Jag skulle i dag vilja beskriva de viktigaste punkterna för integrationspolitiken för barn och ungdomar som fyra rättigheter, nämligen

- rätten att alltid bli sedd som en individ,
- rätten att alltid få göra ett eget val,
- rätten till sitt eget ursprung och till sitt eget språk och
- rätten att slippa diskriminering.

Det här betyder att alla vi vuxna som finns runt barn och ungdomar, oavsett om det är som minister, som riksdagsledamot, som polis, som lärare eller som granne, framför allt måste göra två saker. Det första är att skaffa oss insikter om hur olika barns och ungdomars uppväxtvillkor är. Det andra är att alltid ta vårt ansvar och att alltid lägga oss i.

Jag tycker att det vore fel att en dag som denna, när just en del av debatten handlar om integrationens betydelse för barn och ungdomar, låta

någon annan än just Fadime vara huvudperson. Jag vill låta henne tala genom att återge ett kort stycke av det hon själv bara för två månader sedan sade på ett möte här i riksdagen:

När jag kom upp i tonåren ville mina föräldrar att jag skulle åka ned till Turkiet och gifta mig med någon av mina kusiner, precis som mina äldre systrar hade gjort. Jag vägrade finna mig i detta. Jag kände mig alldeles för ung och omogen för att ta ett så stort beslut.

Till skillnad från mina föräldrar levde jag i och var en del av det svenska samhället. Jag gick dagligen i en svensk skola, åt svensk mat, hade svenska kompisar, tittade på svensk TV. Självklart var jag påverkad av de synsätt och värderingar som råder här. Jag började därför tänja på gränserna för att visa att jag inte tänkte acceptera deras krav. Jag hade mina drömmar och mål i livet. Jag ville sätta upp mina villkor, göra mina egna misstag och lära mig av dem. Jag ville stå på egna ben, ta ansvar för mig själv och mina handlingar och inte låta någon annan bestämma. För mig var det så viktigt att också få utbilda mig och utveckla mig som person.

I dag mår jag bra och känner mig stark och stabil. Men det har behövts mycket för att ta mig hit. Jag har tvingats ge upp hela min bakgrund. Jag har fått börja om från början med att bygga upp mig själv, mina värderingar och min identitet.

Jag ångrar ändå inte mitt beslut att ta min frihet och gå, även om jag betalade ett alldeles för högt pris. Men självklart är jag mycket ledsen över det som har hänt och det som jag har förlorat.

Så här slutar hon: Med facit i hand hade det inte behövt gå så långt som det gjorde i mitt fall. Hade mina föräldrar fått stöd och hjälp från t.ex. Kurdiska föreningen i Uppsala hade det kanske inte gått så långt som det gjorde. Hade samhället tagit sitt ansvar och hjälpt mina föräldrar att bli delaktiga i det svenska samhället hade kanske detta kunnat undvikas. Man kan aldrig göra något åt det förgångna. Men man kan lära sig något av det och göra något åt framtiden.

Med Fadimes ord skulle jag vilja uttrycka en sak *väldigt* tydligt. Det får aldrig någonsin vara så att en hänvisning till ord som kultur, tradition eller religion går före någon enskild kvinnas rättigheter. Aldrig någonsin. Därför skulle jag som en inledning till diskussionen i dag vilja beskriva några saker.

De initiativ som regeringen har tagit måste nu på många områden fördjupas och konkretiseras. Jag vill nämna några av de områden som jag tror är centrala.

Det handlar om hur resurser till utsatta skolor, utsatta elever och utsatta familjer kan förstärkas. Det handlar om hur skyddet för de utsatta flickorna ska bli starkare. Det handlar om hur kraven på t.ex. invandrarorganisationerna ser ut när det gäller deras ansvar för att stå upp för jämställdhet och rättigheter. Det handlar om hur tydlig handledning måste nå myndigheter, polis, socialförvaltning, skola och om hur de måste stötta utsatta barn och ungdomar. Det handlar om hur projekt som Rädda Barnens dialogprojekt ska kunna byggas ut för att nå ännu fler män och pojkar. Det handlar om hur flyktingmottagandet snabbare måste ge kunskaper om värderingar i vårt land och även ge ett snabbare inträde på arbetsmarknaden. Och det handlar till slut om hur kampen mot diskrimi-

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbing i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

nering i arbetslivet och skolan kan förstärkas och hur fack och arbetsgivarer kan bli ännu tydligare i sitt ansvar.

Fru talman! Mänskliga rättigheter går det aldrig att kompromissa om. Alla som bor i Sverige ska omfattas av samma rättigheter att leva fria och utan tvång. Det är på det som regeringens arbete alltmer har kommit att koncentrera sig och som integrationspolitiken alltmer måste baseras på.

Anf. 84 CHRIS HEISTER (m):

Fru talman! Jag känner mig också upprörd och förtvivlad. Fadime ville som alla andra unga kvinnor kunna stå på egna ben. Hon ville skapa sig en framtid i Sverige. Hon studerade på högskolan. Hon hade en svensk pojkvän. För det mördades hon.

Alla människor har rätt att välja den livsstil som passar dem själva bäst. Andra får tycka vad de vill om våra val, men de får aldrig kröka ett hår på våra huvuden.

Män får inte hota kvinnor eller misshandla dem. Män får än mindre döda kvinnor. Den som väljer våld, brott och barbari är alltid skyldig.

När en far mördar sina egna barn är det något som har gått oerhört fel. Det är en människa som känner sig maktlös, utsatt och rädd. Men det får aldrig ursäktas brottet.

Jag vill att den som växer upp i Sverige ska veta två saker.

För det första: Det ska inte spela någon roll i vilket bostadsområde du växer upp i. Det ska inte spela någon roll vad du heter. Varken din hudfärg, ditt kön eller din religion ska spela någon roll.

Du ska ändå kunna känna hopp inför framtiden. Du ska kunna känna tillit till din egen förmåga att genom ambitiösa studier och hårt arbete kunna utveckla dina talanger och förverkliga dina livsdrömmar.

För det andra: Du ska vara trygg i förvisningen att staten inte sviker sin allra mest grundläggande uppgift. Våld och hotelser ska inte tillåtas. Tolerans är aldrig detsamma som likgiltighet inför övergrepp.

Just detta att varje människa kan känna sig trygg i sig själv och kan lita till sin egen förmåga är grunden för ett samhälle som både är tryggt och dynamiskt. I Socialdemokraternas Sverige är det i dag ofta tvärtom.

I många av våra förorter växer utanförskap, maktlöshet och desperation. De som inte får bejaka sig själva börjar i stället att bevaka andra. Regeringen har misslyckats med att bryta segregation och utanförskap. Det ser vi exempel på varje dag. Verk har skapats, ombudsmän har anställts och bidragspengar har satsats på klassiskt socialdemokratiskt vis. Men vad ger satsningarna för resultat i praktiken?

Fru talman! På Fittja äng utanför Stockholm står några dyra utegrillar som monument över den misslyckade politiken. De är planerade och projekterade av omtänksamma tjänstemän för att öka grannsamverkan. De är byggda för storstadssatsningens pengar. Grillarna står oanvända. Muslimerna måste nämligen vara säkra på att ingen har grillat gris där tidigare, medan hinduerna vill undvika att där har grillats biff.

Så går det när aldrig så välvilliga politiker försöker planera människors vardag åt dem. Tror inte Mona Sahlin att människor hellre hade behållit mer av sin lön efter skatt än att få se pengarna slarvas bort?

En högre andel människor med invandrarbakgrund startar och driver företag. Med enklare regler och lägre skatter skulle företagen och jobben kunna bli fler. Då skulle arbetslöshet och bidragsberoende minska. Trots

ständiga löften från regeringen har det inte blivit enklare att driva företag. Efter tre år och sju månader har inte ens hälften av Småföretagsdelegationens förslag införts.

Vad har egentligen hänt med regelförenklingarna, Mona Sahlin?

Sedan Stockholm fick en borgerlig majoritet 1998 har socialbidragen glädjande nog minskat med 42 %, dvs. nästan hälften. I det socialdemokratiskt styrda Malmö är kostnaden för socialbidrag nästan dubbelt så hög som i Stockholm. I socialdemokratiskt styrda Göteborg är kostnaden 50 % högre.

Stockholms borgerliga ledning har satsat målmedvetet på att människor ska kunna få ett arbete och att sänka skatten så att fler hushåll får ekonomin att gå ihop. På så vis kan fler barn växa upp i familjer som *inte* är beroende av bidrag. I Stockholm kan också elever med hjälp av sina betyg söka sig till vilken gymnasieskola de vill. Ändå påstår socialdemokraterna att möjligheterna att välja skola i Stockholm leder till att solidariteten krymper och att avståndet mellan människorna växer.

På vilket sätt, Mona Sahlin, växer avståndet mellan människor när elever i Rinkeby och Tensta har samma möjligheter att söka till Östra Real som eleverna på Östermalm?

Invandrare är inte någon form av behandlingsobjekt som behöver en helt egen politik. Nya svenskar vill också ha arbete, valfrihet och egenmakt. Det handlar om att skapa skolor där elever och föräldrar kan välja vad som passar dem bäst. Det ska vara skolor som är bra och som ger kunskap. Det handlar om att människor kan få ett jobb och utvecklas i arbetslivet eller att de kan starta och driva företag. Det handlar om att sänka skatterna så att människor kan leva på sin lön. Det handlar om en politik som får fart på jobben och stopp på brotten.

Jag skulle vilja visa er en tidningsartikel som fanns med i Expressen för ett tag sedan med rubriken "Han är idol i förorten". Reportaget handlar om en 21-årig kille som försörjer sig på att låna knark till ungdomar. Brotten lönar sig uppenbarligen, för han hade köpt en helt ny bil, en Mercedes, för 475 000 kr – kontant. För detta vinner han respekt och beundran bland ungdomarna.

Jag vill att idolen i förorten ska vara den som genom hederligt arbete kan köpa sig en ny bil. Det är det som behövs i politiken. Det kräver en politik som tror på människorna och inte "åtgärdar" dem.

Anf. 85 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Låt mig först instämma i början av Chris Heisters tal. Det är oerhört viktigt med den samstämmighet och bestämda vilja vi alla känner i dag att uppnå rätten för alla att leva sina egna liv – och som Chris Heister här uttryckte.

Sedan tog samstämmigheten snart slut. Det kändes bekant.

Jag börjar bli mer och mer upprörd över att arbetet med storstadssatsningen – med dessa tusentals människor som arbetar i förorterna i många kommuner i landet – beskrivs som om det handlar om att sätta upp fäniga grillar. Storstadssatsningen handlar om oändligt mycket mer än valet mellan grillar eller att i stället få mer pengar kvar efter skatt. Det handlar om att rusta upp skolor just för de barn vi pratar om. Vi kan i dag se ett fantastiskt resultat. Det handlar om att inrätta språkförskolor i dessa förorter, där barnen får rätten att lära sig svenska och sitt modersmål så

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbing i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

tidigt att de som medborgare sedan kan tillgodogöra sig utbildning och arbete. Det handlar om arbete, Chris Heister.

Det finns redan nu tydliga exempel på – också i statistiken – att i de förorter som finns med i storstadssatsningen har arbetslösheten sjunkit snabbare än i andra liknande orter. Stockholms borgerliga politik är inget föredöme annat än för den som inte bekymrar sig över att utförsäljningen av hyresrätter eller växande klyftor skulle bidra till att öka segregationen och inte tvärtom.

Anf. 86 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Jag försökte få Mona Sahlin och Socialdemokraterna att diskutera att integrationspolitik med en storstadssatsning innebär att nytillkommande till Sverige, nya svenskar, skulle vara en speciell sorts människor som behöver en egen politik. Då går det som det går. Jag gav ett enda exempel på där man satsar pengar på att bygga utegrillar som ingen kan använda. Det finns många andra exempel på hur pengarna har använts.

Min syn är att det är bättre att ge alla människor möjlighet att stå på egna ben, se till att det finns en bra skola, se till att det finns möjligheter att försörja sig på sin inkomst. Allt detta är grundläggande. Där sviker Socialdemokraterna, och man försöker sedan att med hjälp av specialinriktade åtgärder lösa problemen.

Ni har hållit på med detta i 30 år, och det blir inte bättre. Varje år när integrationspolitiken diskuteras i kammaren kommer man fram till att ni inte når upp till målen. Ni måste byta politik när ni ser att det inte fungerar. Dag efter dag ser vi exempel på detta.

Anf. 87 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Tänker Socialdemokraterna fortsätta att föra en speciell sorts politik för förorterna, för de människor som har kommit hit nyligen, för de människor där inte bara klass utan också etnicitet och hudfärg skapar allt större problem? Svaret är ja. Dessa människor och de skolor som ligger i förorterna, Chris Heister, behöver speciella satsningar. Dessa skolor behöver mer resurser än andra skolor där problemen ser annorlunda ut.

Om man inte ser att detta måste vara basen för en integrationspolitik är man möjligen moderat, men det kommer inte att vara regeringens utgångspunkt.

Mycket av allt detta ligger i att beskriva förorterna på ett ganska förnedrande sätt. Grillen var ett exempel – som om det skulle vara den stora innebörden i det förorterna själva, Chris Heister, har valt att använda storstadspengarna till.

Det andra exemplet var att säga att i förorterna har man kriminella som idoler och som man känner respekt för. Det är inte de förorter jag känner, där man har helt andra värderingar som utgångspunkt för vad man vill uppnå i livet.

Chris Heister sade ingenting om diskrimineringen på arbetsmarknaden, som jag nog tycker är det absolut största problemet när det gäller att alla ska kunna göra egna, fria val.

Anf. 88 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Jag vet inte vilka människor som Mona Sahlin har mött i förorten. Jag satt för inte så länge sedan och talade med en pappa som var ordförande i en invandrarförening, och han sade med tårar i ögonen: Hur ska vi kunna få våra ungdomar att känna att det lönar sig att gå i skolan och att det lönar sig att anstränga sig när de ser hur lätt det är att ta sig fram genom att begå brott? Det är precis det som artikeln i tidningen handlar om. Det är det som är verkligheten i dag. Det är det som händer hela tiden. Det är att blunda för verkligheten att inte se detta.

Mona Sahlin försöker nu raljera kring den här speciella politiken. Men om man misslyckas med det grundläggande, har en jobbpolitik som gör att 700 000 människor går arbetslösa, har en skattepolitik som gör att människor tvingas kvar i ett bidragsberoende och har en skolpolitik som gör att unga människor inte lär sig läsa, skriva och räkna hjälper det inte med storstadssatsningarna. Det är det som jag har försökt få till stånd en diskussion kring med mitt inlägg.

Anf. 89 STEN LUNDSTRÖM (v):

Fru talman! Jag vill först, precis som talarna i tidigare anföranden, framföra min djupa respekt för Fadime och min djupa indignation över mordet. Ett mord är vad det är, och som mord ska det behandlas. Tyvärr måste vi konstatera att det inte är första gången ett sådant här mord sker. Det här förutsätter att vi inte längre låter socialtjänst, polis och andra myndigheter fortsätta att gömma sig bakom s.k. kultur eller religion som orsak till att människor söker skydd utan att få det.

Det är viktigt att konstatera att kvinnoförtryck förekommer oavsett vilken kultur eller vilket sammanhang vi befinner oss i. Det är oerhört viktigt att de som nu jobbar inom socialtjänsten och inom polismyndigheten får de kunskaper som behövs för att kunna se igenom den s.k. kulturella skillnaden och få de kunskaper som behövs för att ge skydd och även se till att förövare behandlas som de mördare de är och inte på något annat sätt.

Fru talman! Logiken i den här debatten är inte så självklar. Att våld och mobbing i skolan och ungdomsrån hänger samman kan naturligtvis vara ganska klart, men på vilket sätt integrationspolitiken är naturligt kopplad till det här är inte lika självklart. Det är i alla fall inte självklart om man inte kan se integrationspolitik utifrån de strukturella skillnader som uppstår mellan människor, om man inte kan inse att integrationspolitik handlar om att förändra verkligheten och att en misslyckad integrationspolitik leder fram till stora problem i andra delar av samhället.

För mig som vänsterpartist är därför integrationspolitik något betydligt mycket större än att prata om eventuella små kulturella skillnader. För mig handlar det om rätten till arbete och rätten till bostad. Tyvärr omfattas inte alla av dessa rättigheter. Tvärtom kan vi konstatera att det senaste decenniet har utanförskapet ökat. Om vi ser till arbetslöshetsstatistik, trångboddhet, bostadslöshet och valdeltagande kan vi konstatera att klassklyftor och utanförskap har ökat. I dagens Sverige har klassamhället fått ett tydligt etniskt uttryck. Om vi menar allvar när vi vill diskutera hur integrationspolitiken påverkar barn och ungdomar måste vi syna utanförskapet och klassamhället ganska tydligt.

Fru talman! Jag tänker inte trötta kammaren med en mängd siffror, men några exempel är viktiga att lyfta fram.

Den uppgång som vi har haft i sysselsättning de senaste åren har, precis som Mona Sahlin påpekar, också tillfallit invandrargrupperna, men fortfarande utestängs alldeles för många från arbetsmarknaden. Sysselsättningsgraden för utländska medborgare ligger nästan 20 % under sysselsättningsgraden för svenska medborgare. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan svenska män och invandrade kvinnor var 22 % år 2000.

LO:s rapport om barn och boende visar också att diskriminering och klasstillhörighet skapar ojämlika förhållanden. Rapporten visar på punkt efter punkt hur barn till arbetare har sämre boendestandard än barn till tjänstemän och hur barn till föräldrar födda i annat land än Sverige har de sämsta boendeförhållandena. Trångboddheten för barn och föräldrar födda i Sverige var ungefär 5 %, medan det för barn med utrikes födda föräldrar fanns en trångboddhet på 40 %. 75 % av alla barn och ungdomar bor i småhus, men endast 25 % av barnen till utrikes födda föräldrar har tillgång till denna boendeform.

Dessa siffror visar klart och tydligt att det svenska klassamhället har fått ett tydligt etniskt ansikte. För oss vänsterpartister finns det inget egenvärde i att dela in befolkningen i invandrare och svenskar och sedan utarbeta planer för hur man ska bete sig för att leva tillsammans. Tvärtom måste utgångspunkten vara att människor är människor, med allt vad det innebär av individuella särdrag och erfarenheter vid sidan av olika grupp-tillhörigheter, såsom klass, kön, etnicitet och sexuell läggning.

För oss är alla rättigheter – kvinnors och mäns, inföddas och invandrades, ungdomars och vuxnas – mänskliga rättigheter som inte får inskränkas, oavsett hänvisningar till religion, traditioner eller påstådd normalitet och oavsett om de står i motsatsställning till den politiska och ekonomiska elitens intressen.

Problem uppstår egentligen först när det finns en tydlig skillnad mellan olika gruppers möjlighet att göra sig gällande i samhället och när några grupper ställs utanför möjligheten att delta i och påverka samhällsutvecklingen, dvs. när det gemensamma samhället ställer vissa utanför och inte ger utrymme för alla.

I dagens Sverige har olika invandrargrupper och andra etniska minoriteter små möjligheter att delta i det gemensamma samhället och därmed svårt att förverkliga sina egna livsprojekt. Att motarbeta diskriminering, som framför allt finns på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden, är vad vi vänsterpartister menar med integration.

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet har konkretiserat våra åsikter i en motion som går under benämningen *För varje människas rätt och värdighet*. Den här debatten tillåter inte att jag redovisar vad som finns i motionen, men förhoppningsvis får vi återkomma till en betydligt längre och mer sansad integrationspolitisk debatt.

Anf. 90 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med om väldigt mycket av den beskrivning som Sten Lundström har gjort av det svenska samhället i dag. Det är ett hårt facit efter många års socialdemokratisk politik.

Det kanske allra viktigaste för att alla, oavsett om man är född i Sverige eller inte, ska kunna stå på egna ben är att man har ett jobb. Mot den bakgrunden skulle jag vilja ställa några frågor till Sten Lundström.

Vad gör Vänsterpartiet för att se till att fler jobb kommer till? Vad gör Vänsterpartiet för att bryta det utanförskap som det innebär att 700 000 människor inte har ett jobb att gå till?

Hur ska vi göra det mer lönsamt eller möjligt för människor att bryta sitt bidragsberoende? Vet Sten Lundström att den familj som bryter ett socialbidragsberoende med motsvarande summa per månad betalar nästan 60 % i skatt? Är det rimligt? Tror Sten Lundström att det blir fler jobb på det viset och fler möjligheter för människor att stå på egna ben?

Anf. 91 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Låt mig svara på den sista frågan först. Socialbidrag är för mig som vänsterpartiet, och förhoppningsvis för alla andra som har modet att kalla sig socialister, inte något annat än en nödlösning för människor som inte kan försörja sig själva.

Hur tänker Chris Heister och Moderaterna? Är tanken att människor som på grund av en arbetsmarknad som inte tillåter folk att arbeta eller en bostadsmarknad som inte tillåter folk att bo ska behöva vara fattigare än andra? Jag delar inte den uppfattningen. Socialbidrag får man därför att arbeta eller andra sätt att försörja sig inte finns.

Jag vägrar delta i en diskussion om att folk uppbär socialbidrag av ren lathet eller slöhet. Folk uppbär ofta socialbidrag därför att de inte har någon annan möjlighet att försörja sig. Det moderata talet om bidragsberoende visar bara ett oerhört förakt mot de människor som står utanför det gemensamma samhället.

Anf. 92 CHRIS HEISTER (m) replik:

Fru talman! Sten Lundström borde inte vara så himmelens fördomsfull utan lyssna till vad jag säger. Det allra viktigaste är att se till att människor får jobb och kan försörja sig på sin egen inkomst.

Man ska tjäna mycket för att det över huvud taget ska vara möjligt. För att det ska vara möjligt för en person i en socialbidragsfamilj att ta ett jobb – om hon ska få mer kvar i plånboken än hon får genom bidrag – måste hon tjäna över medianlönen, dvs. över 18 000 kr i månaden.

Det är något fel i skattepolitiken när man tvingar människor till ett socialbidragsberoende. Det är det jag tycker är så förfärligt. Vi måste se till att människor får jobb, att de kan försörja sig och att de kan stå på egna ben. Då kan inte nästan 6 av 10 gå i skatt också när det gäller inkomster som motsvarar socialbidragsnivån. Då måste skatterna sänkas. Det är en oerhört viktig del i politiken för att se till att människor kan ta sig fram i Sverige.

Anf. 93 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag delar Chris Heisters uppfattning om att det är viktigt att alla har rätt till ett eget arbete. Det är väl därför, bl.a., som Chris Heister röstar för diskrimineringslagarna. Det är kanske därför Chris Heisters partikamrater runtom i landet är för att flerspråkighet och kulturell kompetens ska vara en merit. Det är inte på det viset i dag. Det är

kanske därför Chris Heister inte är beredd att försöka minska löneskillnaderna mellan kvinnor och män, t.ex.

Jag svarade på den första frågan tidigare. För mig har socialbidrag och lönearbete ingenting med vartannat att göra. Folk tvingas till socialbidrag därför att de står utanför arbetsmarknaden. Det har ingenting med socialbidragets storlek i förhållande till lönen att göra.

Vi ska ha en arbetsmarknad som godkänner alla. Den människosyn som Chris Heister visar upp här är en människosyn som inte finns i det parti jag tillhör, och det är jag glad för.

Anf. 94 MAGDA AYOUB (kd):

Fru talman! Mina tankar går i dag till Fadime. Jag är också mor. Det känns svårt att tala om det, men jag vill verkligen inte att fler ska råka ut för detta. Alla har rätt att leva. Det har hänt tidigare. Jag trodde inte att det skulle hända igen i Sverige, men det upprepas. Det finns nog väldigt många flickor som lider och känner likadant. Mina tankar går till dem i dag.

Fru talman! På vems bekostnad sker integration? Barn och ungdomar med invandrarbakgrund mår sämre än sina föräldrar både fysiskt och psykiskt, visar forskarrön. Ungdomar är sårbara och drabbas hårdare av utanförskapets villkor än den äldre generationen, säger docent Anders Hjern, barnläkare på Huddinge sjukhus.

Enligt en rapport från Internationella organisationen för migration, IOM, anser hälften av dem som invandrat från Afrika och Asien att deras etniska bakgrund hindrar dem från att få jobb i Sverige. Av dem med indisk bakgrund är det en fjärdedel som säger sig ha upplevt detta, trots att många av dem är adoptivbarn som vuxit upp i Sverige. Adopterade ses också som invandrare. Detta är djupt oroväckande.

De vuxna blir nedbrutna av att inte kunna komma in i samhället, vilket gör att även barnen mår dåligt. Den främsta orsaken kan vara brister i svenska språket, bristande kontakt med det svenska samhället och alla dessa lagar. Man har dålig kontakt med det svenska samhället på grund av att man inte har ett arbete, m.m. Listan kan göras lång.

Fru talman! När människor känner sig utanför bryts de ned, först psykiskt och sedan fysiskt. Segregationen är största hotet mot integration. Det börjar redan när man blir placerad där man ska bo. Jag skulle önska att alla fick bo där de ville – även de som vill bo i Rinkeby, Botkyrka eller Rosengård. Där kan man känna sig trygg bland sina landsmän, släktingar och vänner. Men en vacker dag vill man flytta till ett område där det bor fler svenskar. Jag önskar att samhället då kunde hjälpa till och ge invandrare chansen att bo bland svenskar. Tyvärr är det nästintill omöjligt att flytta från invandratäta områden till platser där det bor fler svenskar.

Vi kristdemokrater vill ge alla nyanlända en utvecklingspeng, som ger individen möjlighet att välja var han eller hon vill bo, var han eller hon vill utbilda sig osv.

Fru talman! Det finns också svårigheter vad gäller svenska språket. I dag saknas det kurser som är anpassade efter individuella förutsättningar och behov. Det finns fortfarande kurser i svenska språket där man låter personer med helt olika kunskaper gå i en och samma grupp.

Att lära sig god svenska och få inblick i hur det svenska samhället fungerar tror jag är det centrala för att man ska kunna känna sig delaktig. Utan det växer känslan av utanförskap, och till slut börjar man kanske undra vad det är för fel på en själv. Känslan av misslyckande kan gå så långt att en del tar livet av sig.

Fru talman! Även om man anstränger sig är det svårt att bli insläppt i det svenska samhället. Det beror inte bara på att det är svårt att få ett jobb som är anpassat efter den utbildning man har eller på att det kan vara svårt att hitta en bostad i ett område där det bor många svenskar. Det kan också vara trögt att få kontakt med svenskar.

Låt mig berätta var många av dagens invandrarungdomar hamnar någonstans. De hamnar långt ifrån sina föräldrar och långt ifrån det svenska samhället. Det som ofta händer är att dessa ungdomar försöker närma sig det svenska samhället, men att samhället tar några steg bakåt.

Föräldrarnas identitet är djupt rotad i deras kulturer. När ungdomarna vill närma sig den svenska kulturen kan det upplevas som ett hot mot föräldrarna. Dessa kan reagera genom att knyta barnen ännu hårdare till sitt hemlands kultur eller genom att helt ta avstånd från dem.

Dessa invandrarungdomar hamnar alltså både långt ifrån sina föräldrar och långt ifrån det svenska samhället. Denna känsla av att inte höra hemma någonstans eller slitas mellan två världar slår väldigt hårt. Den leder till att många ungdomar söker bekräftelse och försöker få makt över sin situation. Den här maktlösheten, eller sökandet av bekräftelse, kan yttra sig i kriminalitet, missbruk eller i att försöka vinna respekt genom våld, hot eller liknande.

Fru talman! Jag önskar att samhället kan ge stöd till föräldrar och stärka deras självförtroende och roll.

Alla rapporter pekar på att integrationen har gått bakåt trots stora försök genom Integrationsverket och storstadssatsningar.

Ännu har vi inte sett stora resultat av Integrationsverkets insatser. Integrationen handlar om en process under hela livet. Integrationen börjar dag ett när man flyttar till Sverige, och man tar det stegvis. Det är inget som kommer uppifrån.

Slutligen vill jag rikta en fråga till statsrådet Mona Sahlin. Vilka åtgärder tänker statsrådet vidta för att stärka föräldrarollen, och även för de utsatta barnen och ungdomarna?

Anf. 95 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att instämma helt och fullt även i de tysta delarna i Magda Ayoub's tal. Jag tror vi är många som känner precis så.

Jag delar väldigt mycket i det Magda Ayoub beskrev om integrationen. Det är verkligen en process som börjar från första dagen. Den har egentligen aldrig något slut, utan den tar sig olika uttryck. Det är svårare eller lättare beroende på hur samhället runtomkring stöttar t.ex. föräldrarna.

Det är en av de diskussioner jag vill prioritera efter händelsen i förrgår kväll. Det är oerhört viktigt. Det uppstår en konflikt när barn på många vis till att börja med har lättare att komma in i det svenska samhället. Det finns svårigheter för föräldrarna att bli kvitt diskrimineringen,

behålla sin roll i familjen och förstå villkoren som deras barn plötsligt lever under.

Jag kan i dag svara att jag är beredd att lägga ned mycket tid på att se hur vi kan stärka tankarna runt att stötta föräldrarollen också i integrationspolitiken.

Anf. 96 MAGDA AYOUB (kd) replik:

Fru talman! Det gläder mig verkligen. Vi behöver i dag stärka familjerollen.

Vi har ibland hört i medierna olika personer uttala sig. De säger att vi måste låta ungdomar och de som föds här anpassa sig till svenska traditioner och svenska samhället. Det håller jag fullkomligt med om.

Jag kan ta mig själv som ett exempel. Mina barn är födda här och har aldrig varit något annat än svenska medborgare. De känner sig hela tiden som bara svenska medborgare. De har gått i svensk skola och umgåtts med svenskar. De äter svensk mat, precis som någon nämnde här, osv.

Man behöver stärka föräldrarollen så att föräldrarna förstår hur det är att leva i ett annat samhälle. Som förälder måste man tänka: Jag kan aldrig begära att mitt barn ska vara exakt lik mig. Jag själv flyttade hit för 28 år sedan. Mina barn kan aldrig vara som jag var för 28 år sedan. Vi lever här i dag.

Anf. 97 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Debatten i dag har i väldigt stor utsträckning handlat om problemen som finns runtomkring oss i samhället, mobbing i skolan, ungdomsvåldet och nu till sist integrationspolitiken. Inte minst går våra tankar till den unga invandrarkvinna i Uppsala som blivit mördad av sin far. Det är lätt att falla in i klagovisorna och här beskriva allt inom området integration som inte fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Alla människors lika värde och rättigheter är grunden för Centerpartiets politik, och detta måste genomsyra allt arbete med integration. Om man verkligen menar det man säger med allas lika värde och rättigheter måste man också utgå från det i allt arbete med integration.

För att barn och ungdomar ska må bra, känna tilltro till sin egen förmåga att klara av sin utbildning, att klara av att sätta upp mål och sedan kämpa för att nå dit, måste de leva i trygghet och i en miljö där det ges utrymme att växa som människa.

Vi kan inte låta föräldrar med barn vistas på olika förläggningar under lång tid, som ofta sker i dag. Det är den sämsta tänkbara start för både vuxna och barn att under många år vistas på en flyktingförläggning och att bli omhändertagen utan att ha möjlighet att själv bestämma över sitt eget liv.

Vi måste mycket snabbare än i dag få ut de nya svenskarna i vanliga boenden. Samtidigt som de lär sig svenska språket måste de ges möjlighet till kontakter med olika arbetsplatser. Det är först då som de får möjlighet att känna människovärde och att de har en uppgift att fylla i det svenska samhället. Genom detta skulle de få en mycket bättre start i vårt land.

Familjer där föräldrarna mår bra utgör ofta grunden för att integrationsarbetet fungerar väl för hela familjen. Centerpartiet vill förändra integrationspolitiken så att de nya svenskarna mycket snabbare än i dag

kommer ut i arbetslivet. I dag har alltför många blivit bidragsberoende. Det är en hög tröskel att ta sig över för att få ett arbete och bli självförsörjande. Även om inkomsten inte är så stor i början av en anställning så stimulerar vårt skatteförslag till att ta ett arbete genom bl.a. höjt grundavdrag och en förvärvsrabatt.

Regeringens satsningar på olika projekt och åtgärder har inte minskat arbetslösheten bland invandrare och inte heller tagit vara på deras utbildning och yrkeskompetens. Vi har alldeles för många akademiker som städare och taxichaufförer i Sverige.

Goda kunskaper i svenska är en förutsättning för att kunna etablera sig i samhället. Sfi-undervisningen måste bli mer fordrande vad gäller resultat. Undervisningen måste anpassas efter elevernas livssituation, bakgrund samt intresse. Kvalitet, pedagogik och metodik i undervisningen måste förbättras.

Erfarenhet visar att de personer som snabbt får tillgång till arbetsmarknaden tillgodogör sig svenskundervisningen på ett bättre sätt. Tillgång till arbetsmarknaden ger känslan av såväl samhörighet som delaktighet. Sfi-undervisningen ska därför kompletteras med praktik vid arbetsplatser.

Krafttag behöver tas där vi mycket tidigare än i dag tar till vara den yrkeskompetens och utbildning som våra nya svenskar besitter. Om vi ska komma till rätta med problemen måste också den offentliga sektorn gå före och visa vägen genom att anställa fler invandrare än i dag.

Vi måste vara tydliga mot våra invandrare om vilka krav som gäller här i vårt land, vilka rättigheter de har men också vilka skyldigheter. Vi ska aldrig acceptera att händelser som mord på unga kvinnor får förekomma med hänvisning till hemlandets religion eller kulturella värderingar.

Vi måste tydligt göra klart för föräldrar att ungdomar som är myndiga har rätt att bestämma över sina egna liv. I vårt land bestämmer inte föräldrar vem deras ungdomar får bli förälskade i eller ska gifta sig med.

Det faktum att ungdomar med en annan kulturell bakgrund än den svenska inte har tillträde till samma arenor som infödda svenskar leder till känslor av maktlöshet och utanförskap. Vi måste angripa problemen med segregation och utanförskap på rätt sätt. Det handlar om enskilda individer men framför allt om att förändra attityder, värderingar och konserverande strukturer i samhället.

Här har skolan ett viktigt ansvar att förse alla barn och ungdomar oavsett kulturell bakgrund med rätt verktyg så att de på lika villkor kan ta sig in på samhällets arenor. Centerpartiet vill undvika påtvingade särlösningar för hela grupper. I stället vill vi främja självbestämmande, frivillig samverkan och kulturella skillnader för minoritetsgrupper.

Vi eftersträvar ett samhället med mångfald där vi tar till vara alla de livserfarenheter som landets invånare har.

Anf. 98 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! Integrationspolitik och integration handlar väldigt mycket om makt. Det handlar om makt över sin egen tillvaro. Integrationspolitik benämns ofta på engelska som *empowerment*. Integrationspolitik handlar om att bryta utanförskap. Jag tycker att en viktig tankeställare för oss som svenska politiker är: Vad är det för fel på den svenska kulturen

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbing i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

och det svenska språket när *empowerment* inte finns på svenska, och när det faktiskt inte finns något positivt motsatsord till ”utanförskap”? Hur ska vi förändra vår egen mentalitet, så att vi åtminstone kan sätta ord på det vi är ute efter? Det tror jag är en viktig tanke för oss att tänka när vi jobbar med integrationspolitiken. *Empowerment* behövs på svenska.

Det som jag tror vi alla är allra mest uppfyllda av nu är det som Fadime råkade ut för i förrgår, den absoluta motsatsen till makten över sitt eget liv. Hon fick inte ens behålla sitt liv. Ingenting vi gör kan ju ge Sverige Fadime tillbaka, men vi är skyldiga henne att låta det här bli inte ett avstamp för nya ord, utan ett avstamp för ännu mer och bättre handling, och att inte – jag tycker det är skönt i den här debatten – försöka exploatera det här för att ta olika politiska poänger, utan använda detta som ett avstamp för en bjudande plikt att arbeta bättre med de här frågorna.

Mord och våld är förbjudet. Vi måste använda den lagstiftning som finns. Vi behöver få ut mer kunskap. Jag tror att det är nästan omöjligt för de flesta av oss att förstå att detta över huvud kan hända och vilka processer och tankar som ligger bakom det. Vi känner alla en stor vrede och sorg, men vi känner också en skuld, därför att det här var för svårt att förstå. Det är för svårt att förstå att kvinnoförtrycket och maktlösheten kan ta sig de här uttrycken.

Det är inte så att alla män eller alla invandrare på något sätt är kollektivt skyldiga, men vi har alla ett kollektivt ansvar att arbeta mycket bättre med de här frågorna, och jag tror att vi kommer att kunna göra det mycket konkret framöver utifrån det här.

Debatten handlar ju om hur integrationspolitiken påverkar barns och ungdomars villkor, och jag skulle vilja säga att den absolut viktigaste politiska frågan då är skolpolitiken. Skolan är – kan vara – den bästa faktorn för att utjämna livschanser. En bra utbildning ger människor självförtroende, identitet och kunskaper för att förverkliga sina livsdrömmar och klara av sin vardag.

Många har ju bilden av att den svenska skolan är mera jämlik, men så är det ju tyvärr inte. Det kom en internationell rapport, PISA-rapporten *Knowledge and skills for life*, för en tid sedan, och däri jämförs vilka chanser barn med invandrarbakgrund får i olika länder. Det visar sig att Sverige är sämre än genomsnittet i OECD. En elev som har ett annat modersmål än svenska har dubbelt så stor risk att tillhöra den fjärdedel av elever som presterar sämst i skolan. Det här bekräftas också i en intern men dock inte publicerad promemoria från Skolverket. Det är dubbelt så många barn med invandrarbakgrund som misslyckas i de nationella proven. Det här tycker jag är en allvarlig alarmklocka. Den skola som skulle vara till för alla har i stället blivit mycket av en utslagningsmaskin.

Folkpartiet har lagt fram en lång rad förslag. Vi tror och vi är övertygade om att skolan verkligen kan vara en murbräcka mot segregation. Men då måste man lägga om skolpolitiken och få in en ny kurs i den.

Det första och allra viktigaste är ju att vi har höga förväntningar. Vi ska ha höga krav, men framför allt höga förväntningar. Det är självklart att barnen kan lyckas. Barn med invandrarbakgrund – det visar sig också bl.a. i Storstadskommitténs förslag – har ju ofta större drömmar och visioner och högre mål än svenska barn. Vi måste visa höga förväntningar och ge dem chansen.

Man måste hårdatsa på läsning tidigt, det är den andra punkten. Vi måste försöka bryta effekterna av bostadssegregationen genom att låta barn och ungdomar välja skola, både friskolor och kommunala skolor, och låta dem välja över kommungränser i storstadsregionerna. Vi måste satsa mer på skolor där många barn har invandrarbakgrund och har särskilda behov. Vi behöver skapa magnetskolor, ännu mycket mer än vad man har gjort hittills. Och vi behöver ge mycket bättre specifikt stöd till elever med särskilda behov. Det kan handla om resurser till sommarskola eller läxläsningshjälp, men också att kunna satsa på andra ämnen som man kan få utveckla.

Det här är en av de bästa vägarna, tror jag, för att kunna bryta utanförskapet och ge barn och ungdomar en riktigt bra framtid, men också den andra delen av det hela: jobb och egen försörjning. Om barn och ungdomar aldrig ser att man kan lyckas ute i verkligheten och tjäna pengar och klara sig bra med hjälp av hederligt arbete, utan bara får se hela tiden alldeles för många vuxna som inte kan försörja sig själva och vuxna som lyckas genom att hålla sig utanför lagens ramar, så kommer vi aldrig att kunna bryta den onda cirkeln.

Fru talman! Det skulle finnas mycket att säga om jobbpolitiken också, men framför allt vill jag koncentrera mig på barns och ungdomars villkor i skolan. Vi behöver en ny kurs i integrationspolitiken. De här barnen och ungdomarna kan inte älska Sverige för att det kommer att ge dem bidrag. De kommer att älska Sverige om Sverige låter dem lyckas. Sverige måste bli ett land där alla de här barnens drömmar kan bli vardag, där de kan lyckas.

Anf. 99 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag delar uppfattningen om att en sammanhållen, väl fungerande skola är ett viktigt instrument för att bryta segregationen framöver.

Jag skulle vilja ställa en mycket konkret fråga till Karin Pilsäter. I Malmö tänker vi starta s.k. arabisktalande klasser, vilket har fått bl.a. den borgerliga oppositionen att högljutt protestera. Jag har bara den frågan till Karin Pilsäter om hon delar min uppfattning om de elever som har kommit ganska sent till Sverige och som inte har någon svenska med sig och därför ställs utanför rätten till utbildning därför att de inte har en chans att få utbildning på ett språk de behärskar. Är Karin Pilsäter intresserad av att öka modersmålets funktion i skolan och i vissa lägen faktiskt också låta undervisning i t.ex. matematik, geografi och historia ske på ett annat språk än svenska för att alla elever ska få lika rätt till utbildning?

Anf. 100 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Fru talman! Jag tackar Sten Lundström för den frågan, för den ger mig nämligen ett osökt tillfälle att säga att ett av de stora problemen med svensk skolpolitik just är att politiker har trott sig veta vilka pedagogiska metoder som är bäst och också försökt generalisera dem. Det man har funnit fungerar bra i ett sammanhang har man försökt dra växlar på, och så ska alla göra samma sak på samma gång. Jag anser inte att Sveriges riksdag är det rätta stället att besluta om huruvida det är bra eller dåligt med arabisktalande klasser och vilka som ska gå i dem.

Min grundläggande hållning är att man måste satsa mycket mer på det svenska språket utifrån de förutsättningar som varje barn har, och då tror jag – utan att veta – att arbete på modersmålet i många fall kan vara en bra väg att nå till de målen för barn som så att säga anländer under den tid de går i skolan.

Anf. 101 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Karin Pilsäter svarade egentligen först i sista meningen.

Men jag tror faktiskt att det är lite grann upp till oss politiker att sätta upp regler och gränser för hur svensk skola ska fungera. Om vi nu har en rad av år av misslyckande, där elever har blivit icke godkända och inte har fått kompetens för att komma in på gymnasiet eller högskolan, egentligen i huvudsak beroende på att man har saknat det språk som undervisningen har skett på, så måste vi också kunna dra lärdom av det här och faktiskt aktivt säga: Det är dags att ge de här eleverna chansen.

Jag har en annan, som jag tycker, ganska sorgsam upplevelse. Det är när jag har diskuterat med ungdomar hemma med högutbildade föräldrar, föräldrar med akademisk utbildning. Normalt sett har dessa ungdomar alltid också fortsatt på någon akademisk utbildning. Men nu säger man: Det är inte lönt. Mamma är läkare och pappa är civilingenjör, men ingen av dem får jobb. Varför ska jag utbilda mig? Varför ska jag ta alla de här åren och utbilda mig?

Att skolan är en murbräcka är självklart, men vi måste också våga ge de här eleverna rätten att konkurrera och rätten att delta i skolan på samma villkor som alla andra elever.

Anf. 102 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Fru talman! Det är mycket viktigt att man lär sig av alla de år då man har låtit barn med invandrarbakgrund läsa mindre svenska och i stället ägna sig åt modersmålet. Det kan vara nyanlända, barn som är födda här eller andra generationens invandrare. Oavsett vid vilken ålder man kommer hit är det viktigt med en mycket större satsning på svenska språket och läsning. Sedan kan det likafullt vara en bra pedagogisk metod att undervisa på modersmålet. Men det får inte stå i motsats till en mycket mer kraftfull satsning på svenskan för alla åldrar.

Fru talman! Att utifrån en kort beskrivning uttala sig om vilka pedagogiska metoder man ska använda i Malmö vore helt fel. Det vore ett utslag av den mentalitet som i så många fall har blivit missriktad. Det som var bra för den ene har blivit dåligt för den andre. Det är oerhört viktigt att vi visar att utbildning lönar sig och att varje barn har rätt att få en bra utbildning utifrån sina egna förutsättningar.

Anf. 103 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag vill bara göra två kommentarer. Jag instämmer i mycket av det Karin Pilsäter sade, inte minst om att skolans betydelse för en lyckad eller misslyckad integration är mycket större än den roll utbildningsfrågorna har spelat i integrationspolitiken. Den uppfattningen delar jag. Det finns många larmklockor, som Karin Pilsäter uttryckte det. En är den undersökning som hon själv nämnde. När man tittar närmare på de siffrorna ska man minnas att det är framför allt flyktbarnen som

sticker ut. Det är barn som har kommit till Sverige i sen ålder, kanske i tioårsåldern, utan att någonsin ha gått i en skola.

Om skolan ska spela en roll i integrationspolitiken är det viktigt att hårdatsa tidigt, som Karin Pilsäter uttryckte det. Det behövs riktade insatser för att de här eleverna så snabbt som möjligt ska komma i kapp. Jag delar uppfattningen att t.ex. språkförskolor eller speciella klasser där man får utveckla sitt eget språk faktiskt kan underlätta integrationen. Jag undrar om Karin Pilsäter hade någon kommentar till det. Förra replikskiftet handlade om just det.

Anf. 104 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Fru talman! Det är viktigt att vi inte blundar för det faktum att både andra och tredje generationens invandrabarn i många fall inte heller klarar sig lika bra i dagens skola. De behärskar inte heller det svenska språket fast de kanske t.o.m. är tredje generationens invandrare. Det är mycket allvarligt.

Alla har rätt att slippa diskriminering. Diskriminering på arbetsmarknaden beror för deras del inte bara på deras efternamn. Det beror lika mycket på den indirekta diskriminering de utsatts för genom att de inte fått någon chans i skolan. Om man som 18–19-åring inte kan tala och skriva hygglig svenska spelar det egentligen ingen roll vad man heter i efternamn. Det är inte där problemet ligger. Det beror på att man aldrig fick den chans man var värd och hade rätt till.

Det är bra att Mona Sahlin lyfter fram att integrationspolitik handlar mycket om mänskliga rättigheter. Låt mig avsluta med att säga att vi aldrig någonsin får vika en tum från att mänskliga rättigheter också måste vara kvinnors rättigheter. Kvinnors rättigheter till liv och frihet är mänskliga rättigheter.

Anf. 105 YVONNE RUWAIDA (mp):

Fru talman! Denna dag går också mina tankar allra mest till Fadime. Jag tror att vi alla – alla politiska partier – skulle kunna göra en insats för att verkligen hedra Fadimes minne.

Tyvärr är det oftast för svårt att göra något åt en konflikt i en familj när det väl har gått till en polisanmälan. Det är oerhört viktigt att det finns verktyg för att fånga upp konflikter på ett mycket tidigare skede, i Fadimes fall och för många andra barn och tonåringar.

Jag anser att det inte finns tillräckligt med forum i dag i vårt samhälle där barn och ungdomar som upplever problem kan få hjälp tidigt. Det behöver inte vara problem i familjen utan det kan vara olika typer av problem. Det räcker inte med den typ av hjälp som finns i dag. Delar av den har tyvärr för lite resurser. Det här är en fråga om resurser, om pengar. Om vi vill prioritera hjälp i ett tidigt skede till barn och ungdomar som har en konflikt måste vi ta av skattemedel. Jag vet vad jag och mitt parti prioriterar. Jag hoppas att vi kan nå enighet, både på lokal nivå och på riksnivå, om att satsa mer resurser på det. Det är nödvändigt.

Bara det faktum att det finns tjejer som tvingas gömma sig, som vi måste skydda, är ett misslyckande. Det är oerhört viktigt att alla i samhället tydligt kan ta avstånd från det som har hänt i Fadimes fall och tyvärr händer i många andra familjer. Det gäller såväl oss som individer som organisationer och ansvariga politiker.

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbing i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

Det finns mycket vi kan göra för att förebygga, som kommer att förbättra situationen på lång sikt. Jag tänker ta upp en sak. I Sverige har vi en väldigt bra jämställdhet. Jag är stolt över den svenska jämställdheten. Den har sina brister, den är inte perfekt. Men den beror mycket på att de allra flesta har möjlighet till ekonomisk frihet. De har möjlighet till egen försörjning och egen bostad. Men det gäller inte i Akalla där jag bor.

Jag har grannar, ungdomar på 20 år som är myndiga, som bor hemma. De har inget jobb. De får ingen bostad. Vissa kanske har tillfälliga jobb, men de får ingen bostad. De blir beroende av sin familj.

Det är viktigt för oss att se till att alla i Sverige garanteras möjlighet till en egen försörjning och en egen bostad. Det är inte en självklarhet för alla i dag. I den gruppen är barn med invandrabakgrund starkt överrepresenterade. Vi måste göra insatser inom bostadspolitiken och även inom arbetsmarknadspolitiken. Det mest relevanta är att motverka diskriminering.

Jag uppskattar att Mona Sahlin sade att motverkan av diskriminering är en nyckel när det gäller att se till att det som har hänt Fadime inte händer.

Föräldrarna behöver också stöd. Jag vill på inget sätt ursäktas det som har hänt. Det vill ingen här. Vi behöver inte ens diskutera det. Alla känner avsky inför det som har hänt. Men vi måste också se till att ge föräldrar ökat stöd. Det viktigaste är, som Fadime själv sade och Mona Sahlin citerade, att se till att man blir delaktig i det svenska samhället. Det är en fara att det i dag finns stora grupper som har etablerat ett långtgående utanförskap under en lång tid, ett utanförskap som är väldigt svårt att bryta. Det kräver speciella insatser. Här handlar det mycket om ifall vi är beredda att ta till speciella åtgärder. I övrigt behövs en antidiskrimineringspolitik. Men när det har gått så långt och blivit så katastrofalt måste man ta ännu större krafttag.

Jag vill också kort tala om unga invandrarkillar, något som nästan ingen har nämnt. Jag brukar själv ha kontakt med en del kriminella invandrarkillar. Jag brukar prata med dem för att jag vill förstå vad som gör att man blir kriminell. Jag har pratat med dem flera gånger. Alla våra samtal tyder på att man inte känner någon som helst lojalitet med det svenska samhället. Man har ingen som helst känsla för det svenska samhället. Många av dem är i konflikt både med sin familj och med det svenska samhället. De lever i ett extremt utanförskap.

Jag vill på inget sätt legitimera eller ursäktas kriminella handlingar, men jag tror att även de här personerna behöver bli sedda tidigare. De behöver ha forum där de kan få stöd i ett mycket tidigare skede. Och som jag sade innan kan vi, om vi är beredda och har den politiska viljan, göra en hel del insatser, men det kräver också pengar.

Anf. 106 CATHERINE PERSSON (s):

Fru talman! Mona Sahlin inledde med att säga att integrationsarbetet handlar om mänskliga rättigheter. Möjligheten att bli sedd som en egen individ, att bejaka sina egna val och att vara stolt över sitt ursprung är naturligtvis avgörande för hur man får sin mänskliga rätt tillgodosedd. I det avseendet är vi tyvärr oerhört olika tillgodosedda. Det har vi också så grymt blivit påmind om med anledning av Fadimes död.

Det är naturligtvis många olika faktorer som spelar roll, likaså den väg som vi väljer för att skapa vårt gemensamma samhälle. Det har också betydelse hur vi själva som individer agerar i vardagen. Och det har betydelse vilka vägar vi väljer i politiken. Av det skälet är jag övertygad om att den politik som vi socialdemokrater verkar för och många av de reformer som vi genomför ökar möjligheterna för att alla människor ska få rätten till sitt människovärde och en möjlighet att leva och utvecklas i vårt gemensamma samhälle.

Fru talman! Den storstadspolitiska propositionen tillkom för att utveckla förhållandena i storstäderna. Storstadsmedlen är avsedda att medfinansiera lokala utvecklingsavtal för att rikta insatser till de mest utsatta bostadsområdena i storstadsregionerna.

Medlen har naturligtvis i första hand riktats till de största städerna, där utmaningarna också är störst. Däremot kan det konstateras att likartade utmaningar finns i kommuner som ligger i anslutning till stora städer. Av det skälet har också medel genom storstadspropositionen tilldelats en del kommuner som är belägna i Stockholms närhet.

Flera kommuner, utöver dem som har fått medel för s.k. storstads-satsningar, har efterfrågat möjligheten att teckna lokala utvecklingsavtal för att motverka sociala klyftor och för att öka möjligheterna till integration. Regeringen har inte velat utöka antalet kommuner som skulle få del av de s.k. storstadspengarna. Motiveringen har varit att storstadsmedlen kan komma att tunnas ut i sådan grad att de ingångna avtalen riskeras om alltför många kommuner beviljas medel. Regeringen har också anført att om storstadsmedlen skulle fördelas på flera kommuner än som var tänkt från början skulle Storstadsdelegationens ambitioner om fokusering och koncentration äventyras.

Jag har förståelse för det. En alltför omfattande uttunning av medlen skulle verkligen göra att man missar de tänkta och avsedda effekterna.

Fru talman! Jag har tidigare sagt att jag är övertygad om att en generell välfärdspolitik ökar möjligheterna när det gäller alla människors värde. Samtidigt vill jag ändå påtala att förutsättningarna och utmaningarna är annorlunda för en del regioner och kommuner. Av det skälet är det också i nuläget angeläget med storstadssatsningar. I det sammanhanget vill jag också uppmärksamma att kommuner som gränsar till storstäderna står inför likartade utmaningar i integrationsarbetet.

Jag bor i Trelleborgs kommun. Trelleborg är inte att betrakta som en storstad. Däremot gör närheten till Malmö och Köpenhamn samt det faktum att Trelleborg är en stor hamnstad att kommunen står inför liknande utmaningar som storstäderna med bl.a. hög förekomst av droger och segregation. Det kan också konstateras att Trelleborg i förhållande till sin storlek har tagit emot många flyktingar. Trelleborgs kommun tillhörde de kommuner som av humanitära skäl ansåg det självklart att teckna avtal med dåvarande Invandrarverket om flyktingmottagning. Då Trelleborgs kommun också ligger i ett storstadsområde innebär det även en stor sekundär inflyttning av flyktingar och flyktingar med tillfälliga uppehållstillstånd.

I dag finns det bl.a. ökade behov av särskilda insatser i skolan, drog-förebyggande arbete, brottsbekämpning, socialt stöd, stöd till barn, stöd till föräldrar och arbetsbefrämjande åtgärder för att underlätta integrationsarbetet och bättre ta till vara de resurser som flyktingarna är. Framför

allt handlar det om att varje ny medborgare ska få rätt till sitt människovärde och leva och utvecklas i vårt gemensamma samhälle.

Fru talman! Jag vill därför uppmana regeringen att i det fortsatta arbetet överväga på vilket sätt staten kan stödja de kommuner som står inför särskilda utmaningar och har särskilda förutsättningar, som t.ex. Trelleborg, för att de ska bli bättre och mer framgångsrika i det fortsatta integrationsarbetet.

Anf. 107 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m):

Fru talman! Jag skulle nu inför era ögon och öron vilja ta en liten del av denna oerhört stora och vida debatt.

Ömsesidig respekt och empati är det som jag tycker borde ligga till grund för hela den här debatten, detta för att man ska förhindra våld och mobbing och för att man faktiskt ska kunna uppnå integration.

Fru talman! Som riksdagsledamot från Södertälje tänkte jag att jag skulle ta med några citat ur den verklighet som jag stöter på i mina samtal med många unga människor och även vuxna som verkligen tyder på en vi-och-de-situation.

Jag får ofta höra att svenska flickor bara är horor och att svenskarna inte tar hand om sina barn. I samma diskussion fast från den andra sidan kan jag få höra: Det är ju invandrarna som inte tar hand om sina barn. De låter dem få springa omkring lösa i bostadsområdet sent på kvällarna. Och de unga invandrarkillarna utnyttjar bara de svenska tjejerna; sedan ska de gifta sig med sina egna som ska vara oskulder.

Det här är ett tydligt exempel på att det inte förekommer en ömsesidig respekt eller empati. Men det finns naturliga mötesplatser där det inte är så här, t.ex. i skolan, där unga killar och tjejer möts. Oavsett om de har invandrarbakgrund eller ej – de är svenskar, om så i andra, tredje eller snart fjärde generationen – har de fått en plats för förståelse. Där blir de faktiskt kompisar, och det uppstår också kärlek. Men det är få möten i våra hem mellan vuxna svenskar och invandrare. För dem finns det inte alls lika många naturliga mötesplatser.

Vi vet att kunskap i svenska språket ökar förståelsen mellan människor och också medvetandet om den allmänna debatten. Jag skulle vilja tala särskilt om de två världar som framför allt unga invandrantjejer hamnar i, i den här vi-och-de-situationen. De är i skolan och träffar sina kompisar och sina kärlekar, men det är inte alls lika lätt att komma hem, för där finns vi-och-de-situationen kvar. Likadant är det när de tar del av det svenska samhällets lagar och normer och inte får möta att det är det som gäller i det egna hemmet. I stället får de smyga med det som de har.

Det finns också en vi-och-de-situation i den verklighet som t.ex. barnmorskor eller de som jobbar på ungdomsmottagningar möter när de träffar tjejer som är svenskar eller som har s.k. invandrarbakgrund. De måste hjälpa invandrantjejerna med att intyga att de har sin oskuld kvar. Hur ska de kunna hantera de situationer som faktiskt uppstår när det gäller aborter? I de fallen är det inte alltid lika självklart att man knyter föräldrar till sig, för det kan innebära hot om livet och t.o.m. mord.

Det pratades tidigare om att kunna ge stöd i föräldrarollen. Det görs försök i vissa kommuner, t.ex. av ungdomsmottagningar, för att man ska kunna nå framför allt mammorna eller kvinnorna. Då är det naturligt att man vänder sig till kyrkan, men de är inte alltid välkomna därför att

överheten eller de som styr, som ofta är män, inom kyrkan säger: Nej, kvinnorna är inte mogna för det här.

Man kan inte ens en gång nå unga tjejer per brev, för papporna öppnar breven. De här unga invandratjejer har inte ens en gång rätten kvar till sin egen integritet. Hur ska vi då kunna mötas?

Vi har pratat om mänskliga rättigheter – det är självklart. Då tycker jag också att det är viktigt att vi inser att det måste börja med det lilla, framför allt med oss själva. Lika självklart som att det ska finnas rättigheter är att vi har en skyldighet att agera.

När vi jobbar inom socialtjänsten eller inom skolan vill vi gärna på svenskt sätt involvera familjen. Men hur tydligt är det inte att vi måste lära oss att inse hur det ser ut i och med de problem som vi har stött på nu – inte minst under de här senaste dagarna? Det fungerar inte likadant att involvera familjen om det gäller en s.k. svensk familj som när det gäller en familj med invandrabakgrund.

Om vi nu menar allvar med det som vi har diskuterat här under hela dagen så måste vi så klart inse problemen och hur situationen är. Framför allt måste vi inse att i Sverige gäller svensk lag och de konventioner som vi har antagit och att man är barn till dess att man är 18 år. Alla har rätt till ett eget liv och rätt att älska den man vill.

Slutligen, fru talman, vill jag att vi alla står upp för att säga att vi aldrig kan acceptera tvångsäktenskap, barngifta eller könsstympning och att mord alltid är mord, och inte har med heder att göra.

Anf. 108 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att återge något av den franske författaren Albert Camus. Han skriver:

Kanske kan vi inte hindra att vår värld är en värld där barn plågas – men vi kan åtminstone minska antalet plågade barn. Och om inte ni hjälper oss – vem i hela världen skulle då kunna hjälpa oss med den saken?

Debatten i dag har handlat om utsatta ungdomar, om våld och om mobbning men också om integrationspolitik. Jag tycker att Camus ord kan vara ett rop från alla dessa till oss här i Sveriges riksdag i dag.

Att få känna sig trygg är en mänsklig rättighet som gäller barn minst likaväl som vuxna, och med detta som utgångspunkt blir frågan om mobbning central. Skolan är genom skolplikten ett obligatoriskt inslag i varje ung människas liv. En skolpliktig pojke eller flicka är tvingad att infinna sig i skolan oavsett hur de själva uppfattar miljön.

Därför är en nollvision mot mobbning för oss kristdemokrater det enda tänkbara.

Fru talman! Flera rapporter pekar på att våldet i skolan har ökat. Enligt Skolverkets rapport har antalet elever som känner sig mobbade fördubblats under de senaste åren.

Lärare blir hotade och går omvägar till skolan på grund av rädsla. Tusentals elever går varje morgon till skolan med ont i magen. Vi vuxna måste fråga oss: Vad är det som har gått fel? Något fel är det ju! Vad är orsaken? Finns det någon lösning? Är lösningen speciella väktare i skolan eller mobiltelefoner till lärarna? Är lösningen ökat föräldraansvar, ökade befogenheter för lärare eller att flytta stökiga elever? Är lösningen sanktioner mot kommuner och skolor där mobbning förekommer, eller är lösningen att starta nya värstingskolor?

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbning i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

Alltid när allvarliga fall av mobbing uppdragas ropar många på sanktioner mot kommuner, skolor och mot elever. Vi kristdemokrater är osäkra på om sanktioner är rätt väg att gå. Kraft måste läggas på att få alla att inse vikten av förebyggande arbete mot mobbing och våld.

Kampanjen Tillsammans mot mobbing som tillkom efter ett förslag från Kristdemokraterna är ett steg i den riktningen. Men vi måste gå vidare. Engagemang, samarbete, värme, trygghet och klara regler mot oacceptabelt beteende måste vara ledande i arbetet mot mobbing. Självfallet finns det fall när konflikterna inte minskar trots intensivt arbete. Men vi får inte lura oss själva. Straff är ingen förebyggande åtgärd. Historien har föga tröst att ge åt den som tror att oetiskt beteende kan kuvas med våld.

Jag är övertygad om att snabba åtgärder behövs och kommer att behövas i akuta situationer, men vi ska komma ihåg att det då egentligen handlar om att åtgärda en redan skedd skada.

Jag har en känsla av att vi bara ser symtomen, men har väldigt svårt att se – och kanske ännu svårare att våga erkänna – de bakomliggande orsakerna. Jag tror att vi måste lyfta blicken och försöka analysera sammanhangen. Kan det vara möjligt, fru talman, att det som sker i skolan i dag egentligen är en följd av brist på fattade beslut här i kammaren – en dålig skolpolitik?

Låt mig än en gång säga att visst måste kränkande ord och handlingar, våld och mobbing stävjas med all kraft när de uppdragas – men långsiktigt behövs åtgärder som förändrar våra egna och våra barns attityder.

Jag tror att det vi nu ser i skolan ytterst är en följd av en förändrad syn på värderingar, regler och normer i samhället.

Fru talman! Vi vet att familjen är barnets viktigaste miljö under uppväxten. Det är i familjen, i tidiga barnår, som sunda värderingar och förmågan till empatiskt tänkande grundläggs. Detta är väldigt svårt att inhämta senare i livet. Familjens grundläggande identitetsskapande roll kan inte ersättas av barnomsorg och skola.

Avslutningsvis, fru talman, är vi alla – åtminstone i ord – överens om att mobbing är ett brott och en oacceptabel handling. Det är dags att sätta ned foten och åstadkomma praktisk handling. Det gäller att gå vidare.

Det handlar om arbetsmiljö, ledarskap, kamratskap och föräldraskap.

Anf. 109 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Det har nu gått ett år av FN:s årtionde för en freds- och ickevåldskultur för världens barn. Har vi sett någonting av detta under det år som gått? FN har utlyst ett årtionde för en freds- och ickevåldskultur för världens barn under åren 2001–2010. FN:s deklaration om ett åtgärdsprogram för årtiondet innehåller ett stort antal förslag till initiativ och insatser som bör komma till stånd på lokal, regional, nationell och internationell nivå.

Vid FN:s generalförsamling år 2000 underströk man regeringarnas roll ytterligare. 200 nationella kommittéer har bildats. Generalförsamlingen betonar också att hela det civila samhället – organisationer, kyrkor, utbildningsväsende, yrkesgrupper, näringsliv och medier – bör vidga sina ansvarsområden och aktivt delta i den världsvida mobiliseringen mot våld.

Mycket har hänt sedan generalförsamlingens session i frågan. Våldet har manifesterat sig på många sätt. Exempelen är många och skrämmande. Barn dör av brist på mat och mediciner. Vi har oroshärdar i Mellanöstern och även andra oroshärdar där våld dödar.

Undersökningar här hemma visar på alltför många mål som gäller tonåringar relaterade till grova inslag av våld, som också blir allt grövre.

Samtidigt har det våldsdrabbade 1900-talet gett oss möjligheter, metoder och modeller som är fungerande redskap för att bjuda motstånd mot våldet. De har utvecklats och prövats i allt större skala sedan 1970-talet.

Utan djupsinnigare argumentation och analys kan vi konstatera att vi står inför ett stort antal problemställningar. Vi har ett gigantiskt pedagogiskt problem när det gäller att nå våra egna ungdomar, men samtidigt har vi unika möjligheter att genom internationell och global samverkan nå resultat. Utrikesdepartementet har presenterat ett svenskt handlingsprogram – *Att förebygga väpnade konflikter*. Där uttrycker man målet att främja en kultur av förebyggande som syftar till att stärka viljan och beredskapen att agera för att förhindra utbrott av våldsamma konflikter. Sida har agerat på likartat sätt. För att säkerhetspolitik och utvecklingsarbete ska öka i trovärdighet hos vår egna ungdomar måste de motsvaras av ett liknande ansvarstagande och en liknande verksamhet i det egna landet. Unga människor ställer oftast raka krav, och dubbla budskap bär för ökad likgiltighet.

Brist på rent vatten och livsmedel och brist på mediciner, och då i synnerhet brist på forskning om läkemedel som inte anses vara ekonomiskt lönsamma, långvariga och fortgående etniska konflikter, ofrihet och förtryck som har sin grund i hudfärg, religion, kön eller sexuell läggning och som tillåts fortgå internationellt kan uppfattas av unga människor – ibland med all rätt – som en förlängning av motsvarande företeelse, om än i mindre skala och i lägre omfattning, här hemma.

Arbetslöshet, segregering och knappa omständigheter ger grogrund för en likgiltighet som föder våld. Enligt min mening behövs omfattande insatser för att Sverige med trovärdighet ska kunna leva upp till den av FN satta målsättningen. Det är därför som den omfattar hela tio år. Här behövs en långsiktig målsättning för att nå resultat. En lågt syftande plan med åtgärder, i första hand riktade till skolor, bör upprättas. Demokratifrågor och förtroendeskapande åtgärder bör och måste prioriteras. Jag frågar mig vilka åtgärder den svenska regeringen planerar att vidta för att ta till vara och verkställa det som beslutats på FN-nivå.

Anf. 110 ANDERS SJÖLUND (m):

Fru talman! Debatten under förmiddagen handlade mest om våldet i skolan och mobbing och vad man gör när en elev blir mobbad. Det räcker naturligtvis inte. Det är precis som när brandkåren tvingas rycka ut. Då är skadan redan skedd. Huset brinner sannolikt. När mobbningsplanerna måste sättas i verket är offret redan drabbat. När lärare miss-handlas i skolan reagerar vi med åtgärder i efterhand.

Vi måste därför ställa oss frågorna: Hur har vi egentligen förberett oss? Vilka grundläggande fel finns det i förhållandet mellan vuxna och elever och barn? Hur kommer det sig att skolan som kunskapsplats blir en plats där våld över huvud taget får förekomma?

Fru talman! Det kommer otaliga nästan dagliga rapporter, inte minst från min egen hemstad Umeå, om nya mobbningsfall och nya överfall på lärare. Det är lika skrämmande som oacceptabelt.

Fru talman! Ordningen och våldet i skolan är ett stort problem inte bara för den som utsätts för våld utan också för hela vår kunskapsskola och därmed faktiskt ett problem för Sveriges förmåga att hävda sig i omvärlden. Ordning i vid bemärkelse måste, enligt mitt sätt att se det, återställas i våra skolor. Ord som respekt, auktoritet, kunskap, konsekvenser och vuxnas ansvar som normsättare måste åter bli en självklarhet.

En skola där det råder dålig ordning på lektioner och raster drabbar alltid de elever som bäst behöver hjälp och stöd. Studiemotiverade elever klarar sig som bekant alltid oavsett undervisningsform och ordning. Svaga elever får däremot de här problemen. Det nationella regelverket måste kort sagt förfinas så att skolan kan bli en arbetsplats för kunskap där såväl elever som lärare kan känna trivsel och trygghet. Här väntar vi med spänning på Skollagskommittén och andra kommittéer som ska komma fram med verktyg som ger rektor möjlighet att verka i den riktning som vi anser vara den rätta.

Fru talman! Trots detta är det allra viktigaste styrinstrumentet i våra skolor snarare attityden till det uppdrag som ligger på varje enskild skola, enligt mitt sätt att se det. Detta låter sig inte styras av lagar och förordningar. Det styrs med arbete med attityder och värderingar. En framgångsrik skola förutsätter några viktiga fundamenta, t.ex. ett tydligt ledarskap, en tydlig pedagogisk idé, en genomarbetad idé som tar med hela kunskapsbegreppet, inklusive förhållningssättet mellan alla inblandade. Enbart en gemensam, låt oss kalla det, affärsidé som är känd av alla inblandade, kommunicerad och godkänd, kan nå framgång och skapa en framgångsrik skola. Uppföljning av verksamheten och höga förväntningar, som några har pratat om, är viktiga instrument. Inte minst krävs det vuxna som tar ansvar, som inte abdikerar från sitt uppdrag, som ser fel och påpekar fel. Här har vi brister.

Fru talman! Jag skulle önska att vi kunde införa s.k. umgängeskontrakt i vår svenska skola. Det handlar om en kontrakt mellan eleven, hemmet och skolan. Det handlar om just ett kontrakt där skolan förbinder sig att svara för utbildningsmomentet och där varje enskild elev ses med de förutsättningar som varje elev har med sig när man kommer. Eleven å sin sida ska förbinda sig att acceptera de regler och normer som finns på respektive skola. De vuxna ska ta sitt ansvar för att det här ska kunna genomföras.

Fru talman! Det har talats mycket om resurser i skolan. Talet om fler vuxna i skolan som en lösning som ska gälla tycker jag är synnerligen enkelspårigt och ett sätt att skylla ifrån sig. Vad hjälper det med fler vuxna i skolan om de vuxna inte är beredda att ta sitt vuxenansvar fullt ut och vara konsekventa i sin normbildning? Det arbetet måste starta tidigt i förskolan och följa hela vägen ut.

Läraren måste naturligtvis återfå sin auktoritet som ledare, men den kan man bara återfå genom att vara kunnig i sin yrkesroll och genom att ta sitt ansvar som vuxen. Här måste lärarutbildningen ta sitt fulla ansvar och poängtera vikten av en förändring härvidlag.

Fru talman! Den vålds- och mobbningsspiral vi ser i dag kan brytas, med det förutsätter både en ändrad lagstiftning på några viktiga områden och en radikalt ändrad syn på vuxnas roll som normsättare i skolan. Det måste bli naturligt att våga ställa krav, att ta ansvar för sina handlingar och att våga vara just vuxen.

Anf. 111 AMANDA AGESTAV (kd):

Fru talman! Se mig och älska mig! Det är ropen vi hör i dag från ungdomsvärlden. Det är rop som ibland tar sig felaktiga uttryck. Alla människor vill bli älskade. Alla människor vill bli sedda. Vi vill bli älskade på samma sätt som sker när de nyblivna föräldrarna står vid det lilla barnet säng och tittar på och beundrar det lilla underverket i timtal. Denna kärlek är svår att beskriva. Den finns bara där. Det är något som vi alla innerst inne vill uppleva. Det här lilla barnet har inte presterat något för att få den här kärleken. Den bara finns där.

Men vad är det som har hänt? Varför är ropen så starka från ungdomsvärlden i dag? Vi som alla tillhör vuxenvärlden har ett stort ansvar för det som händer. Vi måste alla rannsaka oss själva och fråga: Vad har vi gjort med de unga – de som en gång var det här lilla barnet?

Fru talman! Samhället har utvecklats till ett stressamhälle där vi inte längre har tid för och med varandra. Tidigare fanns det möjligheter för föräldrar att gå ned i arbetstid. Det var t.o.m. så att båda inte behövde arbeta för att kunna försörja familjen. I dag är det en omöjlighet för de flesta. Föräldrar tvingas mer eller mindre att lämna bort sina små barn 8–10 timmar per dag, ibland mer.

Dagens unga har växt upp i stora förskolegrupper där personalen inte räcker till. Den som skriker högst får uppmärksamhet. Personalen på landets förskolor gör ett fantastiskt jobb, men armarna räcker inte till. Individen blir inte alltid sedd. Från förskolan kommer barnet sedan till skolan. Då hamnar man i en ännu större grupp. Här ska en lärare bekräfta och tillgodose individuella behov hos 30 elever samtidigt som läraren ska vara kunskapsförmedlare. Det säger sig självt att den här ekvationen inte går ihop.

Om ett barn har tur har det möjlighet att prata med sina föräldrar i genomsnitt tio minuter om dagen. Men det är inte alla barn som får den här möjligheten. I dag finns det nämligen inte många vuxna som talar med ungdomar utan att få betalt för det. Det är en skrämmande verklighet.

Fru talman! Det är inte enbart med lagstiftning som vi kan komma till rätta med denna utveckling. Det krävs attitydförändringar. Det krävs en vilja att se och att lyssna på dagens unga. Politiskt måste vi också ta konsekvenser. Vi måste utforma system som gör det möjligt för de föräldrar som så önskar att gå ned i arbetstid utan att förlora ekonomiskt på det.

Maxtaxan löser inte problematiken i förskolan. Det är antalet barn i barngrupperna som måste minska. Först då kommer armarna att räcka till för varje barn. Först då kommer varje barn att få möjlighet att bli sedd och att bli bekräftad. Det är samma sak i skolan. Det är inte enbart antalet lärare som måste öka, utan det är antalet elever i varje grupp som måste minska.

Fru talman! Det finns säkert en hel del till att göra för att komma till rätta med de uttryck som vi ser i dag. Men vi kan inte stillatigande se på

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbning i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

när barn och unga utsätts för våld i hemmet, i skolan eller på stan. Våld föder bara mer våld och löser inga konflikter.

Det behövs mer vuxennärvaro i ungas liv för att förmedla sunda värderingar. Om vi abdikerar från vårt vuxenansvar, då kommer de värderingar som data- och TV-spel samt våldsfilmer står för att forma morgondagens samhälle. Det är klart att om det är så vi vill ha det så ska vi fortsätta att blunda och ibland kanske kisa till och förfäras över utvecklingen. Men om vi vill ha en förändring så måste vi öppna ögonen. Vi som vuxna måste finnas där med en fast hand och en varm famn och guida våra barn och unga genom livet. Jag vill ha en förändring. Frågan är om du vill ha det.

Anf. 112 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Ingenting är så svårt att diskutera som integration. Alla är överens om att vi behöver den, och ändå stöter vi så ofta på så grymma och hemska händelser som mordet på Fadime, händelser som visar att det finns människor som lever helt utanför vårt samhälle mitt i vårt samhälle.

Jag tittade på en samling kolumner som jag hade skrivit 1993. De hette *Diskrimineringen 1*, *Diskrimineringen 2* och *Diskrimineringen 3*. Jag var så rädd då för explosionen av våld som kan komma när olika grupper aldrig träffas i samhället. Och tyvärr måste jag i dag säga att denna rädsla har fått grund.

Det finns i dag undersökningar, t.ex. den stora undersökningen om brandkatastrofen i Göteborg, som visar att stora grupper invandrare i dag lever mitt i det svenska samhället utan att kommunicera med detta samhälle och utan att förstå vad som händer i samhället. Denna brist på kommunikation föder misstänksamhet och en viss aggressivitet mot det svenska samhället.

Jag tror att vi aldrig någonsin kan komma åt problem som ser så grymma ut som mordet på Fadime om vi inte kan kommunicera. Men hur ska vi då bryta denna osynliga mur som har vuxit upp mellan olika grupper i samhället? Där finns det faktiskt väldigt mycket att göra, och där har väldigt lite gjorts. Man kan inte kommendera fram integration. Man kan inte ge en befallning: Nu ska ni börja träffas! Det fungerar inte på det sättet. Det enda som hjälper är att människor ur olika etniska grupper blir kommunikationslänkar, levande broar, mellan grupperna. Och där har vi sett väldigt få förbättringar i det svenska samhället. Fadime talade om invandrarorganisationerna och vad de skulle ha kunnat göra för att konflikter inte skulle uppstå. Men invandrarorganisationerna är i dag precis som de var för några år sedan mycket marginaliserade organisationer som har få resurser och få möjligheter att ta initiativ att ställa upp för människorna för att etablera kontinuerliga kanaler för kommunikation och dialog.

Det har funnits andra tragiska händelser under den senaste tiden som också har understrukt denna brist på kommunikation och som illustrerar avstånden som finns mitt i samhället. En sådan händelse var hela diskussionen som ägde rum kring kvinnostympning, könsstympning. På vilket sätt kan vi komma åt det här om läkare och andra akademiker från dessa grupper inte får inträde i sitt yrke i Sverige? Också på detta område har väldigt lite hänt. Jag tror att vi en gång för alla måste börja agera för att människor ska få vara aktiva, ska få ta initiativ och ska få förverkliga

sina egna drömmar och planer. Det kan de inte i dag på grund av ett oerhört centraliserat samhälle som hierarkiskt uppifrån dikterar alla lösningar. Då blir lösningarna bara vackra ord på papper eller här i plenisalen.

Anf. 113 ANNA KINBERG (m):

Fru talman! Kära åhörare! Debatten i dag har fått en oerhört tragisk och aktuell inramning, som de flesta redan har refererat till. Jag tänker naturligtvis på mordet i Uppsala. Fadime har nu blivit en martyr och nästan ett slagträ i debatten om integration. Hon fick ju uppleva den yttersta konsekvensen av när integrationen inte lyckats. Vi kan säkert vara helt överens om att det är oacceptabelt, tragiskt och nästan sjukt att en far hellre dödar sin dotter än låter henne leva som hon vill vid 26 års ålder. Det går nästan inte att förstå om man själv är väl integrerad i samhället. Men det bottnar med största sannolikhet i en djup känsla av att inte vara välkommen i samhället, en känsla av vanmakt inför ett samhälle där man inte får vara med. Det utanförskap som kan göra en man så desperat måste brytas, och där spelar det roll vilken politik som bedrivs.

Integration är att komma in i samhället. Den som inte gör det känner sig mindre värd och kanske t.o.m. sviken. Det är i den situationen som hat och desperation och kanske t.o.m. kriminalitet kan gro. Dessa problem är större i de områden där integrationen har fungerat allra sämst. Det är också där som slutna kulturer kan förbli slutna, eftersom resten av samhället är för långt bort och anses bry sig för lite.

Den kritik som har kommit mot politikerna mot bakgrund av det som har hänt är på många sätt berättigad. T.o.m. Mona Sahlin själv har sagt att integrationspolitiken har misslyckats om något sådant här kan hända. Då är frågan vad vi ska göra åt det. Mona Sahlin talar ofta om att invandrarna står längst ned på stegen. Och jag tycker att vi måste göra det mycket lättare att klättra upp på den.

Ju fler som kan få ett riktigt jobb i ett företag med flera kulturer, desto fler kan då diskutera kulturkrockar på kafferasten, desto fler lär sig språket ordentligt, desto fler möter andra religioner och synsätt att förhålla sig till, desto fler får daglig kontakt med de normer och värderingar som gäller hos andra familjer med annan bakgrund än den egna och desto färre känner sig, tror jag, så utanför och så desperata att de blir brottsliga.

Det är därför som det är så himla viktigt att arbetsmarknaden släpper in dem som vill in i stället för att sända signaler om motsatsen – som görs i dag. Och det är därför som det är så farligt att Sverige är ett av de sämsta västländerna på att släppa in invandrare på arbetsmarknaden.

Den som bor i Sverige och som har utrikes födda föräldrar möter en större arbetslöshet än den som är född här. Om man både är ung och har invandrarbakgrund är det ännu svårare. Ju mindre etablerad man är, desto större är risken att man blir av med jobbet när konjunkturen vänder – om man nu har lyckats skaffa något.

Den politiken är den värsta diskrimineringen, och det kan man inte ändra på bara genom att skicka mer pengar till diskrimineringsombudsmän eller så, utan det kan man bara ändra på genom att förändra arbetsmarknaden.

Statsrådet Mona Sahlin är mycket bra på att prata om integration. Hon är kanske den bästa svenska politikern över huvud taget på att säga

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbing i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

att hon har förståelse, att det här är ett problem och att hon är förtvivlad över det tragiska som hänt. Det räcker dock inte med prat. Det räcker inte ens att vara förtvivlad eller att skicka mer pengar till olika åtgärder eller till ombudsmän eller myndigheter, utan nu måste politiken göra något. Politiken måste agera för att få bort hinder för integration på arbetsmarknaden och i samhället i övrigt.

Jag hade velat fråga vad regeringen ska göra åt detta, när man ska börja göra något och när statsrådet Sahlin ska sluta prata och i stället börja agera för att invandrare släpps in på riktiga svenska jobb. Uppenbarligen lär jag inte få svar i dag heller, vilket tyvärr inte förvånar mig.

Anf. 114 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Lägesbeskrivningar avseende våld och mobbing i skolan, ungdomsvåld och integration har i dag framställts i flera olika versioner i denna kammare. En gemensam målsättning för alla partier är att så här kan det inte fortsätta. Vi måste med gemensamma krafter göra något åt detta.

Med min erfarenhet av 30 år på skolgolvet som lärare har jag svårt att avstå från att säga något i denna debatt. Samhället har utvecklats i perioder där den mest tragiska utvecklingen varit den tid då föräldrarna omyndigförklarats för fostransansvaret. Så kom Britt Mogård med *Skolan skall fostra* följd av den tid då skolsystemet brakade samman på grund av en orimlig arbetsbelastning.

I dag är mottot: Fostra dig själv! En gemensam värdegrund saknas. Den minister som ofta vågade ta orden om en gemensam värdegrund i sin mun fick sluta.

Jag skulle vilja börja med ordspråket om att alla goda ting är tre och peka på vikten av ledarskap, föräldraskap och kamratskap. Vi måste koncentrera oss på dessa roller när det gäller att försöka stadga upp förutsättningarna för våra ungdomar. Vi måste ge dem framtidstro och tillit. Det är inte lätt när det i dagarna har presenterats att ungdomsarbetslösheten ligger på 8,3 %. Och det är inte lätt när de ungdomar som började sin gymnasieutbildning år 1995 endast till 78 % lyckats fullfölja sin gymnasieutbildning inom fyra år och det individuella programmet blivit det näst största gymnasieprogrammet.

Enligt en nyligen genomförd undersökning har endast 4 % av dem som anställts under tiden från januari 1999 till mitten av augusti 2000 lägre utbildning än gymnasieskola – så hur ge våra ungdomar framtidstro och tillit till att vara behövda i ett samhälle i utveckling? Ja, det behövs regeringsskifte för att lösa det.

Fru talman! För att komma till rätta med mobbing, våld och segregation är det viktigaste som ett samhälle kan göra att ge individen ett språk – ett språk att förstå, ett språk att kommunicera med, ett språk för att kunna finna empati, ett språk för att ge självförtroende och ett språk som innehåller levnadsregler och normer. Vi måste ge ett språk som leder till gemenskap.

Den fruktansvärda händelsen med Fadime är ett bevis på utanförskap i ett samhälle som har till uppgift att omfatta alla i en gemenskap byggd på demokrati. Den värdegrund som den då borgerliga regeringen fick in och som den vägde skolans värdegrund på måste omfatta hela samhället. ”Den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism”

är en hållbar grund för att motverka mobbning, främlingsfientlighet och rasism.

Fru talman! Jag vet inte hur många parlamentariska utredningar, enmansutredningar, kommittéer osv. som tillsatts under denna mandatperiod – det är ett stort antal. Ropet på forskning inom olika ämnesområden och vetenskaper ökar.

Vad skulle sägas om att tillsätta en kommitté som funderade över hur de tio buden i Bibeln skulle kunna omsättas i moderna levnadsregler för att skapa en norm för livsvisdom och stöd för våra ungdomar i modern tid? Jag kan exemplifiera hur direktiven skulle kunna se ut:

1. Synliggör goda föredömen – höj lärares status och högprioritera lärarutbildningen!
2. Demokratiregel nummer 1 – ett förtroende kamrater emellan får aldrig missbrukas!
3. Stressa ned – skapa antistressprogram för skola, arbetsliv osv.!
4. Leve familjen – bekämpa antifamiljepropaganda à la Schyman!
5. Sätt människovärdet högst av allt – flytta bort mobbare, män som slår kvinnor osv.!
6. Döm våldtäkter snabbt och hårt – se kränkning som ett svårt brott!
7. Visa största respekt för den enskilde – stjäla varken tid eller pengar!
8. Se pluset hos varje människa – skvaller och pajkastning måste bekämpas!
9. Bota den största folkhälsosjukdomen – den svenska avundsjukan!
10. Skapa livskvalitet – solidaritet före lyxmentalitet!

Dessa direktiv inramas av den gyllene regeln och kärleksbudet. Samtidigt som jag ser det positiva hos varje människa är jag rädd om mig själv – att själv må väl är grunden för hela folkhälsoperspektivet.

Fru talman! Om vi kunde skapa en gemensam värdegrund där alla kan hjälpas åt med att påtala orättvisor och att stödja dem som far illa i samhället vore det ett bra sätt.

Anf. 115 STEN ANDERSSON (-):

Fru talman! Trots allt tal om en under åren lyckad politik där politiker och medier, tyvärr, dolt sanningen har integrationspolitiken bevisligen havererat. Jag vill betona att inget parti i Sveriges riksdag är oskyldigt till det här haveriet.

Jag och många med mig utanför plenisalen anser att orsaken till haveriet till stor del är Sveriges jämfört med övriga industrivärldens antalsmässigt unika asylnpolitik, trots avsaknad av både erfarenhet och kompetens.

Det finns skäl att ställa frågan: Hur kommer det sig att svenska politiker tror sig ha bättre förutsättningar att klara integrationsproblemen än kolleger utomlands? Jag tycker att den svenska uppfattningen lite grann vittnar om elitism.

Prot. 2001/02:56
23 januari

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbning i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

Fru talman! Segregationen ökar – den minskar inte. Runt och i våra större städer finns sedan länge områden där få svenskar bor. Arbetslösheten där är hög och skolundervisningen dålig, eller usel. Brottsligheten är jämförelsevis mycket hög. Detta är ingen lyckad politik.

Vad ska man då göra? Ja, jag tycker att Sverige antalsmässigt borde EU-anpassa sin asylpolitik. Man borde ställa krav på dem som fått asyl i Sverige.

För att visa att jag inte är ensam om mina tankar kan jag berätta att jag häromdagen läste i en engelsk tidning att regeringen Blair i Storbritannien har lagt fram förslag när det gäller kraven för att få brittiskt medborgarskap. Man ska lära sig engelska så att man kan kommunicera på ett begripligt sätt. Man ska lära sig om Storbritanniens kultur, historia, traditioner och samhällsuppbyggnad. Det är alltså Blairs recept för att man ska bli accepterad som medborgare i Storbritannien. Jag delar helt den uppfattningen.

Fru talman! Till sist har jag också ett eget förslag. Den som söker asyl i Sverige och får skydd här borde, när asylansökan har beviljats, acceptera att under viss tid och under vissa förhållanden bli placerad i den kommun som Migrationsverket anser vara lämplig. I dag är det mer regel än undantag att man struntar i kommunplaceringen och bosätter sig i Stockholm, Göteborg eller Malmö där det finns bristande resurser. Jag kan förstå att man gör det, eftersom man vill träffa sina likar, och då har man lättare att fungera. Men långsiktigt är det fördärligt.

Om en flykting som har fått asyl inte har fått något jobb ska han eller hon acceptera att under viss tid bli placerad i den kommun som Migrationsverket har beslutat om. Är det så att man får ett jobb i Malmö, i Stockholm eller i Göteborg ska man givetvis få flytta dit. Men under en viss tid, innan man har fått ett jobb, är det bättre att man utbildar sig i svenska och till ett yrke så att man senare kan konkurrera på den svenska arbetsmarknaden. I dag är det alltför många som har fått asyl som har bott i Sverige i många år och som fortfarande inte fungerar i det svenska samhället.

Förutsättningarna kan vara lite olika, men man borde kunna begära att de som har fått asyl i Sverige ska göra så gott de kan för att flyta in i det svenska samhället. Jag menar givetvis inte att man ska avsäga sig sin religion, men man måste acceptera de regler och seder som gäller i stort i Sverige. Först då kan vi tala om en lyckad integrationspolitik. I dag säger vi det i ord, men utanför detta hus kan vi se att politiken i klartext har havererat.

Anf. 116 ANNA KINBERG (m):

Fru talman! Jag har en kort fråga. Om de medborgarskapskrav som Sten Andersson talar sig så varm för skulle införas i Sverige, vad skulle då hända med dem som är svenska medborgare i dag, men som inte uppfyller Sten Anderssons krav? Vart skulle de i så fall ta vägen, om de inte får vara svenska medborgare?

Anf. 117 STEN ANDERSSON (-):

Fru talman! Jag och Anna Kinberg har tidigare tillhört samma parti, och jag är fortfarande motståndare till retroaktiv lagstiftning. Den politik som förs i dag i USA och som nu är på förslag i Storbritannien ska gälla

från den dag då förslaget blir beslutat i riksdagen. Alltså: Ingen retroaktiv lagstiftning!

Prot. 2001/02:56
23 januari

Anf. 118 ANNA KINBERG (m):

Fru talman! Det skulle alltså innebära att man har olika medborgerliga rättigheter beroende på födelseland, om jag förstod det hela rätt.

Anf. 119 STEN ANDERSSON (-):

Fru talman! Det får den konsekvensen, precis som i andra länder i Europa. Varför skulle Sverige vara unikt? Eller har vi andra förutsättningar än övriga länder för att lösa våra problem som Anna Kinberg kan upplysa mig och kammaren om?

Överläggningen var härmed avslutad.

*Särskilt anordnad
debatt om våld och
mobbing i skolan,
ungdomsvåld samt
integration*

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 17 januari.

3 § Anmälan om förändring i regeringens sammansättning

Från statsminister Göran Persson hade följande skrivelse inkommit:

Till riksdagens talman

Förändring i regeringens sammansättning

Jag har utsett Lena Sommerstad att vara statsråd fr.o.m. den 31 januari 2002.

Stockholm den 21 januari 2002

Göran Persson

Skrivelsen lades till handlingarna.

4 § Meddelande om information från regeringen

Andre vice talmannen meddelade att *torsdagen den 24 januari kl. 15.00* skulle statsrådet Jan O Karlsson lämna information om sitt besök i Afghanistan.

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositioner

2001/02:86 till justitieutskottet

2001/02:91 till socialutskottet

Motioner

2001/02:So12–So16 till socialutskottet
2001/02:MJ9–MJ16 till miljö- och jordbruksutskottet
2001/02:K30–K44 till konstitutionsutskottet
2001/02:MJ17–MJ24 till miljö- och jordbruksutskottet
2001/02:K45 och K46 till konstitutionsutskottet
2001/02:Ju6 till justitieutskottet
2001/02:K47–K57 till konstitutionsutskottet
2001/02:Kr3–Kr7 till kulturutskottet
2001/02:Sf16–Sf19 till socialförsäkringsutskottet
2001/02:L11–L14 till lagutskottet
2001/02:Sk35 till skatteutskottet

6 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Propositioner
2001/02:51 Bättre tandvårdsstöd för äldre m.m.
2001/02:78 Europa-Medelhavsavtalet mellan Europeiska gemenskaperna och deras medlemsstater och Egypten
2001/02:79 Sveriges tillträde till Stockholmskonventionen om långlivade organiska föreningar
2001/02:80 Demokrati för det nya seklet
2001/02:82 Ändrade regler om annonser i TV-sändningar
2001/02:85 Utgivning av elektroniska pengar
2001/02:89 Behandling av ofrivillig barnlöshet

7 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 23 januari

2001/02:193 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till näringsminister Björn Rosengren
Vindkraftens framtid
2001/02:194 av *Jan-Evert Rådström* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Strandskydd och regional utveckling
2001/02:195 av *Tomas Högstöm* (m) till statsminister Göran Persson
Skolans långsiktiga finansiering

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 29 januari.

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 23 januari

2001/02:570 av *Rosita Runegrund* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Kostnader för sjukvård och läkemedel

2001/02:571 av *Göran Lindblad* (m) till statsrådet Jan O Karlsson
Proposition om instans- och processordning

2001/02:572 av *Sten Tolgfors* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Flykten av akademiker

2001/02:573 av *Sten Tolgfors* (m) till utbildningsminister Thomas Östros
Utflyttningen av akademiker

2001/02:574 av *Sten Tolgfors* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Utbildningspremier

2001/02:575 av *Maggi Mikaelsson* (v) till miljöminister Kjell Larsson
Ersättning för skada orsakad av björn

2001/02:576 av *Yvonne Ångström* (fp) till miljöminister Kjell Larsson
Botniabanan

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 29 januari.

9 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 23 januari

2001/02:433 av *Göte Jonsson* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Våld mot polismän

2001/02:434 av *Birgitta Carlsson* (c) till justitieminister Thomas Bod-
ström
Ekobrottsmyndighetens organisation

2001/02:449 av *Göran Lindblad* (m) till justitieminister Thomas Bod-
ström
Omhändertagande av berusade

2001/02:458 av *Maud Ekendahl* (m) till justitieminister Thomas Bod-
ström
Samlokalisering av myndigheter

2001/02:477 av *Rolf Gunnarsson* (m) till justitieminister Thomas Bod-
ström
En ny kriminalvårdsanstalt i Dalarna

2001/02:484 av *Anita Sidén* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Flygande inspektioner

2001/02:493 av *Yvonne Ångström* (fp) till justitieminister Thomas Bod-
ström
Lycksele tingsrätt

2001/02:496 av *Gunnel Wallin* (c) till justitieminister Thomas Bodström
Propositionen angående buggning
2001/02:497 av *Gunnar Axén* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Införlivandet av rådets direktiv 98/71/EG
2001/02:498 av *Anita Sidén* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Väntetider i häkte
2001/02:499 av *Helena Bargholtz* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Jämkad bodelning
2001/02:514 av *Göran Lindblad* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Avvisning av asylsökande
2001/02:517 av *Magnus Jacobsson* (kd) till statsrådet Britta Lejon
Ljungskile
2001/02:520 av *Per-Samuel Nisser* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Momssatser inom turismen
2001/02:522 av *Inger Strömbom* (kd) till miljöminister Kjell Larsson
Slammet och kretsloppet
2001/02:523 av *Rosita Runegrund* (kd) till statsminister Göran Persson
Myndigheters styrelser
2001/02:524 av *Rolf Gunnarsson* (m) till utbildningsminister Thomas Östros
Möjligheter att läsa upp betyg
2001/02:525 av *Karin Jeppsson* (s) till statsrådet Britta Lejon
Unga skuldsatta
2001/02:526 av *Eva Flyborg* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
EU-toppmötet i Göteborg
2001/02:529 av *Helena Zakariasén* (s) till statsrådet Ingela Thalén
Funktionshindrade och förtidspension
2001/02:530 av *Ingemar Vänerlov* (kd) till statsminister Göran Persson
Polisen i Västra Götaland
2001/02:532 av *Cecilia Magnusson* (m) till justitieminister Thomas Bodström
EU-toppmötet i Göteborg
2001/02:533 av *Johan Pehrson* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
En demokratisk rättsstat
2001/02:536 av *Anna Åkerhielm* (m) till finansminister Bosse Ringholm
NOU:s framtida organisation
2001/02:537 av *Birgitta Ahlqvist* (s) till utbildningsminister Thomas Östros
Kunskap om elöverkänslighet
2001/02:538 av *Charlotta L Bjälkebring* (v) till kulturminister Marita Ulvskog
Dokumentation av den folkliga dansen

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 29 januari.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 1 § anf. 56 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 105 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Särskilt anordnad debatt om våld och mobbning i skolan,

ungdomsvåld samt integration	1
Anf. 1 LARS LEIJONBORG (fp).....	1
Anf. 2 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	1
Anf. 3 LARS LEIJONBORG (fp).....	3
Anf. 4 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	4
Anf. 5 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	5
Anf. 6 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	5
Anf. 7 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	5
Anf. 8 BEATRICE ASK (m)	6
Anf. 9 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	7
Anf. 10 BEATRICE ASK (m) replik	8
Anf. 11 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	8
Anf. 12 BEATRICE ASK (m) replik	8
Anf. 13 KALLE LARSSON (v).....	9
Anf. 14 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	10
Anf. 15 KALLE LARSSON (v) replik	11
Anf. 16 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	11
Anf. 17 KALLE LARSSON (v) replik	11
Anf. 18 BEATRICE ASK (m) replik	12
Anf. 19 KALLE LARSSON (v) replik	12
Anf. 20 BEATRICE ASK (m) replik	12
Anf. 21 KALLE LARSSON (v) replik	13
Anf. 22 ALF SVENSSON (kd).....	13
Anf. 23 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	14
Anf. 24 ALF SVENSSON (kd) replik.....	15
Anf. 25 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	15
Anf. 26 ALF SVENSSON (kd) replik.....	16
Anf. 27 KALLE LARSSON (v) replik	16
Anf. 28 ALF SVENSSON (kd) replik.....	16
Anf. 29 KALLE LARSSON (v) replik	17
Anf. 30 ALF SVENSSON (kd) replik.....	17
Anf. 31 SOFIA JONSSON (c)	17
Anf. 32 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	19
Anf. 33 SOFIA JONSSON (c) replik.....	19
Anf. 34 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	19
Anf. 35 SOFIA JONSSON (c) replik.....	20
Anf. 36 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	20
Anf. 37 SOFIA JONSSON (c) replik.....	20
Anf. 38 LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	20
Anf. 39 SOFIA JONSSON (c) replik.....	21

Anf. 40	LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	21
Anf. 41	LARS LEIJONBORG (fp) replik	22
Anf. 42	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	23
Anf. 43	LARS LEIJONBORG (fp) replik	23
Anf. 44	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	23
Anf. 45	BO LUNDGREN (m)	24
Anf. 46	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	24
Anf. 47	BO LUNDGREN (m)	26
Anf. 48	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik	27
Anf. 49	BO LUNDGREN (m) replik	28
Anf. 50	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik	28
Anf. 51	BO LUNDGREN (m) replik	28
Anf. 52	ALICE ÅSTRÖM (v)	29
Anf. 53	BO LUNDGREN (m) replik	30
Anf. 54	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	31
Anf. 55	BO LUNDGREN (m) replik	31
Anf. 56	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	31
Anf. 57	RAGNWI MARCELIND (kd)	32
Anf. 58	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik	33
Anf. 59	RAGNWI MARCELIND (kd) replik	34
Anf. 60	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik	34
Anf. 61	RAGNWI MARCELIND (kd) replik	34
Anf. 62	GUNNEL WALLIN (c)	34
Anf. 63	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	36
Anf. 64	GUNNEL WALLIN (c) replik	36
Anf. 65	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	36
Anf. 66	GUNNEL WALLIN (c) replik	37
Anf. 67	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik	37
Anf. 68	GUNNEL WALLIN (c) replik	37
Anf. 69	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik	38
Anf. 70	GUNNEL WALLIN (c) replik	38
Anf. 71	HELENA BARGHOLTZ (fp)	38
Anf. 72	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s) replik	40
Anf. 73	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	40
Anf. 74	KIA ANDREASSON (mp)	40
Anf. 75	GUNNEL WALLIN (c) replik	42
Anf. 76	KIA ANDREASSON (mp) replik	42
Anf. 77	GUNNEL WALLIN (c) replik	42
Anf. 78	KIA ANDREASSON (mp) replik	43
Anf. 79	BO LUNDGREN (m) replik	43
Anf. 80	KIA ANDREASSON (mp) replik	43
Anf. 81	BO LUNDGREN (m) replik	44

Anf. 82 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	44
Anf. 83 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	44
Anf. 84 CHRIS HEISTER (m).....	46
Anf. 85 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik.....	47
Anf. 86 CHRIS HEISTER (m) replik	48
Anf. 87 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik.....	48
Anf. 88 CHRIS HEISTER (m) replik	49
Anf. 89 STEN LUNDSTRÖM (v)	49
Anf. 90 CHRIS HEISTER (m) replik	51
Anf. 91 STEN LUNDSTRÖM (v) replik.....	51
Anf. 92 CHRIS HEISTER (m) replik	51
Anf. 93 STEN LUNDSTRÖM (v) replik.....	51
Anf. 94 MAGDA AYOUB (kd).....	52
Anf. 95 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik.....	53
Anf. 96 MAGDA AYOUB (kd) replik	54
Anf. 97 BIRGITTA CARLSSON (c).....	54
Anf. 98 KARIN PILSÄTER (fp)	55
Anf. 99 STEN LUNDSTRÖM (v) replik.....	57
Anf. 100 KARIN PILSÄTER (fp) replik	57
Anf. 101 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	58
Anf. 102 KARIN PILSÄTER (fp) replik	58
Anf. 103 Statsrådet MONA SAHLIN (s) replik.....	58
Anf. 104 KARIN PILSÄTER (fp) replik	59
Anf. 105 YVONNE RUWAIDA (mp).....	59
Anf. 106 CATHERINE PERSSON (s)	60
Anf. 107 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m).....	62
Anf. 108 ERLING WÄLIVAARA (kd).....	63
Anf. 109 HARALD NORDLUND (fp).....	64
Anf. 110 ANDERS SJÖLUND (m)	65
Anf. 111 AMANDA AGESTAV (kd)	67
Anf. 112 ANA MARIA NARTI (fp).....	68
Anf. 113 ANNA KINBERG (m).....	69
Anf. 114 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	70
Anf. 115 STEN ANDERSSON (-).....	71
Anf. 116 ANNA KINBERG (m).....	72
Anf. 117 STEN ANDERSSON (-).....	72
Anf. 118 ANNA KINBERG (m).....	73
Anf. 119 STEN ANDERSSON (-).....	73
2 § Justering av protokoll	73
3 § Anmälan om förändring i regeringens sammansättning	73
4 § Meddelande om information från regeringen.....	73
5 § Hänvisning av ärenden till utskott	73
6 § Bordläggning.....	74
7 § Anmälan om interpellationer	74
8 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	75
9 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	75
10 § Kammaren åtskildes kl. 15.56.	77

